

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa

– painopisteenä harrastamisen hinta

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19

Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa

– painopisteenä harrastamisen hinta

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Graafinen Suunnittelu Pirjo Uusitalo-Aura

ISBN 978-952-263-407-8 (PDF)

ISSN 1799-0351 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja /

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2016:19

Sisältö

Kuvailulehti - Presentationsblad – Description	7
1 Työryhmän tehtävänanto ja tausta	10
2 Taustaa yhdenvertaiselle mahdollisuudelle harrastaa	13
3 Tekijät harrastamisen kustannusten taustalla ja eri toimijoiden roolit	24
4 Kansalais- ja seuratoimintaa koskevan tarpeettoman sääntelyn purkaminen	56
5 Työryhmän esitykset	59
6 Mittarit hintakehityksen seurannalle	63
Liitteet	64
Liite 1. Kysely liikunta- ja urheiluseuroille	
Liite 2. Kysely liitoille ja liikuntajärjestöille	
Liite 3. Kysely kunnille	
Liite 4. Kirjallinen kuuleminen	

Kuvailulehti

Julkaisija Osasto	Opetus- ja kulttuuriministeriö Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto			Julkaisuaika 30.6.2016
Tekijä(t)	Työryhmä yhdenvertaisista mahdollisuuksista harrastaa - painopisteenä harrastamisen hinta puheenjohtaja Leena Harkimo, sihteerit Sari Virta ja Minna Paajanen			
Julkaisun nimi	Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19			
Julkaisun teema	Lasten ja nuorten liikuntaharrastamisen kustannukset			
Julkaisun osat	Muistio ja liitteet (4 kpl)			
Tiivistelmä	<p>Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 29.10.2015 työryhmän tekemään esityksiä liikuntaharrastamisen kustannusten alentamiseksi 30.6.2016 mennessä. Toimeksianto liittyy laajempaan kysymykseen liikunnan yhdenvertaisuudesta. Työryhmän tuli tehtävänsä mukaisesti muodostaa liikunta-alan toimijoita kuulemalla ja olemassa olevaa tietopohjaa hyödyntämällä kokonaiskäsitys eri lajien ja liikuntamuotojen kustannuksista sekä harrasteliikunnassa että tavoitteellisessa kilpaurheilussa alueelliset näkökulmat huomioiden. Lisäksi sen tuli selvittää harrastemuotoisen liikunnan ja tavoitteellisen kilpaurheilun asema opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuspolitiikassa ja sen valossa tehdä kehittämissesityksiä valtionavustusjärjestelmän uudistamiseksi tavoitteena harrastamisen kustannusten alentaminen ja OKM:n toimialojen (opetus-, kulttuuri-, nuoriso-, liikunta) välisen yhteistyön lisääminen. Työryhmän tuli hakea yhteistyössä järjestöjen ja kuntien kanssa konkreettisia ja yleisesti sovellettavia malleja hintojen alentamiseksi. Työryhmän tuli myös tehdä esitykset seura- ja kansalaistoimintaa koskevan tarpeettoman sääntelyn purkamiseksi sekä määritellä mittarit kustannuskehityksen seurannalle.</p> <p>Lasten ja nuorten arki on polarisoitunut, pienituloisia henkilöitä oli Suomessa 674 000 vuonna 2014 ja lapsiköyhyys on Suomessa yleistynyt. Harrastamisen lopettaminen tai aloittamatta jättäminen harrastamisen korkeiden kustannusten vuoksi vauhdittaa osaltaan terveys- ja hyvinvointierojen kasvua ja liikunnallisesta elämäntavasta syrjäytymistä. Työryhmä rajasi esityksen käsittelemään harrastamisen hintaa ennen kaikkea liikunta- ja urheiluseuroissa.</p> <p>Eri liikuntamuotojen ja -tapojen kustannuksiin vaikuttaminen edellyttää eri toimijoiden yhdensuuntaista politiikkaa ja toimenpiteitä. Liikuntakulttuurin arvokeskustelua kaikkien yhdenvertaisesta mahdollisuudesta liikkua tulee lisätä. Valtion, kuntien, järjestöjen ja seurojen tulisi arvioida päätöksensä kustannusvaikutuksia yksittäisen harrastajan ja perheiden näkökulmasta. Eri lajien kilpailujärjestelmiä ja olosuhde- sekä varustevaatumuksia on mahdollista kehittää kustannuksia kohtuullistaen. Keskustelua liikunnan kalleudesta tulee myös tämentää. Kaikki liikunta ei ole kallista ja edelleen on paljon harrastuksia, joihin pääsee mukaan edullisesti.</p> <p>Työryhmä esittää kohderyhmittäin toimenpiteitä ja suosituksia. Pienituloisten perheiden lasten ja nuorten harrastaminen tulisi varmistaa kohdentamalla harrastuskuluihin toimeentulotukea valtakunnallisesti yhdenmukaisin periaattein. Kunnille suositellaan perusliikuntapaikkojen maksuttomuutta tai vain pientä nimellistä maksua erityisesti lasten ja nuorten liikunnassa. Liikuntapaikkojen käyttöä voidaan edelleen tehostaa. Lajiliittojen kilpailujärjestelmiä suositellaan kehitettäväksi turnausmuotoisiksi ja tietyn ikäisten matkustamista rajoittaen. Lisenssikäytäntöjä olisi tarpeellista kehittää monilajisuutta tukeviksi. Seurojen suositellaan lisäävän harrastemuotoista liikuntaa, johon voi osallistua esimerkiksi kaksi kertaa viikossa sekä laatimaan selkeät toimintaohjeet ja pelisäännöt kustannusten hillitsemiseksi. Vapaaehtoistoiminnan elinvoimaisuus vaikuttaa keskeisesti harrastamisen kustannuksiin. Sen houkuttelevuutta tulee lisätä purkamalla tarpeetonta sääntelyä ja keventämällä hallinnollisia menettelyjä. Vapaaehtoistyötä voidaan kehittää myös viestinnällisin ja koulutuksellisin keinoin.</p>			
Asiasanat	Liikunta, harrastaminen, kustannukset, hinta, liikunnallinen elämäntapa, yhdenvertaisuus, tasa-arvo			
	ISBN (nid.) -	ISSN (painettu) -	ISBN (PDF) 978-952-263-407-8	ISSN (verkkojulkaisu) 1799-0351
	Sivumäärä 98	Kieli suomi	Dnro OKM/54/040/2015	
Julkaisun myynti/jakelu	www.minedu.fi/julkaisut			
Julkaisun kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö			

Presentationssblad

Utgivare Avdelningen	Undervisnings- och kulturministeriet Ungdoms- och idrottspolitiska avdelningen			Utgivningsdatum 30.6.2016
Författare	Arbetsgruppen för lika möjligheter till fritidsintressen – med fokus på priset för hobbyer ordförande Leena Harkimo, sekreterare Sari Virta och Minna Paaanen			
Publikationens namn	Lika möjligheter till fritidsintressen - med fokus på priset för hobbyer			
Seriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2016:19			
Publikationens tema	Kostnaderna för idrottshobbyer bland barn och unga			
Publikationens delar	Promemoria och bilagor (4)			
Referat	<p>Den 29 oktober 2015 tillsatte undervisnings- och kulturministeriet en arbetsgrupp som skulle utarbeta förslag till sänkande av kostnaderna för idrottshobbyer senast den 30 juni 2016. Uppdraget anknyter till den bredare frågan om likabehandlingen inom idrott och motion. Enligt uppdraget skulle arbetsgruppen efter att ha konsulterat aktörer inom idrottssektorn och utnyttjat den befintliga kunskapsbasen bilda en helhetsuppfattning om kostnaderna för olika grenar och idrottsformer, i fråga om både hobbyidrott och målinriktad tävlingsidrott samt med beaktande av regionala aspekter. Därtill skulle arbetsgruppen utreda vilken roll hobbyidrotten och den målinriktade tävlingsidrotten har i undervisnings- och kulturministeriets statsunderstödspolitik och utgående från detta föreslå hur statsunderstödsystemet kunde utvecklas i syfte att sänka kostnaderna för idrottsaktivitet och att öka samarbetet mellan UKM:s verksamhetsområden (undervisning, kultur, ungdom och idrott). Arbetsgruppen skulle tillsammans med organisationerna och kommunerna presentera konkreta och allmänt tillämpbara modeller för att sänka priserna. Vidare skulle arbetsgruppen föreslå hur onödigt reglering som gäller förenings- och medborgarverksamhet kunde undanröjas samt fastställa indikatorer för uppföljningen av kostnadsutvecklingen.</p> <p>Vardagen för barn och unga är polariserad; år 2014 fanns det 674 000 personer i Finland med låga inkomster och barnfattigdomen har ökat. Att sluta eller låta bli att börja en hobby på grund av de höga kostnaderna bidrar till ökade skillnader i hälsa och välfärd samt till distansering från en motionsinriktad livsstil. Arbetsgruppen begränsade sitt förslag till att gälla priset för aktivitet i motions- och idrottsföreningar i synnerhet.</p> <p>För att påverka kostnaderna för olika idrottsformer och -sätt förutsätts samordnade riktlinjer och åtgärder av olika aktörer. Inom idrottskulturen bör det diskuteras mer om allas lika rätt att röra på sig. Staten, kommunerna, organisationerna och föreningarna bör utvärdera kostnadseffekten av sina beslut ur enskilda idrottsutövares och familjers synpunkt. Tävlingsystemen, anläggnings- och redskapskraven i olika grenar kan utvecklas så att kostnaderna blir skäligen. Diskussionen om den dyra idrotten måste också preciseras. All idrott och motion är inte dyrt och det finns fortfarande flera fritidsintressen som man delta i till ett förmånligt pris.</p> <p>Arbetsgruppen presenterar åtgärder och rekommendationer enligt målgrupp. Aktiviteten hos barn och unga från familjer med låga inkomster bör säkerställas genom att man riktar utkomststöd till hobbyutgifter enligt principer som är enhetliga på riksnivå. För kommunerna rekommenderas att grundläggande motionsplatser ska vara avgiftsfria eller endast ha en liten nominell avgift, i synnerhet i fråga om motion och idrott för barn och unga. Användningen av idrottsplatser kan fortfarande effektiviseras. Arbetsgruppen föreslår att grenförbundens tävlingsystem utvecklas till turneringsform och så att resandet begränsas upp till en viss ålder. Licensförfarandena bör utvecklas så att de stöder utövandet av flera grenar. Det rekommenderas att föreningarna ökar den hobbyinriktade verksamheten där man delta exempelvis två gånger per vecka samt att de utarbetar tydliga verksamhetsregler och spelregler för att hålla kostnaderna nere. En aktiv frivilligverksamhet har en stor betydelse för kostnaderna. Frivilligverksamheten bör göras mer attraktiv genom att slopa onödigt reglering och genom förenklade administrativa förfaranden. Frivilligarbetet kan också utvecklas genom kommunikation och utbildning.</p>			
Nyckelord	Idrott, motion, fritidsintressen, hobbyer, kostnader, pris, motionsinriktad livsstil, likabehandling, jämställdhet			
	ISBN (tryckt) -	ISSN (tryckt) -	ISBN (PDF) 978-952-263-407-8	ISSN (PDF) 1799-0351
	Sidoantal 98	Språk finska	Dnro OKM/54/040/2015	
Finansiering/ förläggare	www.minedu.fi/julkaisut			
Beställningar/ distribution	Undervisnings- och kulturministeriet			

Description

Published by Osasto	Ministry of Education and Culture Department for Youth and Sport Policy			Date of publication 30/06/2016
Authors	The working group for equal opportunities to pursue a hobby - focus on the price of hobbies Chairwoman Leena Harkimo, secretaries Sari Virta and Minna Paaajanen			
Title of publication	Equal opportunities to pursue a hobby - focus on the price of hobbies			
Series and publication-number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2016:19			
Theme of publication	Hobby costs of children and young people			
Publication parts/	Memo and appendices			
Abstract	<p>On 29 October 2015, the Ministry of Education and Culture appointed a working group to make proposals for reducing sports costs by 30 June 2016. The assignment is part of a broader question of the equality of sports. According to the assignment, the working group should form an overall picture about the costs of different sports and sport types in both recreational sports and goal-orientated competitive sports by hearing sports operators and utilising the existing information base and taking account of regional viewpoints. In addition, the working group was to investigate the position of recreational sports and goal-oriented competitive sports in the state subsidy policy of the Ministry of Education and Culture and, based on it, make development proposals to reform the state subsidy system, with the aim of reducing hobby costs and promoting cooperation between the sectors of the Ministry of Education and Culture (teaching, culture, youth and sport). The working group was to find concrete, generally applicable models to reduce prices in collaboration with organisations and municipalities. It was also expected to make proposals to eliminate unnecessary regulation for club and civic activities and to define indicators for monitoring cost trends.</p> <p>The everyday lives of children and young people are polarised, there were 674,000 people with small incomes in Finland in 2014 and child poverty has become common in Finland. Quitting or not starting a hobby due to high hobby costs in part promotes the growth of health and well-being differences and becoming excluded from a physically active way of life. The working group limited its report to focus on the price of the hobby especially in fitness and sports clubs.</p> <p>Affecting the costs of different types and forms of sports requires a consistent policy and actions from the various operators. Value discussion in sports culture about everybody's equal opportunities to pursue sports must be increased. The state, municipalities, organisations and clubs should assess the cost effects of their decisions from the point of view of individual hobbyists and families. Competition systems for different sports and requirements concerning their conditions and equipment can be developed while keeping costs moderate. Discussion about the expensiveness of sports should also be specified. Not all sports are expensive and there are still many hobbies that can be started inexpensively.</p> <p>The working group proposes actions and recommendations specific to target group. The possibility of the children and young people of families with low income should be ensured by targeting income support for hobby costs on nationally consistent criteria. It is recommended that municipalities make basic sports venues available free of charge or only for a small nominal fee, especially to children and young people. More efficient use of sports venues can still be achieved. It is recommended that the competition systems of sports organisations be developed to adopt a tournament-like approach and by limiting the travelling of people of certain age. Licence practices should be developed to support multiple sports. It is also recommended that clubs increase recreational sports in which people could participate twice a week, for instance, and draw up clear instructions and rules to mitigate costs. The vitality of voluntary activities has a major impact on hobby costs. Its attractiveness must be increased by eliminating unnecessary regulation and simplifying administrative procedures. Voluntary work can also be developed through communicational and educational means.</p>			
Keywords	Sports, hobby, costs, price, a physically active way of life, equality			
	ISBN (print) -	ISSN (print) -	ISBN (PDF) 978-952-263-407-8	ISSN (PDF) 1799-0351
	Number of pages 98	Language Finnish	Issue numbers OKM/54/040/2015	
Sale/ Distribution	www.minedu.fi/publications			
Funded/ Published by	the Ministry of Education and Culture, Finland			

1 Työryhmän tehtävänanto ja tausta

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen asetti 29. lokakuuta 2015 työryhmän tekemään esityksiä liikuntaharrastamisen kustannusten alentamiseksi.

Työryhmää taustoittavassa aineistossa tunnistetaan, että liikuntaharrastamisen ja kilpaurheilun kustannukset liikunta- ja urheiluseuroissa ovat keskimäärin nousseet. Hinnasta on muodostunut yksi harrastamista rajoittava tekijä ja se osaltaan vauhdittaa liikunnan polarisoitumista. Esimerkiksi yli kolmasosalle maahanmuuttajista maksut haittaavat melko tai erittäin paljon liikkumista. Liikunnasta syrjäytymistä voidaan pitää yhteiskunnallisesti ongelmallisena, sillä osallistumisella ja harrastuksilla on suuri merkitys lasten ja nuorten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvun ja kehityksen näkökulmasta.

Harrastamisen hinta kytkeytyy yhteen Suomen merkittävimmistä yhteiskunnallisista ongelmista – kasvaviin terveyseroihin, joihin ei ole toistaiseksi löytynyt ratkaisua. Lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen ja liikkuminen ovat yhteydessä vanhempien koulutukseen, ammattiasemaan ja tulotasoon. Kansainvälisissä vertailuissa ilmenee, että Suomessa perheiden varallisuuden yhteys lasten liikunta-aktiivisuuteen on voimakas.

Ennen työryhmän työn aloittamista yleisesti oli tiedossa, että harrastamisen ja kilpaurheilun kustannukset koostuvat lukuisista yksittäisistä asioista, kuten jäsen-, kuukausi- tai kausimaksuista, vakuutuksista, matka-, kilpailu-, leiri-, väline- sekä tekstiilikuluista. Erityisesti kustannukset ovat nousseet tavoitteellisen kilpaurheilun parissa. Monessa lajissa harjoittelutahti on kiihtynyt ja kilpailukausi pidentynyt, mikä puolestaan lisää tarvetta vuokrata tiloja, käyttää palkattua henkilökuntaa vapaaehtoistoiminnan sijaan ja kuljettaa lapsia harjoituksiin ja kilpailuihin ympäriinsä. Osassa kuntia liikuntapaikkojen tilavuokria on korotettu tiukan taloudellisen tilanteen vuoksi. Joissakin lajeissa kilpailujärjestelmät on suunniteltu siten, että matkustuskilometrejä kertyy vuoden aikana paljon.

Aikaisempi tutkimusnäyttö osoittaa kiistattomasti, että liikunnallisesti monipuolinen lapsuus tukee sekä huippu-urheilijaksi kehittymistä, kuten myös liikunnallisen elämäntavan juurtumista. Nykykäytännöt liikunta- ja urheiluseuroissa eivät kaikilta osin mahdollista eri urheilulajien kokeilemistä ja harrastamista. Vaikuttava seuratoiminta edellyttää yhä enemmän eri väestö- ja ikäryhmien tarpeiden kuulemista ja toiminnan kehittämistä havaintojen suunnassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä on johtaa, kehittää ja yhteensovittaa liikuntapolitiikkaa valtionhallinnossa. Liikuntalain (390/2015) tavoitteena on edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa, sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön mahdollisuudet vaikuttaa harrastamisen hintaan liittyvät sen vallassa oleviin säädös-, resurssi- ja informaatio-ohjauksen keinoihin.

Työryhmän tehtäviksi asetettiin:

- muodostaa liikunta-alan toimijoita kuulemalla ja olemassa olevaa tietopohjaa hyödyntämällä kokonaiskäsitys eri lajien ja liikuntamuotojen kustannuksista sekä harrasteliikunnassa että tavoitteellisessa kilpaurheilussa alueelliset näkökulmat huomioiden
- määritellä mittarit kustannuskehityksen seurannalle
- selvittää harrastemuotoisen liikunnan ja tavoitteellisen kilpaurheilun asema opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuspoltiikassa ja sen valossa tehdä kehittämisesityksiä valtionavustusjärjestelmän uudistamiseksi tavoitteena harrastamisen kustannusten alentaminen
- lisätä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialojen (opetus-, kulttuuri-, nuoriso-, liikunta) yhteistyötä harrastamisen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi

- hakea yhteistyössä järjestöjen ja kuntien kanssa konkreettisia ja yleisesti sovellettavia malleja hintojen alentamiseksi (mm. yhteislisenssijärjestelmä)
- tehdä esitykset seura- ja kansalaistoimintaa koskevan tarpeettoman sääntelyn purkamiseksi

Työryhmän puheenjohtajana toimi yrittäjä Leena Harkimo ja sen jäseninä olivat:

- järjestöpäällikkö *Rainer Anttila*, Valo ry ja Suomen Olympiakomitea,
- puheenjohtaja *Tapio Korjus*, valtion liikuntaneuvosto,
- osastopäällikkö *Kirsti Laine* (myöh. *Laine-Hendolin*), Helsingin kaupunki,
- toiminnanjohtaja *Juha Liedes*, Lasten Liikunnan Tuki ry,
- urheiluseurakehittäjä ja kouluttaja *Mikko Mäntylä*, freelancer
- tutkija *Johanna Hentunen*, LIKES-tutkimuskeskus,
- toiminnanjohtaja *Maurizio Pratesi*, Walter ry,
- johtaja *Georg Henrik Wrede*, nuorisopolitiikan vastuualue, opetus- ja kulttuuriministeriö ja
- liikuntatoimen ylitarkastaja *Ulla Silventoinen*, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto.

Sihteereiksi kutsuttiin ylitarkastaja *Sari Virta* opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja pääsihteeri *Minna Paajanen* valtion liikuntaneuvostosta.

Työryhmä kokoontui kuusi kertaa. Työryhmä toteutti kyselyt seuratoimijoille, kunnille ja valtakunnallisille liikuntajärjestöille. Lisäksi työryhmä lähetti kirjallisen kuulemiskirjeen seuraaville tahoille: Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Kansaneläkelaitos (KELA), Nuorisotutkimusseura ry, Folkhälsan, 4H-liitto, Suomen Partiolaiset ry ja Kirkkohallitus.

Työryhmä kuuli kokouksissaan asiantuntijoita seuraavasti:

- kulttuuriasiainneuvos *Päivi Aalto-Nevalainen*, OKM
- kulttuuriasiainneuvos *Satu Heikkinen*, OKM
- ylitarkastaja *Hannu Tolonen*, OKM
- ylitarkastaja *Emma Kuusi*, nuorisotyön ja -politiikan vastuualue, OKM
- neuvotteleva virkamies *Iina Berden*, taiteen vastuualue, OKM
- ohjelmajohtaja *Antti Blom*, Liikkuva koulu -ohjelma, OPH
- lapsiasiavaltuutettu *Tuomas Kurttila*
- projektipäällikkö *Tuulia Rotko*, THL ja
- osastopäällikkö *Mikko Votka*, Nuorisoasiainkeskus

Työryhmä seurasi työnsä aikana hallituksen kärkihankkeen ”Liikutaan tunti päivässä” edistymisestä. Sääntelyn purkamiseen liittyvien toimenpiteiden valmistelussa työryhmä kuuli kulttuuritapahtumien järjestämiseen liittyvän sääntelyn ja byrokratian purkamisen tarpeita kartoittavan työryhmän havainnot, tapasi suurten lajiliittojen edustajia (8 kpl) ja kysyi näkemyksiä keskeisiltä liikuntajärjestöiltä. Lisäksi työryhmä hyödynsi aikaisempia aineistoja ja työryhmämietintöjä aiheeseen liittyen.

Työryhmä hyödynsi työssään tutkimus- ja arviointiaineistoa ja lähetti asiasta aineistopyyntöjä lukuisille tutkimuslaitoksille. Valtion liikuntaneuvosto ja sen jaostot (ennakointi-, tutkimus- ja arviointi- sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaosto) käsittelivät työryhmän toimeksiantoa seminaarissaan 8.6.2016. Työryhmän sihteeristö ja puheenjohtaja osallistuivat työn edetessä eri seminaareihin ja saivat kentän toimijoilta näkemyksiä myös kirjallisesti.

Työryhmän toimikausi oli 1.11.2015–30.6.2016. Esitykset seuratoimintaa koskevasta sääntelyn keventämisestä tai muuttamisesta luovutettiin ministeri Sanni Grahn-Laasoselle 10.12.2015 toimeksiannon mukaisesti.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa muistionsa kunnioittavasti
opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasoselle.

Helsingissä 30.6.2016

Leena Harkimo

Rainer Anttila

Johanna Hentunen

Kirsi Laine-Hendolin

Juha Liedes

Tapio Korjus

Mikko Mäntylä

Ulla Silventoinen

Georg Henrik Wrede

Maurizio Pratesi

Minna Paajanen

Sari Virta

2 Taustaa yhdenvertaiselle mahdollisuudelle harrastaa

Liikunta-alan toimijat ovat 1900-alusta lähtien perustelleet liikunnan yhteiskunnallista merkitystä ja rahoitusta kuudella eri argumentilla: liikunnan on esitetty (1) lisäävän terveyttä, (2) poistavan sairautta, (3) parantavan työkykyä ja -tehoa, (4) kasvattavan kunnon kansalaisia ja (5) lujittavan kansallista yhtenäisyyttä. Näiden lisäksi on vedottu ensin (6) liikunnan harrastajien ja 1990-luvulta lähtien liikkumattomien suuriin määriin.¹

Näiden tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta keskeistä on, että väestö laaja-alaisesti omaksuu liikunnallisen elämäntavan ja osallistuu aktiivisesti liikunta- ja urheilutoiminnan muotoihin. Mitä selkeämpää näyttöä väestön liikunta-aktiivisuuden puutteesta ja polarisaatiosta on saatu, sitä tarkemmin on alettu selvittää syitä liikunnallisesta elämäntavasta ja liikuntatoiminnasta vieraantumiseen. Tässä yhteydessä esille ovat nousseet myös eri liikuntamuotojen kustannukset, joista on keskusteltu näkyvästi myös mediassa.²

Harrastamisen kohonneet kustannukset huolestuttavat toimijoita erityisesti lasten ja nuorten liikunnan näkökulmasta. Lasten sosiaalisella kanssakäymisellä terveessä ympäristössä, liikkumisella, motoristen taitojen oppimisella ja mielekkäällä tekemisellä on tieteellisesti todennettu ja yhteiskunnallisten toimijoiden laajasti hyväksymä perusta.

Harrastamisen hinta on puhuttanut myös päättäjiä. Eduskunta kävi 5.3.2014 ajankohtaiskeskustelun liikunnasta.³ Yli 50 kansanedustajan puheenvuorot kiteytyivät pääsääntöisesti huoleen väestön kansanterveyttä vaarantavasta vähäisestä fyysisestä aktiivisuudesta sekä erityisesti lapsiperheiden mahdollisuudesta osallistua liikuntaseuratoimintaan kohonneiden kustannusten vuoksi. Käsitellessään valtion talousarviota vuodelle 2016 eduskunnan valtionvarainvaliokunta reagoi lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien parantamiseen kohdentamalla mm. kerhotoiminnan edistämiseen sekä lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien tukemiseen lisäresursseja.⁴ Kansanedustajat ovat laatineet myös asiasta kirjallisia kysymyksiä.⁵

Opetus- ja kulttuuriministeriön, valtion liikuntaneuvoston, valtioneuvoston kanslian, Valo ry:n, Suomen Olympiakomitean ry:n ja Paralympiakomitea ry:n järjestämä Kansallinen liikuntafoorumi 2015 päätyi lopputulemaan, jonka mukaan harrastamisen hinta on yhteiskunnallinen ongelma.⁶

1 Rantala, Maria. Sata vuotta toistoa. Liikunnan asemointi ja argumentointi suomalaisessa liikuntapolitiikassa vuosina 1909–2013. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 287.

2 Mm. Jättiselvitys junioriurheilun hinnoista: Tiesitkö, että maksat 87 000 euroa lapsesi kiekkoharrastuksesta? Julkaistu: 4.3.2015 14:09. Iltalehti; Lasten harrastusten kustannukset. Yhteishyvä 25.8.2015; Eräät lasten harrastukset maksavat jo maltaita. Taloussanomien mat. 8.4.2014 20:17; Lapsen jääkiekkoharrastus voi maksaa kymmenessä vuodessa jopa 90 000 euroa. Helsingin Sanomat 9.4.2014 2:00.

3 KA 15/2013 Keskustelun aloite liikunnan ja urheilun edistäminen.

4 Valiokunnan mietintö VaVM/16/2015 vp; STM, määrärahan hakuilmoitus. <http://stm.fi/documents/1271139/1996957/Ohjeet+suoran+tukemisen+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4rahan+hakemiseen.pdf/4d9eebe1-fb71-4c81-8104-b54cb8ba7da5>

5 Kirjallinen kysymys 304/2012 vp Lasten ja nuorten harrastussetelin käyttöönotto; Kirjallinen kysymys KK 431/2015 vp. Kirjallinen kysymys lasten ja nuorten harrastusten hintojen kohtuullistamisesta ja yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien edistämisestä jne.

6 Kansallinen liikuntafoorumi 2015: harrastamisen hinta on yhteiskunnallinen ongelma. <http://www.sport.fi/uutiset/uutinen/kansallinen-liikuntafoorumi-2015-harrastamisen-hinta-on-yhteiskunnallinen-ongelma>

2.1 Liikuntaharrastamisen kustannukset harrastamisen esteenä tai lopettamisen syynä

Vankkaa tutkimusnäyttöä harrastamisen kustannusten merkityksestä eri-ikäisten liikuntakäyttäjien osuudelle ei ole olemassa. Myöskään eri lajien ja toimijoiden kustannusten ja kulurakenteiden muodostumisesta ei ole kattavaa seuranta-aineistoa. Yksityiskohtaisimmin asiaa on selvittänyt yliopettaja Kari Puronaho, joka on tutkinut eri lajien kustannuskehitystä aikavälillä 2001–2002 ja 2012–2013.⁷ Raportti osoittaa, että liikunnan harrastaminen seuroissa on kallistunut. Harrasteliikunta on kallistunut jonkin verran. Sen sijaan niiden lajien kilpaurheilu, joissa harrastusintensiteetti on kasvanut selvästi, on kallistunut paljon, jopa kaksin- tai kolminkertaiseksi kymmenessä vuodessa. Usean liikuntalajin harrastaminen kilpailumielessä on tullut mahdottomaksi jo 11–14-vuotiaille.

Taloudellisten tekijöiden merkitystä lasten ja nuorten liikuntaharrastamiselle on kysytty muutamassa väestötasoisessa lasten ja nuorten liikuntaa käsittelevässä tai sivuavassa tutkimuksessa. Tutkimukset osoittavat, että harrastamisen kohonneet kustannukset ovat osalle este aloittaa liikunnan harrastaminen tai vastaavasti syy lopettaa harrastaminen.

Vapaa-ajan liikunnan, työmatka- ja kuntoliikunnan harrastaminen vaihtelee sosioekonomisen aseman mukaan. Hyvätuloiset, ylemmät toimihenkilöt ja pitkälle koulutetut työkäiset liikkuvat muita useammin. Kuluneen 30 vuoden aikana sosioekonomiset erot vapaa-ajan ja työmatkaliikunnan harrastamisessa ovat pysyneet samanlaisina.⁸ WHO:n Koululaistutkimuksessa perheen varakkuuden yhteys lasten liikunta-aktiivisuuteen oli Suomessa toiseksi vahvinta kaikista tutkimuksen 35 maasta.⁹

Nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2013)¹⁰ mukaan noin kolmasosa liikuntaa harrastamattomista nuorista pitää kalleutta liikuntaharrastuksen esteenä. Iän mukana kalleuden kokemus yleistyy, ja suurimmillaan se on 20–24 vuoden iässä, jossa yleensä ollaan juuri muutettu pois vanhempien luota.

Kimmo Suomen (2012)¹¹ tutkimuksessa kysymys liikunnan kalleudesta esitettiin lasten vanhemmille. Lähes kolmasosa vastasi, että liian korkeat hinnat ovat este lapsen liikuntaharrastukselle. Vielä kymmenen vuotta sitten niin sanoi kymmenesosa.

Lasten ja nuorten liikuntakäyttäjien osuus Suomessa 2014 -tutkimuksen¹² mukaisesti 5.-, 7.- ja 9.-luokkalaisten 19–24 prosenttia koki hinnan esteeksi harrastaa vähintäänkin ”vähäisesti merkittävänä” tekijänä. Samassa tutkimuksessa 297 seuraharrastuksen lopettaneesta nuoresta 55,9 prosenttia koki harrastamisen kalleuden syyksi lopettamiselleen vähintään ”vähäisesti merkittävänä” tekijänä.

Kustannusten merkitystä harrastamiselle on selvitetty myös eri väestöryhmissä. Suomessa asuvat maahanmuuttajat liikkuvat kantaväestöä vähemmän. Tuomas Zacheuksen (2012) mukaan liikunnan kustannukset ovat Suomessa yleisin maahanmuuttajien liikuntaa haittaava tekijä. Tutkimuksessa lähes viidesosa sanoi sen haittaavan erittäin paljon liikunnan harrastamista ja yli kolmasosan liikkumista se haittasi melko tai erittäin paljon.¹³

7 Puronaho, Kari. Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5.

8 Terveystieteiden tutkimuskeskus. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elintavat/liikunta>

9 Currie et al. Social determinants of health and well-being among young people : Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) study : international report from the 2009/2010 survey. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012. Health Policy for Children and Adolescents, No. 6.

10 Myllyniemi, Sami; Berg, Päivi. Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus. Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkojulkaisu), nro 49.

11 Suomi, Kimmo ym. Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998–2009.

12 Kokko, Sami ja Hämylä, Riikka. Lasten liikuntakäyttäjien osuus Suomessa. Liitu-tutkimuksen tuloksia 2014. Valtion liikunta-neuvoston julkaisuja 2015:2.

13 Zacheus Tuomas ym. Maahanmuuttajat ja liikunta 2012. Turun yliopisto.

Toisaalta on myös olemassa tutkimustietoa siitä, että esimerkiksi työttömyys ei välttämättä vähennä henkilön liikuntaa ja liikkumista. Helena Huhdan toteuttaman tutkimuksen mukaan kaksi kolmannesta oli muuttanut harrastamansa liikunnan määrää työttömäksi jäätyään. Hieman suurempi osa oli vähentänyt liikuntaansa kuin lisännyt sitä. Samalla siis, kun osa nuorista vähentää liikkumistaan, saa työttömyys toiset aktivoitumaan. Työttömyydellä näyttäisi olevan myös polarisoiva vaikutus – paljon liikkuvat olivat muita useammin lisänneet liikkumistaan työttömänä ja vastaavasti vähän liikkuvien liikkuminen oli vähentynyt entisestään. Työttömien nuorten liikuntaa vaikeuttavat kaikkein useimmin liikunnan kustannukset. Kahdeksan kymmenestä nuoresta piti erilaisia liikunnan maksuja esteenä liikkumiselleen. Kustannukset liittyvät paitsi ohjattuun harrastamiseen, myös välineisiin ja harrastuspaikalle kulkemiseen.¹⁴

Harrastamisen kustannukset eivät ole vain liikunnan ongelma. Harrastamisen kustannusten merkitystä on tutkittu yleisemmin Kouluterveyskyselyssä.¹⁵ Siihen vuonna 2015 vastanneista peruskoululaisista 31 prosenttia vastasi kysymykseen ”minua kiinnostavat harrastukset maksavat liikaa” joko täysin samaa mieltä tai samaa mieltä. Vastaavasti lukiolaisista 29 prosenttia sekä ammattikoululaista 42 prosenttia koki itseään kiinnostavien harrastusten maksavan liikaa. Nuorisobarometrista (2015)¹⁶ käy ilmi, että yli kolmasosa kaikista nuorista sanoo joutuneensa rahanpuutteen takia jättämään jonkin harrastuksen aloittamatta. Vieraskielisistä nuorista tämä osuus oli lähes puolet kaikista vastanneista. Lisäksi heikosti toimeentulevat nuoret harrastavat vähemmän liikuntaa kuin hyvin toimeentulevat ja varakkaat. Tutkimuksen mukaan taloudellisen tilanteen vaikutus on merkitsevä ja suhteellisen suuri.

2.2 Työryhmän tehtävänannon rajausta ja ydinhavainnot

Ottaen huomioon sen, että perusta liikunnalliselle elämäntavalle sen kaikissa ulottuvuuksissaan luodaan lapsuudessa ja että liikunta- ja urheiluseuratoiminnalla on merkittävä rooli lasten ja nuorten kasvuympäristönä, *työryhmä on rajannut esityksensä käsittelemään lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen hintaa erityisesti liikunta- ja urheiluseuroissa. Työryhmä tiedostaa, että erityisryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret tarvitsevat liikkumisensa ja harrastamisensa tueksi erityisiä tukitoimia. Suotuisaa integraatiokehitystä tulee vauhdittaa laaja-alaisessa yhteistyössä kuntien, järjestöjen, seurojen ja muiden toimijoiden kesken.* Työryhmä tunnistaa laajemmin keskeisiä, liikuntakulttuuria koskevia kehityskulkuja, jotka ovat sovellettavissa eri-ikäisten ja eri väestöryhmien liikuntaan.

Käytössään olevan aineiston pohjalta työryhmä on päätenyt seuraaviin ydinhavaintoihin, joita se taustoittaa tarkemmin luvuissa 2 ja 3.

Ydinhavainnot:

- 1) **Harrastamisen kohonneet kustannukset ovat yksi, mutta ei läheskään ainut syy siihen, että väestö liikkuu terveytensä kannalta riittämättömästi.** Vaikka liikunta olisi kokonaan ilmaista, kaikki eivät silti harrastaisi liikuntaa. Ja vaikka kaikki harrastaisivat liikuntaa vapaa-ajallaan ohjatusti tai muutoin, ei suositusten mukaista aktiivisuuden määrää välttämättä saavuteta.
- 2) **Keskustelua liikunnan kalleudesta tulee olennaisesti täsmentää mm. siltä osin mitä harrastamisella tarkoitetaan. Kustannusten nousun on katsottu koskevan**

¹⁴ Helena Huhta: ”Pitää päänsä kasassa työttömyysaikana”. Liikunta työttömien nuorten arjessa. 2015. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 167, verkkojulkaisuja 87.

¹⁵ Kouluterveyskysely. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>

¹⁶ Myllyniemi, Sami (toim.). Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 1455-268X (painettu), nro 54

erityisesti tavoitteellista kilpaurheilua. ”Enemmän, kovemmin, kilpailullisemmin ja kalliimmin” kuvaa monessa mielessä seuratoiminnan kehitystä. Liikuntajärjestelmää kehitetään pitkälti kilpailun näkökulmasta. Asioita tehdään laadukkaammin, tehokkaammin ja korkealla intensiteetillä. Ikäryhmittäin edetään kohti korkeampia lajitaitoja, ylempiä sarjoja ja mahdollisesti jopa huippu-urheilijoiksi asti. Tavoitteellinen, korkealla intensiteetillä tapahtuva toiminta nostaa kustannuksia.

Jos tavoitteena on, että jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus harrastaa liikuntaa urheiluseurassa, olennaisia kysymyksiä ovat:

- Tunnistaako liikuntajärjestelmä niiden lasten ja nuorten tarpeet, jotka haluavat harrastaa kevyemmin tai jotka eivät taidoiltaan ja tahdoltaan etene tasoryhmäajattelun tahdissa?
- Kuinka nykyistä liikuntajärjestelmää voidaan kehittää siten, että murrosiässä tai sitä ennen tapahtuvaa poistumaa seuratoiminnasta voitaisiin vähentää?
- Kuinka luoda todellisuutta, jossa lapsi ja nuori voisi lajirajat ylittäen ja kustannustehokkaasti harrastaa liikuntaa monipuolisemmin arjessaan?

Työryhmä on havainnut, että monet toimijat, kuten kunnat, yritykset ja järjestöt toteuttavat jo nykyisellään matalan kynnyksen toimintaa, johon voi osallistua ”kevyemmällä otteella”. Kustannusten alentamiseksi on olemassa myös hyviä käytäntöjä. Vaikka edullista liikuntaa on siis olemassa, se ei välttämättä tavoita lapsia ja nuoria. Kysymys liittyy perheiden puutteelliseen tietoisuuteen olemassa olevista liikuntamahdollisuuksista ja siihen ettei järjestetty toiminta ole lasten ja nuorten toiveiden mukaista.

- 3) **Lasten ja nuorten arki on polarisoitunut, pienituloisia henkilöitä oli Suomessa 674 000 vuonna 2014 ja lapsiköyhyys on Suomessa yleistynyt.** Harrastamisen lopettaminen tai aloittamatta jättäminen harrastamisen korkeiden kustannusten vuoksi vauhdittaa osaltaan terveys- ja hyvinvointierojen kasvua ja liikunnallisesta elämäntavasta syrjäytymistä. Syrjäytyminen yhteiskunnasta laajemmin tarkasteltuna on usein ylisukupolvista ja alkaa usein jo varhaislapsuudessa. Liikunta- ja urheilukulttuurin vastuu ja mahdollisuudet yhteiskunnassa korostuvat. Liikuntakulttuurissa tarvitaan arvokeskustelua siitä, miten se toiminnallaan edistää sosiaalisesti kestävästä yhteiskunnan ja inhimillisen arjen rakentamista. Liikunnan lopettaminen tai harrastamatta jättäminen taloudellisista syistä on ennen kaikkea inhimillinen asia, mutta vauhdittaa myös osaltaan terveys- ja hyvinvointierojen kasvua ja liikunnallisesta elämäntavasta syrjäytymistä. Harrastaminen luo parhaimmillaan osallisuuden kokemuksen ja tukee kasvua yhteisön ja yhteiskunnan jäseneksi.
- 4) Liikuntatoimintaa edistää ja järjestää Suomessa kasvava joukko toimijoita, joiden toiminnan lähtökohdista valtio ei määrää. **Liikuntalaki luo lähtökohdat julkisen vallan toiminnalle ja varojen kohdentamiselle. Lain mukaisesti keskeisiä periaatteita ovat kaikkien väestöryhmien yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet liikkua ja harrastaa liikuntaa sekä eriarvoisuuden vähentäminen.** Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntapolitiikan johdosta ja kehittämisestä valtionhallinnossa. Sen tehtävänä on kohdentaa valtion liikuntatoimen resursseja liikuntalain mukaisesti ja valvoa niiden käyttöä siten, että lain tavoitteet ja lähtökohdat toteutuvat. Erityistä huolta julkisen vallan tulee kantaa niistä perheistä, joiden tulotaso on alhainen sekä väestöryhmistä, joiden osallistumista kohonneet kustannukset vaarantavat. Näitä ovat mm. yksinhuoltajat, työttömät, monikulttuuriset perheet, vammaiset ja muut erityistä tukea tarvitsevat.

- 5) **Hintojen kehityksen taustalla vaikuttavat lajikohtaiset, alueelliset, paikalliset, imagolliset ja lukuisat muut tekijät.** Niistä johtuen myös eri lajien sisällä voi esiintyä merkittäviäkin hintaeroja.

Yhdistysten perustoimintamalli on toteuttaa jäsenistön enemmistön toiveita. Näin ollen myös vanhempien ”hyvää tarkoittavat” vaatimukset ja toiveet järjestettävän toiminnan laatua koskien voivat vauhdittaa hintakehitystä. Jotta asiaan kyettäisiin aidosti vaikuttamaan, tarvitaan yhdensuuntaisia päätöksiä monella rintamalla: yksilöiden ja toimijoiden asenteissa, valtion, kuntien ja järjestöjen toiminnassa sekä liikunnan asemoimisessa vahvemmin osaksi yhteiskunnallista päätöksentekoa. Ilmiön monimutkaisuus ei saa johtaa siihen, että asiaa ei tarkasteltaisi kriittisesti. Liikuntajärjestelmän tulisi kaiken aikaa arvioida päätöstensä ja toimintamalliensa vaikutuksia kustannusten kehittymiselle. Kysymys on muustakin kuin siitä, paljonko eri lajit maksavat. Ajoittain on myös tarpeellista kysyä, ovatko kaikki kustannukset mielekkäitä ja tarpeellisia sekä palvelevatko nykyiset toimintamallit lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä.

2.3 Harrastamisen kohonneet kustannukset ovat yksi, mutta ei läheskään ainut syy siihen, että väestö liikkuu terveytensä kannalta riittävästi

2.3.1 Väestön kokonaisaktiivisuuden määrä on laskenut

Pohjoismaiden väestö on terveempää ja ihmisten elämänlaatu keskimäärin korkeampi kuin koskaan ihmiskunnan historiassa. Väestön elinikä on kasvanut kymmenillä vuosilla ja terveydentila parantunut keskimäärin huomattavasti.¹⁷ Myös vapaa-ajan liikunnan suosiossa on saavutettu myönteistä kehitystä.¹⁸

Väestön vapaa-ajan liikunta on osin jopa yleistynyt. Sen sijaan polarisaatio on suurta. Osa väestöstä harrastaa liikuntaa säännöllisesti ja monipuolisesti. Osa ei harrasta liikuntaa laisinkaan. Keskeisen huolenaihe on väestöä laaja-alaisesti koskettava arki- ja hyötyliikunnan dramaattinen vähentyminen. Kaupungistuminen, autoistuminen, teknologinen kehitys, työelämärankenteessa tapahtuneet muutokset sekä viime vuosina entisestään kiihtynyt viihdeteknologian suosio ovat poistaneet pakon liikkuu.¹⁹ Elintason ja hyvinvoinnin kasvu synnyttävät näin ollen myös pahoinvointia. Suomi ei paini ongelman kanssa yksin. WHO:n arvioiden mukaan riittämätön fyysinen aktiivisuus on neljänneksi yleisin kuolinsyy maailmassa²⁰ ja aiheuttaa myös mittavia yhteiskunnallisia kustannuksia.²¹

Vuonna 2012 opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asettivat yhteisen terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan ohjausryhmän, jonka laatimien linjausten (2020) mukaisesti tavoitteena on, että suomalaiset liikkuvat enemmän ja istuvat vähemmän. Tämä edellyttää eri hallinnonalojen yhdensuuntaista politiikkaa.²² Työ on tarpeellista, sillä eri tutkimukset ja arvioinnit osoittavat, että eri hallinnonalojen toimia ei ole koordinoitu riittävästi yhteen liikunnan edistämistarkoituksessa. Eri hallinnonalojen päätöksiä liikuntavaikutuksia ei ole arvioitu ja liikunnan edistämisen resursointi on jäänyt pitkälti liikuntatoimen vastuulle sekä valtiolla että kunnissa.

17 Suomalaisten hyvinvointi 2014. Vaarama, Karvonen, Kestilä, Moisio, Muuri. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

18 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elintavat/liikunta>

19 Muutosta liikkeellä! - Valtakunnallinen yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Julkaisuja (STM): 2013:10; Salasuo, Mikko ja Ojajarvi, Anni. Melkein sata vuotta poikien liikkumista – Elämäntapa ja fyysinen aktiivisuus neljän sukupolven lapsuudessa ja nuoruudessa. Kasvatus & Aika 8 (1) 2014, 98–112.

20 World Health Organisation (WHO). Physical activity. http://www.who.int/topics/physical_activity/en/ (viitattu 15.6.2016).

21 Carlson Susan A. (ym.) Inadequate Physical Activity and Health Care Expenditures in the United States. Progress in cardiovascular Diseases 57 (2015) 315–323.

22 Muutosta liikkeellä! Valtakunnallinen yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Julkaisuja (STM): 2013:10.

Poikkeushallinnollista yhteistyötä kuntatasolla ovat vaikeuttaneet henkilöstö- ja talousresurssien vähäisyys sekä eri toimijoiden liian kapeat sektorikohtaiset katsantokannat.²³

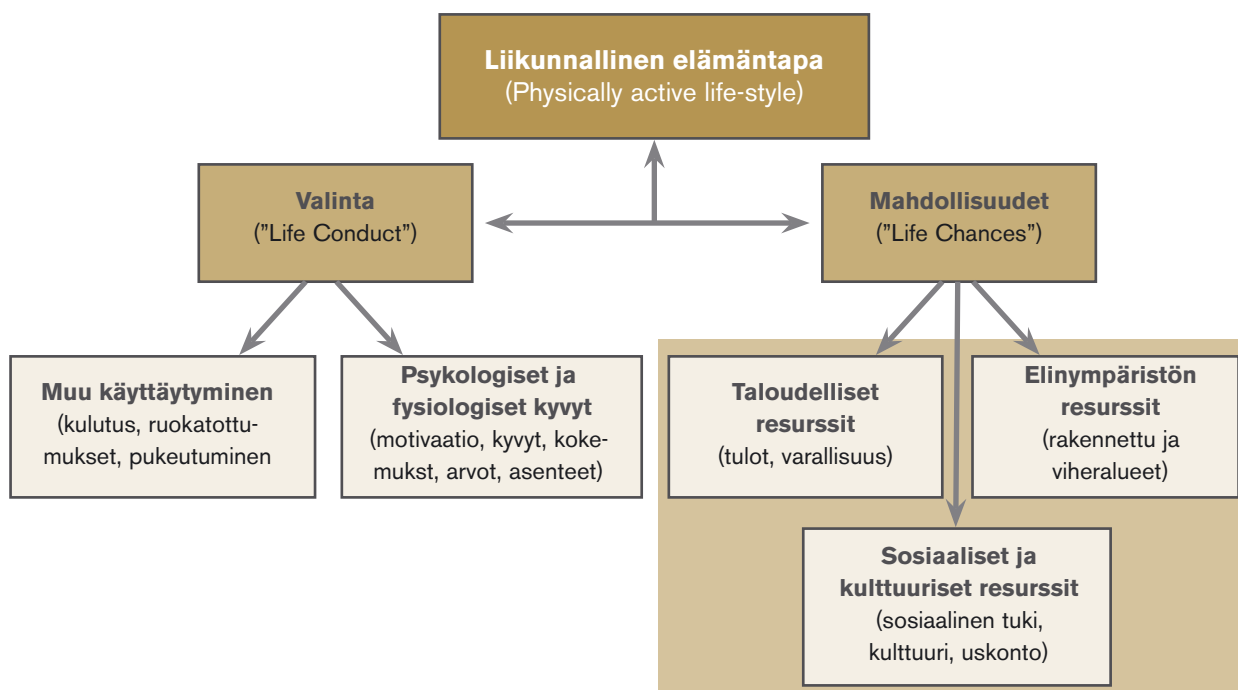
Muun muassa varhaiskasvatuksen, koulun, työelämän, vanhustenhuollon ja yhdyskunta- ja liikennesuunnittelun päätöksillä voidaan vaikuttaa merkittävästi väestön fyysisen aktiivisuuden edistämiseen. Useassa yhteydessä on esitetty, että liikunta on nostettava keskeiseksi osaksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä kansansairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta.²⁴

Uudessa liikuntalaissa (390/2015) liikunnan käsite on laajennettu kattamaan kaikki fyysisen aktiivisuuden ulottuvuudet. Lain perusteluissa todetaan, että kaikkien hallinnonalojen tulee osallistua liikunnan edistämiseen oman toimivaltansa rajoissa. Toimialojen välistä yhteistyötä kunnissa korostetaan.

2.3.2 Liikunnalliseen elämäntapaan vaikuttavia tekijöitä yksilötasolla

Liikunnassa on havaittavissa selkeitä eroja muun muassa iän, sukupuolen, siviilisäädyn, asuinpaikan, etnisyyden ja sosioekonomisen aseman mukaan.²⁵ Tutkimustietoa liikunnalliseen elämäntapaan vaikuttavista syistä on olemassa paljon. Työryhmän tehtävänä ei ole käydä sitä systemaattisemmin läpi, kuitenkin asemoiden harrastamisen hinnan merkitys osaksi liikunnalliseen elämäntapaan vaikuttamista.

Teoreettista puntarointia voidaan tehdä esimerkiksi käsitteiden *mahdollisuudet* ja *valinta* välillä (kuvio 1). Mallista soveltaen arkiympäristö, liikuntapaikat, järjestetty toiminta sekä perheen sosiaalinen tuki ja varallisuus luovat edellytyksiä ja mahdollisuuksia lasten ja nuorten liikunnalle. Tämä ei kuitenkaan välttämättä takaa sitä, että yksilö priorisoi liikunnan elämänsä valinnoissa. Taustalla

Kuvio 1. "Liikunnallinen elämäntapa – valinta ja mahdollisuudet" – teoreettinen malli (Abel & al. 2000, muokattuna)

23 Mm. Valtionhallinto liikunnan edistäjänä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:4.

24 Muutosta liikkeellä! Valtakunnallinen yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Julkaisuja (STM): 2013:10.

25 mm. Borodulin, Katja & Laatikainen, Tiina & Lahti-Koski, Marjaana & Jousilahti, Pekka & Lakka, Timo: Association of age and education with different types of leisure-time physical activity among 4437 Finnish adults. J Phys Act Health, 5 (2008): 2, 242–251; Mäkinen, Tomi: Trends and Explanations for Socioeconomic Differences in Physical Activity. Helsinki. University of Helsinki, 2010.

voivat vaikuttaa arvot, asenteet, kyvyt tai kokemukset. Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskus on toteuttanut viiden helsinkiläisen koulun kanssa Hyvä vapaa-aika -nimistä tutkimushanketta. Hankkeen toteutuksen yhteydessä on havaittu, että keskeiseen asemaan nuorten osallistumisen näkökulmasta nousevat kaverit – se että on joku jonka kanssa tehdä ja toimia. Halu olla hyödyksi, vanhemmuuden esimerkki ja omaehtoisuuden kasvu iän myötä korostuvat lasten ja nuorten harrastamisen osalta.

Ihmiset panostavat asioihin, jotka kokevat merkityksellisiksi. Kulttuurin ja vapaa-ajan menojen kasvu on ollut tasaista vuodesta 1995 lähtien. Harrastaminen näyttää muuttuneen aiempaa kaupallisemmaksi. Siihen viittaa urheilu- ja vapaa-ajan palveluiden menojen suuri kasvu. Turun yliopiston Suomi 2014 – kulutus ja elämäntapa -postikyselyaineisto kertoo 18–74-vuotiaiden suomalaisten kulutustottumuksista, arvoista ja elämäntapaan viittaavista asenteista. Perhe, ihmissuhteet ja vapaa-aika ovat suomalaisille asioita, jotka noin 80 prosenttia aikuisväestöstä kokee välttämättömäksi. Aineiston perusteella lähes 60 prosenttia suomalaisista kokee nykypäivänä liikunnan välttämättömäksi asiaksi ja sen merkitys on edelleen kasvanut vuosien 1999–2014 välisenä aikana.

Harrastamisen hinta -keskustelun näkökulmasta olennaista on tunnistaa tavoitteet, joihin tähdätään. Jos tavoitteena on väestön laaja-alainen liikunnallinen elämäntapa, toimenpiteitä tulee tehdä monialaisesti. Olennaista on yhteiskunnan voimin alentaa ihmisten liikuntakynnystä mahdollisimman alhaiseksi. Keskeisiä toiminnan lähtökohtia ovat asiakaslähtöisyys, kohderyhmän tarpeiden tunnistaminen, tutkimusperustaisuus, sosiaalinen tuki ja sektorirajat ylittävä yhteistyö.²⁶

2.4 Terveyserot ovat kasvaneet ja yhteiskunta on eriarvoistunut

Sosioekonomisten terveyserojen kasvu on edelleen ratkaisematon ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä siitäkin huolimatta, että terveyserojen kaventaminen on ollut pitkään yhteiskunnallisen keskustelun ja terveystalouden keskiössä.

Eriarvoistuminen sekä terveys- ja hyvinvointierot uhkaavat myönteistä yhteiskuntakehitystä. Eriarvoisuus ja syrjäytyminen aiheuttavat kansantaloudelle kustannuksia, kun puolestaan kansalaisten hyvinvointi, toimintakyky, terveys ja osallisuus vaikuttavat myönteisesti talouskasvun edellytyksiin ja menokehitykseen. Huononevan taloudellisen tilanteen myötä työttömyys kasvaa ja sen seurauksena yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja syrjäytyminen lisääntyvät. Maaseudulla on uhkana moninainen elämänehtojen heikkeneminen sekä palvelujen etäännyminen.²⁷

Terveysongelmat keskittyvät erityisesti eri tavoin huono-osaiseen väestöön. Koulutusryhmien väliset terveys- ja hyvinvointierot ovat huomattavat useimpien osoittimien mukaan. Vähemmän koulutusta saaneet kokevat myös köyhyyttä selvästi yleisemmin kuin paremmin koulutetut.²⁸ Syrjäytyminen on ylisukupolvista; kouluttautumis- ja osallistumismallit sekä kokemus mahdollisuuksista vaikuttaa omaan elämään ja yhteiskuntaan siirtyvät sukupolvelta toiselle.²⁹ Huolestuttavaa on etenkin se, että vanhempien koulutustausta ja taloudellinen asema vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen. Eroja lasten terveydessä ja hyvinvoinnissa on havaittu myös eri asuinalueiden välillä.³⁰

Pienituloisia henkilöitä oli Suomessa 674 000 vuonna 2014. Pienituloisiksi lasketaan henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä 1) kohti on alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Pienituloisuusraja oli yhden hengen taloudella 14 300 euroa vuodessa eli 1 190 euroa kuukaudessa vuonna 2014. Tuloilla tarkoitetaan verojen jälkeisiä rahatuloja, jotka

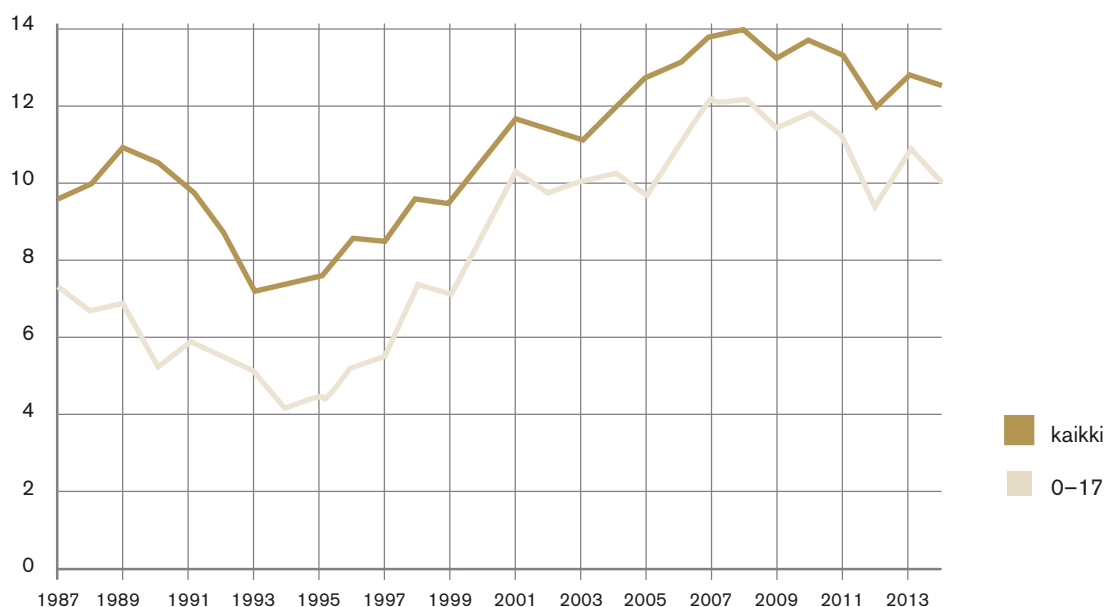
26 Borodulin, Katja, Jallinoja, Piia ja Koivusalo Meri (toim.) Epäterveellinen ruokavalio, vähäinen liikunta ja polarisaatio; syyt, kustannukset ja ohjaustoimet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 24/2016.

27 Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko: kestäväällä kasvulla hyvinvointia. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 18/2013.

28 Risto Kaikkonen ym. Terveys- ja hyvinvointierot suurissa kaupungeissa 2013 - ATH-tutkimuksen tuloksia. THL. Tutkimuksesta tiiviisti: 2014_008.

29 Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko: kestäväällä kasvulla hyvinvointia.

30 Kaikkonen R ym. Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. THL 16/2012.

Kuvio 2. Pienituloisuusaste 1987–2014

Tilastokeskus / Tulonjakotilasto

koostuvat työ- ja omaisuustuloista ja tulonsiirroista. Pienituloisten määrä alkoi kasvaa 1990-luvun alkupuolella ja oli korkeimmillaan 728 000 vuosina 2008 ja 2010. Trendinomainen kasvu on kuitenkin pysähtynyt, ja vuoden 2010 jälkeen pienituloisten määrä on ollut keskimäärin hieman alle 700 000 vuodessa.³¹

Lapsiköyhyysaste (pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alle 18-vuotiaiden osuus ikäryhmästä) on vuotta 2013 koskevan tulonjakotilaston³² mukaan kääntynyt kasvuun. Lasten pienituloisuusaste oli 10,9 prosenttia vuonna 2013, kun se edellisenä vuonna oli 9,4 prosenttia. Yksinasuvien määrä on kasvanut. Tilastokeskuksen mukaan asuntokuntia oli vuoden 2015 lopulla yhteensä 2,6 miljoonaa, joista 42 prosenttia oli yhden henkilön asuntokuntia.³³

Suomessa toimeentulovaikkeudet koettelevat erityisesti yksinhuoltajaperheitä, joiden määrä on kasvanut: Viidennes lapsiperheistä on yksinhuoltajaperheitä. Yksinhuoltajatalouksien toimeentulo on kahden huoltajan talouksia riippuvaisempi saaduista tulonsiirroista.³⁴

Vuonna 2014 väestöstä 7,2 prosenttia sai toimeentulotukea. Tukea myönnettiin 253 448 kotitaloudelle ja 393 336 henkilölle. Vuonna 2014 toimeentulotukea sai 26,5 prosenttia yksinhuoltajanaيسista, 17,4 prosenttia yksinhuoltajamiehistä, 14,1 prosenttia yksinasuvista miehistä ja 8,7 prosenttia yksinasuvista naisista. Sen sijaan kahden vanhemman ja lapsien kotitalouksista 5,0 prosenttia ja lapsettomista pariskunnista vain 2,1 prosenttia sai toimeentulotukea.³⁵

Toimeentulotukiasiakkaiden elinolot poikkeavat selvästi muusta väestöstä. Merkittävällä osalla on myös kasaantuvaa huono-osaisuutta. Hyvinvointi on muuta väestöä heikompi, tarkasteltiinpa sitten toimeentulo-ongelmia, asuinoloja, terveyttä tai elämänlaatua. Kun menojen kattaminen on hankalaa, asiakkaat tinkivät välttämättömistä menoista kuten lääkkeiden hankinnasta, lääkärikäynneistä, uusien vaatteiden tai ruoan ostosta.³⁶ Väestöryhmien väliset hyvinvointi- ja terveyserot lisäävät palveluiden kustannuksia kunnissa.³⁷

31 Tulonjakotilasto 2014, Tilastokeskus.

32 Tulonjakotilasto 2013, Tilastokeskus.

33 Asunnot ja asuinolot, Tilastokeskus

34 Hyvinvointikatsaus 1/2014. Tilastokeskus.

35 Toimeentulotuki 2014. Suomen virallinen tilasto, Toimeentulotuki. THL.

36 Susan Kuivalainen (toim.) Toimeentulotuki 2010-luvulla - Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 9/2013.

37 Rotko ym. 2014: Kuntaan elinvoimaa ja kuntalaisille hyvinvointia eriarvoisuutta vähentämällä. THL. Kide: 2014_017.

Kunnilla on edelleen vaikeuksia arvioida ennalta päätöstensä vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen. Kunnissa ei ole totuttu tarkastelemaan päätösten vaikutuksia eri väestöryhmiin ja löytämään mahdollisesti sellaisia ihmisryhmiä, joihin negatiiviset vaikutukset kohdistuvat.³⁸ Positiivista on, että työttömien terveyspalvelujen tila valtakunnan tasolla on parantunut.³⁹

2.5 Keskustelua liikunnan kalleudesta tulee olennaisesti täsmentää

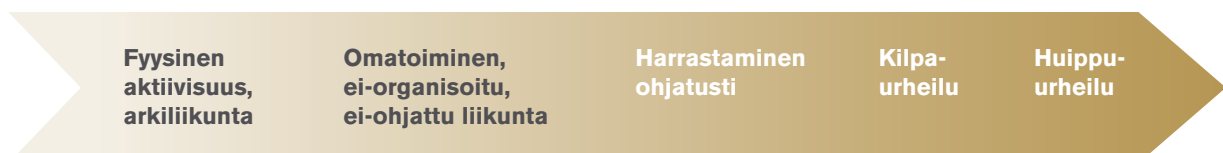
Työryhmä teki työskentelynsä alussa keskeisen havainnon, josta se toivoo käytävän myös täsmällistä jatkokeskustelua. Vastausta kysymykseen, onko harrastaminen kallista, ei voi antaa ilman että täsmennetään mitä harrastamisella tarkoitetaan ja mitkä ovat toiminnan tavoitteet.

Liikuntakulttuuri on viime vuosikymmenten aikana merkittävästi laajentunut paitsi toiminnan, mutta myös siitä käytettyjen käsitteiden muodossa. Liikuntaa, urheilua ja huippu-urheilua koskevien käsitteiden määrittely nousi esille myös vuoden 2015 liikuntalakia valmistelleessa työryhmässä. Esimerkiksi poikkihallinnollisessa liikunnan edistämistyössä ovat eri yhteyksissä vaihdelleet terveysliikunnan, terveyttä edistävän liikunnan, arki- ja hyötyliikunnan, fyysisen aktiivisuuden ja liikkumisen käsitteet. Kun tähän lisätään ohjattu harrastustoiminta, omatoiminen liikunta, liikunta, seuraliikunta ja kilpa- ja huippu-urheilu, voi syntyä tilanteita, joissa lähtökohdiltaan ja tavoitteiltaan täysin erilaista toimintaa niputetaan saman käsitteen alle tarkoittaen kuitenkin eri asiaa. Oikeilla käsitteillä puhuminen on tärkeää nimenomaan toimenpiteiden suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin näkökulmasta.⁴⁰

Liikuntalain 3⁴¹ pykälässä määritellään käsitteet liikunta, huippu-urheilu ja terveyttä edistävä liikunta.

- **Liikunta:** Kaikki omatoiminen ja järjestetty liikunta- ja urheilutoiminta lukuun ottamatta huippu-urheilua. Liikuntaa ovat tämän määritelmän mukaan arkiliikunta, kuntoliikunta, harrasteliikunta sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta, josta on lisäksi oma määritelmä pykälän 3 kohdassa.
- **Huippu-urheilu:** Kansallisesti merkittävä sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävä tavoitteellinen urheilutoiminta.
- **Terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta:** Elämäntapana eri vaiheissa tapahtuva kaikki fyysinen aktiivisuus, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen.

Työryhmä jäsensi ajatteluaan eri liikuntamuotojen kustannuksista kuvion 3 pohjalta. Ajattelun taustalla oli tarkoitus asemoida harrastamisen kustannuksista käytävä keskustelu osaksi liikunnan ja huippu-urheilun laaja-alaista kehittämistä. Työryhmän aineisto ja tutkimusnäyttö osoittavat, että mitä organisoidumpaa, ammattitaitoisempaa ja tavoitteellisempaa toiminta on, sitä enemmän siitä koituu kustannuksia.

Kuvio 3. Käsitteiden määrittely harrastamisen hinta -keskustelun taustalla

38 Kauppinen Tapani. Kuntien tulevaisuus haltuun: Ennakoarvioinnin soveltamiseen vaikuttavat tekijät lautakuntapäätöksissä. THL 2011.

39 Työttömien terveyspalvelut - Valtakunnallisen terveyskeskuskyselyn 2013 tulokset -julkaisusta

40 Tiihonen, Arto. Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat ja muuttavat. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2014:6.

41 Liikuntalaki 390/2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>

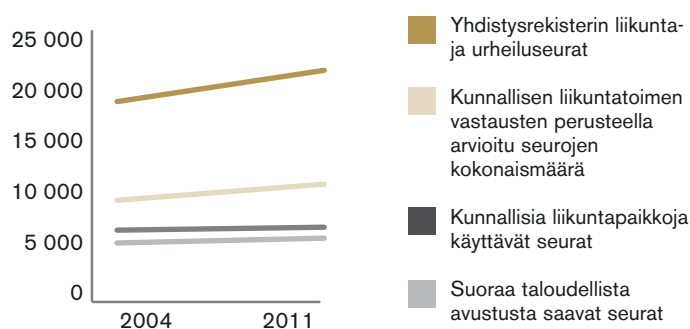
Fyysisen aktiivisuuden edistäminen arjessa ei välttämättä vaadi liikkujalta lainkaan resursseja. Valtion ja kunnan resursoinnin näkökulmasta se tarkoittaa esimerkiksi pyörä- ja kävelyteiden rakentamista ja teiden kunnossapitoa. Nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2013⁴² mukaan omatoiminen liikkuminen muodostaa valtaosan kaikista lasten ja nuorten liikunnasta. Omatoimista liikuntaa voidaan harrastaa luonnossa, lähiliikuntapaikoilla, rakennetuilla liikuntapaikoilla tai kodin läheisyydessä – yksin tai kaveriporukassa. Yksin ja omatoimisesti päivittäin liikkuu 41 prosenttia vastaajista, vähintään viikoittain kolme neljästä. Kavereiden kanssa omatoimisesti liikkuu päivittäin 22 prosenttia, vähintään viikoittain jo selvästi yli puolet. Kouluajan ulkopuolella lapset ja nuoret hyödyntävät liikkumisessaan yleisimmin kevyenliikenteen väyliä ja luontoympäristöjä.⁴³

Ohjatulla liikunnalla tarkoitetaan ulkopuolisen valvonnassa ja ohjauksessa tapahtuvaa liikuntaa. Ohjattua liikuntaa toteutetaan pääasiassa liikunta- ja urheiluseuroissa ja liikuntakerhoissa, joissa toimintaa vetää usein joko vapaaehtoinen tai palkattu ohjaaja. Liikunta- ja urheiluseurojen tehtäväkenttä on moninainen. Seurasta ja lajista riippuen niiden tehtäväkuvaan kuuluvat mm. liikunnan ja urheilun ohjaaminen, lajitaitojen opetus, harrastusolosuhteiden paikallinen kehittäminen, kilpailutoiminnan järjestäminen ja urheilijoiden valmennuksesta vastaaminen.

Liikunnan yhdistystoiminta on monipuolistunut ja lisääntynyt viime vuosien aikana (kuvio 4). Yhdistysten nimien perusteella ja liikunta laveasti ymmärtäen Suomessa on kaikkiaan noin 20 000 liikunta-alan yhdistystä. Kunnallisen avustustoiminnan piirissä on noin 6 000–7 000 liikunta- ja urheiluseuraa. Kuntien viranhaltijoiden arvion mukaan seuroja arvioidaan olevan yhteensä noin 10 000.⁴⁴

Suomalaisten lasten urheiluseuraharrastajien määrä on pysynyt korkealla tasolla ja osin jopa kasvanut nuoremmissa ikäluokissa. Seurassa harrastaminen onkin lasten ja nuorten suosituin harrastus tietyssä ikävaiheessa. Tutkimustieto osoittaa, että lähes puolet kaikista 7–19-vuotiaista lapsista ja nuorista liikkuu urheiluseuroissa vähintään kerran viikossa. Aktiivisimmillaan osallistuminen on 11–12-vuotiaiden keskuudessa. Pojat osallistuvat seuratoimintaan tyttöjä useammin, vaikkakin myös tyttöjen seuraharrastaminen on viime vuosina yleistynyt. Alle kouluikäisten lasten osallistumisaktiivisuudesta seuratoiminnassa ei ole olemassa tarkkaa tietoa.⁴⁵

Suomessa poistuma seuraharrastuksesta murrosiässä tai ennen sitä on kansainvälisesti vertailtuna suurta (kuvio 5). Seuratoimintaa koskevat tutkimukset osoittavat, että seuratoimintaan tullaan

Kuvio 4. Liikunta- ja urheiluyhdistysten määrä

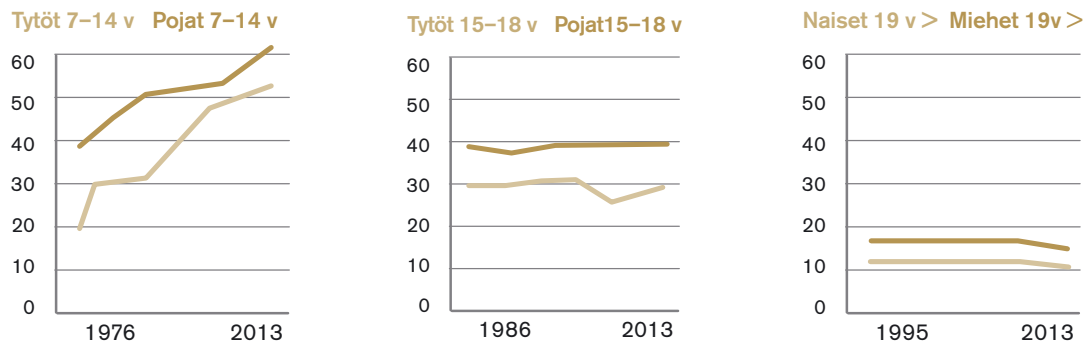
42 Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus. Myllyniemi, Sami; Berg, Päivi. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkajulkaisu), nro 49;

43 Lasten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Liitu-tutkimuksen tuloksia 2014. Kokko, Sami ja Hämylä, Riikka. Valtion liikunta-neuvoston julkaisuja 2015:2.

44 Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja (Lehtonen, Kati; Hakonen, Harto & Koski, Pasi). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:6.

45 Tutkimuskooste liikunnan kansalaistoiminnasta. LIKES-tutkimuskeskus.

mukaan entistä nuorempana, valtaosa lapsista ja nuorista keskittyy seurassa vain yhden lajin harrastamiseen ja että kilpaileminen on edelleen merkittävä osa seurojen toimintaa.⁴⁶

Kuvio 5. Liikunta- ja urheiluseuroissa harrastaminen eri ikäryhmissä

Tutkimukset osoittavat, että ohjatun liikunnan harrastaminen seuroissa on kallistunut keskimäärin. Seuratoiminta on alkanut enenevässä määrin saada asiakkuuteen ja kuluttamiseen liittyviä tunnuspiirteitä. Monessa lajissa harjoittelutahti on kiihtynyt ja kilpailukausi pidentynyt, mikä puolestaan lisää tarvetta vuokrata tiloja, käyttää palkattua henkilökuntaa ja kuljettaa lapsia harjoitukseen ja kilpailuihin ympäriinsä. Urheilujärjestelmässä myös peräänkuulutetaan ammattitaitoa yhä nuorempien lasten valmentamisessa, joka sekin nostaa kustannuksia.

Ohjattua liikuntatoimintaa järjestävät muutkin toimijat kuin liikunta- ja urheiluseurat. Yksityinen sektori on noussut merkittäväksi lasten ja nuorten ohjatun liikunnan järjestäjäksi. European Health & Fitness Market 2015 -raportin mukaisesti Suomessa on arvioitu olevan yli 800 kuntosalia, joihin on liittynyt jäseneksi yli 600 000 suomalaista. Valtaosa kuntosaleista on yksityisiä. Keskimääräinen jäsenyysmaksu kuukaudessa on noin 51,5 euroa. Suomen kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys SKY ry:n kokoamien tilastojen perusteella kuntosali- ja terveysliikuntakeskusten toiminta kasvaa, kehittyy ja muuttaa muotoaan kaiken aikaa. Myös hinta- ja palveluvariaatiot ovat merkittäviä sen mukaisesti, onko asiakkaalla toistaiseksi voimassa oleva sopimus, määräaika- tai kausisopimus, kuukausi- tai 10 kerran kortti palveluihin. Jäsenyyksistä on tullut joustavampia ja perushintojen lisäosina on usein tarjolla räätälöityjä palveluita.

Yritysten järjestämään organisoituun liikuntaan osallistuu viikoittain jo 30–40 prosenttia 9–15-vuotiaista lapsista ja nuorista esimerkiksi kuntokeskuksissa, tanssiopistoissa, ratsastustalleilla ja laskekettelukeskuksissa. Lisäksi mm. partio, seurakunnat ja kyläyhdistykset, jotka tavoittavat viikoittain merkittävän osan lapsista ja nuorista.⁴⁷

Kuntien toiminta on merkittävää lasten ja nuorten liikunnan edistämisen näkökulmasta. Kunnat avustavat paikallisia liikunta- ja urheiluseuroja, rakentavat ja ylläpitävät liikuntapaikkoja sekä tarjoavat niitä pääsääntöisesti maksutta tai alhaisin kustannuksin lasten ja nuorten liikunnan käyttöön, mutta järjestävät myös ohjattua toimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen TEA-viisaritiedonkeruun mukaan 73 prosenttia kunnista on asettanut tavoitteet, 74 prosenttia toimenpiteet ja 65 prosenttia määritellyt resurssit lasten ja nuorten liikunnan edistämiseen. Kunnat järjestävät kohdennettua liikuntaneuvontaa ja liikkumisryhmiä myös painonhallintaa tarvitseville, liikkumis- ja toimintaesteisille, opiskelun ulkopuolella olevat 16–17-vuotiaat sekä työttömille. Kuntien toiminnan merkitystä harrastamisen kustannuksissa on avattu tarkemmin luvussa 3.5.

⁴⁶ Kooste liikunnan kansalaistoimintaa kuvaavien tutkimusten tuloksista. LIKES-tutkimuskeskus. (Mm. Nuorten vapaa-aikatu-
mus 2013, Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa 2014 jne.)

⁴⁷ Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa 2014 ja 2016.

⁴⁸ Puronaho, Kari. Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön julkaisuja 2014:5.

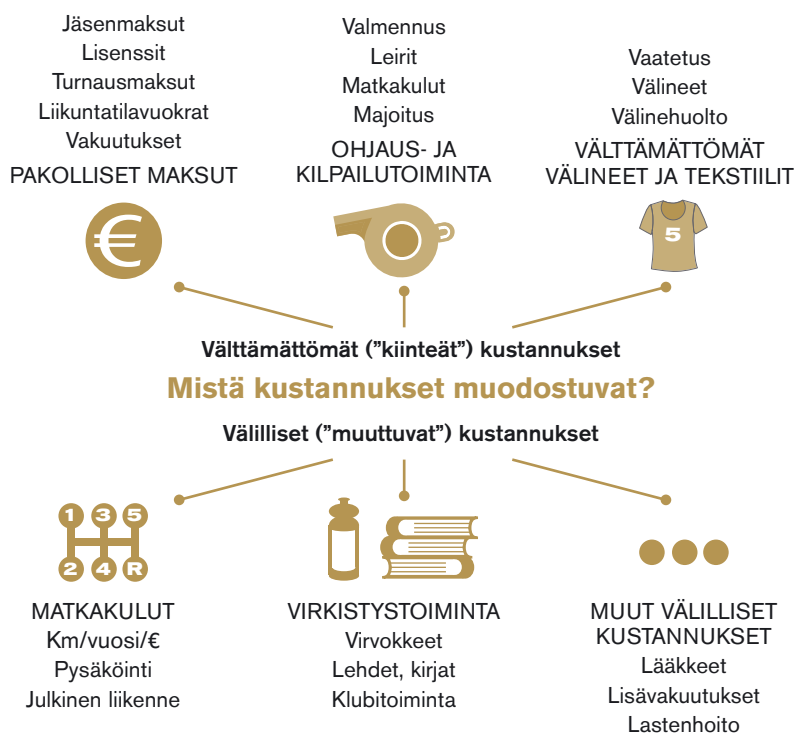
3 Tekijät harrastamisen kustannusten taustalla ja eri toimijoiden roolit

Työryhmän tehtävänä oli selvittää harrastemuotoisen liikunnan ja tavoitteellisen kilpaurheilun asema opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuspoliitikassa sekä hakea yhteistyössä järjestöjen ja kuntien kanssa konkreettisia ja yleisesti sovellettavia malleja hintojen alentamiseksi. Luvussa 3 avataan harrastamiseen liittyvien kustannusten muodostumista sekä harrastamisen hinta -kysymystä valtion toimenpiteiden sekä kunnille, järjestöille ja seuroille toteutettujen kyselyiden näkökulmasta.

3.1 Tekijät liikuntaharrastuksen kokonaiskustannusten taustalla

Liikunnan kokonaiskustannukset harrastajalle muodostuvat välittömistä ja välillisistä kustannuksista. Välittömiä kustannuksia ovat esimerkiksi pakolliset maksut, ohjaus- ja kilpailutoiminnan kustannukset sekä lajiharrastukselle välttämättömät välineet ja tekstiilit. Välillisiä kustannuksia ovat matkakustannukset, virkistystoimintaan liittyvät kustannukset sekä muut sekalaiset kustannukset. Olennaista on tiedostaa, että harrastamisen kokonaiskustannukset syntyvät monista pienistäkin yksittäisistä ja erillisistä kustannuksista, joita seurojen, lajiliittojen tai kuntien toimijat eivät aina riittävästi havaitse – jokainen tarkastelee maksuja omien toimintojensa näkökulmasta.⁴⁸

Pakolliset maksut ovat suuressa roolissa seurojen keräämissä harrastemaksuissa. Liikuntatilavuokrat vaikuttavat puolestaan ennen kaikkea siihen, onko lajille tarjolla kunnallisessa omistuksessa olevia tiloja ja ennen kaikkea maltillisin hinnoin. Tutkimukset osoittavat, että yli puolet kunnista ei peri alle 18-vuotiaiden toiminnassa tilavuokria. Osa lajien olosuhdevaatimuksista on sellaisia, etteivät koulujen liikuntasalit sovellu seuratoimintaan tai salien koot ovat vaatimuksia pienempiä. Tämän takia seurat joutuvat etsimään harrastusolosuhteet muusta tarjonnasta ja maksamaan enemmän.

Kuvio 6. Välttämättömät ja välilliset kustannukset
(Puronaho, Kari. Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista)

48 Puronaho, Kari. Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5.

Pakollisten maksujen (vakuutukset, lisenssit, turnausmaksut, jäsenmaksut) lisäksi suuren osan kustannuksista muodostavat ohjaus- ja kilpailutoiminnan maksut. Osa näistä maksuista määräytyy lajien kilpailujärjestelmästä, joka aiheuttaa kilpailu- ja turnausmaksuja sekä niihin liittyviä matka-, majoitus- ja ruokailukustannuksia. Osa kustannuksista on puhtaasti seuran tai joukkueen valintoja siitä, kuinka usein harjoitusryhmät kokoontuvat, onko seuraan palkattu päätoimisia työntekijöitä ohjaus- ja valmennustyöhön sekä paljonko ohjaus- ja valmennustyöstä maksetaan korvauksia.

Välttämättömät väline- ja tekstiilikulut vaikuttavat kiinteästi harrastamisen hintaan. Joukkuelajeissa ne voivat olla edullisempia kuin yksilölajeissa, kuten hiihdossa, taitoluistelussa ja ratsastuksessa. Ei-välttämättömien tekstiilien osalta voidaan tehdä seura-, joukkue- ja perhetasolla valintoja, jotka nostavat ehkä tarpeettomastikin harrastamisen kokonaishintaa.

3.2 Harrastemuotoisen liikunnan ja tavoitteellisen kilpaurheilun asema opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuspolitiikassa

3.2.1 Valtionhallinnon toiminta liikunnan ja huippu-urheilun edistämisen näkökulmasta

Valtioneuvostossa on nykyisin 12 ministeriötä. Kukin ministeriö vastaa toimialallaan valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelusta ja hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpiteiden lisäksi lähtökohtana on, että muut ministeriöt edistävät liikuntaa toimivaltansa rajoissa. Valtionhallinnon eri toimijoilla onkin tunnistettu lukuisia yhtymäpintoja laaja-alaisen liikunnan ja huippu-urheilun tukemiseen (kuvio 7).

Opetus- ja kulttuuriministeriö, liikunnan vastuualue
• liikuntapoliittinen päätöksenteko
Sosiaali- ja terveysministeriö
• terveyden edistämisen yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta
Liikenne- ja viestintäministeriö
• liikennejärjestelmät, kävely ja pyöräily
Ympäristöministeriö
• yhdyskuntasuunnittelu, luonnon virkistyskäyttö, rakennettu ympäristö
Opetus- ja kulttuuriministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikka
• esi- ja perusopetus, lukio- ja muu yleissivistävä koulutus, aamu- ja iltapäivätoiminta, ammatillinen koulutus, aikuis- koulutus ja vapaa sivistystyö, yliopisto-opetus, ammatti- korkeakouluopetus sekä tieteellinen tutkimus
• Nuorisotyö ja -politiikka, kulttuuri- ja taide politiikka
Työ- ja elinkeinoministeriö
• työllisyys, työelämä, elinkeinotoiminta, maahanmuuttajien kotouttaminen
Maa- ja metsätalousministeriö
• luonnon monimuotoinen käyttö, luonnossa liikkuminen, metsästys, kalastus, luontomatkailu
Puolustusministeriö
• liikuntakasvatus, puolustusvoimien henkilöstön fyysisestä aktiivisuudesta ja toimintakyvystä huolehtiminen sodan-, kriisi- ja rauhanajan tarpeisiin

FYYSINEN AKTIIVISUUS, ARKILIKUNTA

YHTEENSOVITTAMINEN

Kuvio 7. Liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden edistäminen valtionhallinnossa

Keskeinen liikuntapolitiittinen haaste on politiikkatoimien yhdensuuntaisuuden varmistaminen ja eri toimialojen sitouttaminen liikunnan edistämiseen niin valtiolla kuin kunnissakin. Vaikuttava ja laaja-alaisesti mielletty liikuntatoiminta voi parhaimmillaan tarkoittaa muun muassa toimenpiteitä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi (LVM), liikuntaan ohjausta osana sosiaali- ja terveyspalveluita (STM), työelämän kehittämistä (TEM), ulkoiluolosuhteita ja luonnon virkistyskäytön edistämistä (YM ja MMM), koulutusjärjestelmässä tapahtuvaa liikunnan opetusta, koulutusta ja oppilaitosten liikunnan edistämistoimenpiteitä (OKM, koulutus- ja tiedepolitiikka) ja Puolustusvoimien liikuntakasvatusta.⁴⁹

3.2.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön toimiala

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa osana valtioneuvostoa koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittämisestä ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Valtioneuvoston ohjesäännön mukaan ministeriön toimialaan kuuluvat:

- tiede, koulutus ja lasten päivähoito
- taide, kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö
- arkisto-, museo- ja yleinen kirjastotoimi
- evankelis-luterilainen kirkko, ortodoksinen kirkkokunta sekä muut uskonnolliset yhdyskunnat
- opintotuki
- tekijänoikeus

Lasten ja nuorten liikunnan edistämisen näkökulmasta opetus- ja kulttuuriministeriön toiminta on valtionhallinnon kokonaisuudessa erittäin merkittävä. Se tavoittaa varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, aamu- ja iltapäivä- ja kerhotoiminnan kehittämisen sekä toisen asteen koulutuksen ja nuorisotoiminnan kautta käytännössä ikäluokat lähes kokonaisuudessaan (kuvio 8).

Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada **varhaiskasvatusta**. Vanhemmat päättävät lapsensa osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä on uudistettu Suomessa viime vuosina. Lainsäädännön mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia ja mm. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset ovat Suomessa vuodelta 2005. Niiden mukaan lapsi tarvitsee joka päivä vähintään 2 tuntia reipasta liikuntaa. Suositukset päivitetään vuoden 2016 aikana. Vuoden 2016 aikana valmistellaan myös varhaiskasvatuksen perusteita, jotka valtakunnan tasolla ohjaavat kuntia paikallisessa varhaiskasvatustyössä.⁵⁰

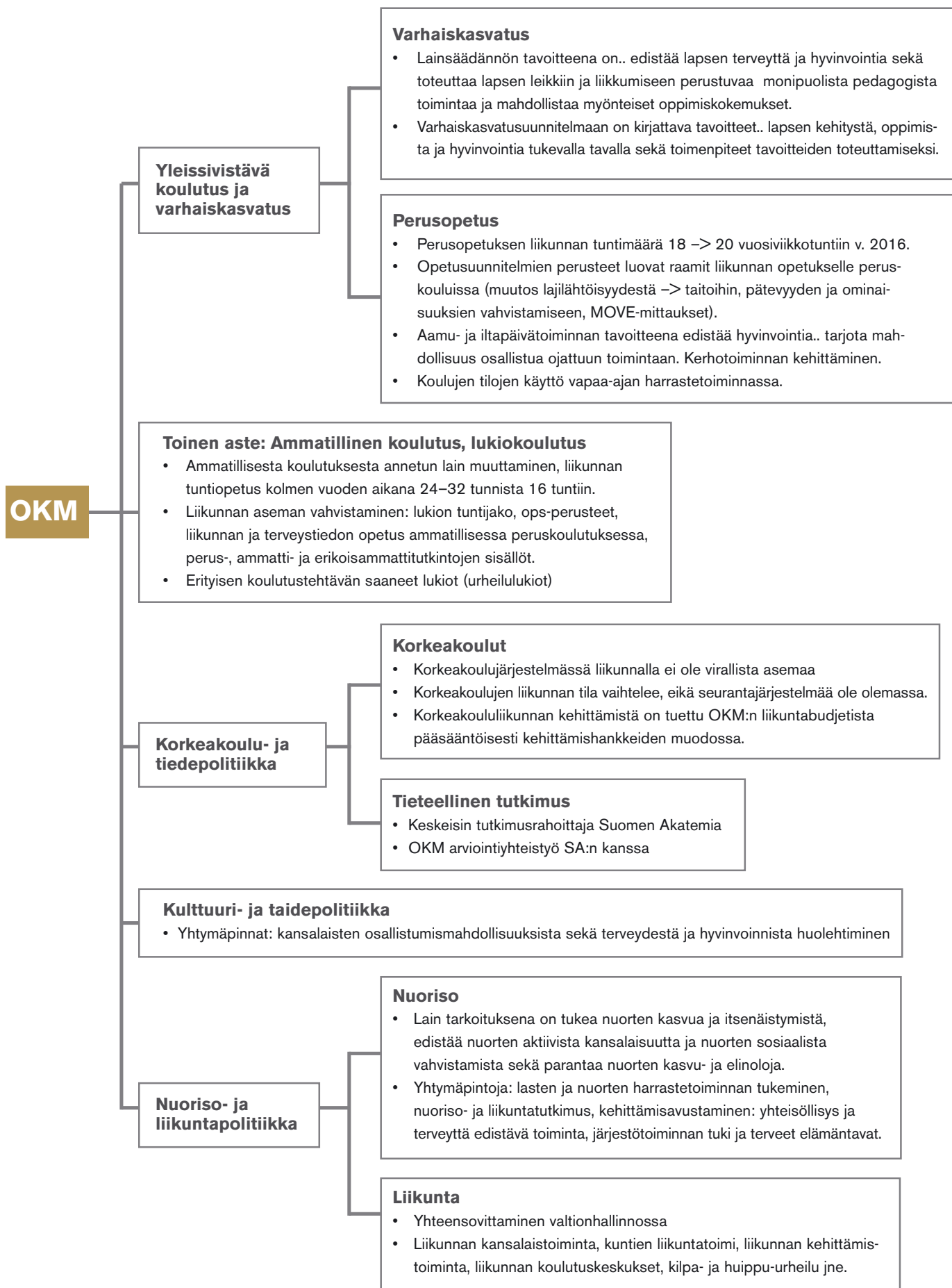
Koulun aloitusta edeltävä **esiopetus** on toiminnallisesti varhaiskasvatusta. Esiopetukseen osallistuminen tuli velvoittavaksi 1.8.2015 alkaen.

Suomessa oikeus koulutukseen on perusoikeus, jonka toteutuminen turvataan oikeudella maksuttomaan **perusopetukseen** sekä yleisellä oppivelvollisuudella. Perusopetuksen järjestämistä ohjataan opetusta koskevan lainsäädännön, opetussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden sekä paikallisen opetussuunnitelman avulla. Valtioneuvosto päättää opetuksen tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. Suomessa liikunnan tuntien vähimmäismäärä oli vuonna 1985 vielä 23 vuosiviikkotuntia, mutta laski vuonna 1993 18:sta. 1.8.2016 lähtien liikunnan tuntien vähimmäismäärä nousee 18:sta 20 vuosiviikkotuntiin (= 38 oppituntia).⁵¹

49 Valtionhallinto liikunnan edistäjänä 2011–2015. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:4.

50 Opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivut, www.minedu.fi. Opetushallituksen internetsivut, www.oph.fi. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17.

51 Opetushallitus. www.oph.fi

Kuvio 8. Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnan yhtymäpinta lasten ja nuorten liikunnan edistämiseen

Peruskouluissa oli 546 100 oppilasta vuonna 2015. Peruskoululaisten määrä on pienentynyt 2000-luvun alusta, jolloin heitä oli yli 590 000. Myös peruskoulujen määrä on laskenut merkittävästi 2000-luvulla – 4 000:sta 2 500:an peruskouluun. Tällä on ollut vaikutusta koulumatkojen pituuteen. Koulujen lakkauttaminen on usein merkinnyt myös koulun sisäsalin ja ulkokentän menettämistä.^{52 53}

1.8.2016 voimaan tulevissa, Opetushallituksen hyväksymissä, **opetussuunnitelman perusteissa** painopiste on liikunnassa siirretty lajilähtöisestä ajattelusta oppilaiden motoristen perustaitojen, pätevyyden tunteen ja fyysisten ominaisuuksien vahvistamiseen. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti kaikki 5.- ja 8.-luokkalaiset suorittavat fyysisen toimintakyvyn mittaukset (Move!). Move!-järjestelmän avulla kerätään tietoa perusopetuksen oppilaiden fyysisen toimintakyvyn tilasta. Osioissa mitataan oppilaan kestävyyttä, voimaa, nopeutta, liikkuvuutta, tasapainoa ja motorisia perustaitoja. Tietoa voidaan hyödyntää kouluissa muun muassa 5. ja 8. vuosiluokilla koululaisille tehtävien laajojen terveystarkastusten yhteydessä.⁵⁴

Perusopetuslain mukainen koululaisten **aamu- ja iltapäivätoiminta** on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille ja on oppituntien ulkopuolista kerho- tai vapaa-ajan toimintaa. Tavoitteena on edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa, ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta ja tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan. Kunnat päättävät toiminnan järjestämisestä, ja lasten osallistuminen siihen on vapaaehtoista. Kunta voi järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia palvelut esimerkiksi järjestöiltä, yhdistyksiltä tai seurakunnilta. Kunta voi myös avustaa palvelujen tuottajia. Kunta saa toiminnan järjestämiseen valtionosuutta. Toimintaa tulee tarjota joko 570 tai 760 tuntia koulun työvuoden aikana, kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella keskimäärin 3 tai 4 tuntia päivässä. Toimintaan osallistumisesta voidaan periä kohtuullisia asiakasmaksuja (60–80 €/kk). Toimintaa voidaan järjestää arkipäivisin pääsääntöisesti klo 7–17. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestää 98 % Manner-Suomen kunnista. Toiminnassa on mukana noin 53 000 lasta, joista 1. vuosiluokan oppilaita on 55 %. Toiminta työllistää noin 7 500 ohjaajaa.⁵⁵

Opetushallitus jakaa tukea **koulun kerhotoiminnan kehittämiseen**. Kerhotoiminnalla tarkoitetaan perusopetuslain 47 §:ssä mainittua ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä toimintaa, jonka järjestämisen periaatteet tulee kirjata opetussuunnitelmaan. Tavoitteena on saada aikaan monipuolista, lapsen ja nuoren kasvua tukevaa vapaa-ajan toimintaa, joka vakiintuu osaksi lapsen ja nuoren iltapäivää. Kerhotoimintaan osallistuminen on oppilaalle maksutonta ja vapaaehtoista. Vuosina 2014–2015 perusopetusta tukevan kerhotoiminnan piiriin kuului runsaat 320 000 oppilasta noin 27 500 kerhossa (perusopetuksen järjestäjien arvio). Manner-Suomen kunnista 97 prosenttia on mukana kehittämässä kerhotoimintaa. Vuonna 2014 jaettavan tuen määrä oli 8 miljoonaa euroa. Vuoden 2016 avustusmäärä putosi vajaaseen 5 miljoonaan euroon.⁵⁶

Suomen hallitus antoi merkittävän poliittisen ja taloudellisen viestin kouluissa tapahtuvan liikunnan edistämiseen kirjaamalla hallituksen ohjelmaan tavoitteeksi, että jokainen peruskoululainen liikkuu tunnin päivässä. Liikkuva koulu -ohjelmaan kohdennetaan erillistä määrärahaa yhteensä 21 miljoonaa euroa vuosien 2016–2018 välisenä aikana. Suomessa on yli 1 500 Liikkuvaa koulua, jo yli puolet Suomen peruskouluista. Suomen Liikkuvissa kouluissa opiskelee yli 70 prosenttia Suo-

52 Suomen virallinen tilasto (SVT): Esi- ja peruskouluopetus [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-3709. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 15.5.2016].

53 Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014. Hämylä, Riitta ja Kokko Sami. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2

54 Opetushallitus. Move – fyysisen toimintakyvyn seuranta <http://www.edu.fi/move>

55 Opetushallituksen internetsivut, http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/aamu-_ja_iltapaivatoiminta

56 Opetushallitus - Koulun kerhotoiminta <http://www.edu.fi/perusopetus/kerhotoiminta>

men peruskoululaisista. Yli 70 % Suomen kunnista on Liikkuva koulu -kuntia, eli kuntia joiden kouluista vähintään yksi on Liikkuva koulu. (tilanne 14.4.2016). Liikkuva koulu -ohjelmaan ja sen tavoitteisiin voi tutustua tarkemmin www.liikkuvakoulu.fi -sivustolla.

Voimassa olevan nuorisolain (72/2006) tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen.

Keskeisiksi yhteiskunnallisiksi vaikuttavuustavoitteiksi nuorisotyössä ja -politiikassa on asetettu, että nuorten aktiivinen kansalaisuus kasvaa, nuorten sosiaalinen vahvistaminen lisääntyy ja nuorten kasvu- ja elinolot paranevat. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionavustuksia mm. valtakunnallisille nuorisojärjestöille sekä erityisavustuksia mm. nuorten tieto- ja neuvontatyön sekä verkkonuorisotyön hankkeisiin. Aluehallintovirastojen kautta jaetaan mm. työpajatoiminnan, etsivän nuorisotyön sekä lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustukset.

Paikallisen harrastustoiminnan avustustaso vuosittain on ollut 1,6 miljoonaa euroa (2010–2014). Vuonna 2016 tukea jaetaan yhteensä 2,65 miljoonaa euroa. Avustusten tavoitteita ovat harrastusmahdollisuuksien lisääminen, osallistumisen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä uusien ja monipuolisten elämysten saaminen yhdessä samanikäisten kanssa. Tuettujen hankkeiden sisällöt liittyvät kulttuuriin, taide- ja mediakasvatukseen, ympäristöön, luontoon, käden taitoihin, ruoanlaittoon sekä liikunnalliseen harrastamiseen. Toteuttajina ovat kunnat, paikalliset yhdistykset tai organisaatiot, eikä avustusta myönnetä kouluille, rekisteröitymättömille tai voittoa tavoitteleville yhteisöille eikä yksityisille henkilöille.

Taiteella ja kulttuurilla on osallisuutta ja osallistumista lisääviä vaikutuksia. Kulttuuripolitiikka yhdistääkin liikunta-asioihin erityisesti kansalaisten osallistumismahdollisuuksista sekä terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen. Liikunnan terveys- ja hyvinvointivaikutukset on tunnettu pitkään, mutta nyttemmin myös taiteen ja kulttuurin terveys- ja hyvinvointivaikutuksista saadaan yhä enemmän tutkimustietoa.

Työryhmän toiveena oli kartoittaa verrokkihintoja lasten ja nuorten harrastuksista mm. musiikin, taiteen ja kulttuurin osalta. Selväksi kuitenkin kävi, että harrastamisen rahoitusjärjestelmät, määritelmät ja välineet eroavat toisistaan merkittävästi harrastusmuodoittain. Esimerkiksi taiteessa ja kulttuurissa yleisenä olemista pidetään aktiivisena taiteen harrastamisena omakohtaisen tekemisen lisäksi. Myös harrastamisen edellytykset ja toimintojen saavutettavuus vaihtelee taidealoittain. Esimerkiksi harrastustoimintaa aktivoivia lasten kulttuurikeskuksia on alle puolessa Suomen kunnista. Eri kulttuurin aloilla toimii myös yrityksiä – kuten liikunnassakin – mm. tanssin alalla. Eri taide- ja kulttuurimuotojen harrastamisen kustannuksista ei ole löydettävissä tuoretta seuranta-aineistoa.

Taiteen perusopetuksesta voi monessa mielessä löytää yhtymäkohtia liikuntaan. Se on koulun ulkopuolista ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua taidekasvatusta, jota annetaan mm. musiikkioppilaitoksissa, kuvataidekouluissa, tanssioppilaitoksissa, käsityökouluissa ja muissa oppilaitoksissa. Eri taiteenaloilla annettava taiteen perusopetus etenee tavoitteellisesti tasolta toiselle ja antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään sekä hakeutua alan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Opetukseen osallistuvilta oppilailta voidaan periä kohtuullisia maksuja, joista päättävät koulutuksen järjestäjät. Taiteen perusopetuksen lukukausimaksuja on selvitetty kattavasti vuonna 2008 (Opetushallitus, Koramo Marika). Selvityksen mukaan oppilaitosten lukukausimaksuissa oli jonkin verran eroja taiteenaloittain. Teatteritaiteessa, kuvataiteessa ja käsityössä enemmistö lukukausimaksuista oli välillä 50–150 euroa. Musiikissa ja tanssissa lukukausimaksujen hajonta oli hyvin suuri. Esimerkiksi musiikin laajan oppimäärän perustason opintojen lukukausimaksu oli pienimmillään 37 euroa ja suurimmillaan 568 euroa. Musiikinopetus Suomessa -sivuston mukaan taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaisessa opetuksessa musiikkikouluissa lukukausimaksut

vaihtelevat 200–500 euron välillä ja vastaavasti musiikkiopistoissa tavoitteellista, tasolta toiselle etenevää soiton- tai laulunopetusta antavassa, oppimäärän mukaisessa opetuksessa, 100–450 euron välillä.

Hallituksen kärkihanke ”parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta”⁵⁷ liittyy keskeisesti lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien turvaamiseen. Kärkihankkeella vahvistetaan lasten ja nuorten luovuutta, lisätään taiteen perusopetusta ja kulttuuritoimintaa ja tunnistetaan kulttuurin hyvinvointimahdollisuudet aiempaa paremmin. Tavoitteena on tuoda kulttuuri lähemmäs jokaista suomalaista edistämällä julkisissa tiloissa ja laitoksissa esillä olevaa taidetta. Kärkihankkeet toimenpiteinä parannetaan epätasaisesti jakautunutta taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurin saatavuutta taiteenaloilta maan eri osissa ja laajennetaan prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kohdensi keväällä 2016 kyselyn yli puolelle miljoonalle koululaiselle tavoitteena kuulla lapsia ja nuoria harrastetoiminnan kehittämiseksi.⁵⁸ Vastanneita oli yhteensä 118 160 koululaista 230 kunnasta. Tulosten mukaan peruskoululaisilla on paljon ja monialaista kiinnostusta taiteen ja liikunnan harrastamiseen. Enemmistö koululaisista toivoi lisää harrastetunteja ja mahdollisuuksia käyttää koulun tiloja ja välineitä omatoimiseen harrastamiseen. Taiteen ja kulttuurin aloista kiinnostavimpia olivat tanssi (parkour, street-, showdance), musiikki (soittaminen, musiikkitekniikka, kuorolaulu) sekä valokuvaus. Liikuntalajeista koululaisia kiinnostivat eniten jää- ja lumilajit, uinti sekä palloilulajit.

Oppilaat toivoivat lisää ohjattuja harrastetunteja koulupäivän jälkeen (58 %) ja oppituntien väliin (51 %). Oppilaista 63 prosenttia haluaisi käyttää koulujen tiloja ja välineitä kavereiden kanssa harrastamiseen myös ilman ohjaajaa. Kyselyssä kysyttiin myös, mitä koululaiset harrastavat tai ovat harrastaneet kouluvuosien aikana. Suosituimpia harrastuksia koulussa tai koulun ulkopuolella ovat soittaminen, kuvataide, tanssi ja kädentaidot. Liikunnan puolella harrastetaan eniten palloilulajeja, jää- ja lumilajeja sekä uintia.

3.2.3 Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapolitiikka

Valtion liikuntapolitiikan tavoitteet määritellään liikuntalaissa (390/2015), jonka tavoitteena on edistää:

- 1) eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa;
- 2) väestön hyvinvointia ja terveyttä;
- 3) fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista;
- 4) lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä;
- 5) liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta;
- 6) huippu-urheilua;
- 7) liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita; sekä
- 8) eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä tehdään talousarvion puitteissa päätöksiä liikunnan edistämiseksi ja koko väestön liikuntaedellytysten luomiseksi. Tämä tarkoittaa mm. valtionosuuksien osoittamista kunnille (laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009) ja liikunnan koulutuskeskuksille (laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998). Suurin osa ministeriön myöntämästä rahoituksesta on harkinnanvaraisia avustuksia, kuten järjestöavustukset ja muiden yhteisöjen avus-

⁵⁷ Valtioneuvosto – kärkihankkeet. <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/osaaminen/karkihanke4>

⁵⁸ Valtakunnallinen koululaiskysely: Lisää harrastetunteja ja omatoimista harrastamista koulupäivään. OKM-tiedote 18.3.2016.

tukset sekä erilaisten liikuntaa edistävien hankkeiden ja projektien avustukset. Harkinnanvaraisten valtionavustusten myöntämiseen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001), joka on yleislaki. Eri avustusten myöntämistä ohjataan kutakin avustuskokonaisuutta varten laaditulla ja ministeriön julkistamalla hakuohjeella.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää harrastemuotoisen ja kilpa- ja huippu-urheilun asema opetus- ja kulttuuriministeriön avustuspoliitikassa.

Valtion liikuntamäärärahat ovat viime vuosina olleet noin 145–150 miljoonaa euroa ja ne koostuvat lähes kokonaisuudessaan veikkausvoittovaroista. Täsmällinen kuvaus määrärahojen kohdentumisesta harrasteliikunnan ja kilpa- ja huippu-urheilun välillä ei ole kaikilta osin mahdollista. Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi liikuntaa edistävälle järjestöille, liikuntapaikkarakentamiseen tai liikunnan koulutuskeskuksille myönnettävät avustukset kohdentuvat toimintaan yleisesti tai voivat samanaikaisesti palvella liikunnan ja urheilun eri muotoja. Esimerkiksi uimahallin avustaminen voi samanaikaisesti palvella lasten ja nuorten uimaopetusta, -harrastusta, kuntouintia tai kilpa- ja huippu-uimareita. Jotta tarkempia jaotteluja määrärahojen kohdentumisesta voisi esittää, tarvittaisiin eri määrärahojen seurantaan yksiselitteisempi raportointitapa ja välineet. Ohessa on kuvattu keskeisimpiä määrärahoja harrastetoiminnan ja kilpaurheilun osalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää **valtionavustuksia liikuntaa edistävälle järjestöille**. Vuonna 2016 niiden toimintaan myönnettiin yhteensä 40 259 000 euroa. Valtionavustuksen määrää harkittaessa otetaan huomioon liikuntaa edistävän järjestön toiminnan laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä se, miten järjestö toteuttaa tämän lain tavoitteita sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita, miten järjestö noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä ja miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Tämän lisäksi järjestöryhmittäin on voitu antaa tulospäätöksiä arviointipainotuksia. Lajiliittojen toiminnan arviointi koostuu määrä- ja laatu-arvioinnista. Vuoden 2014 valtionavustusten osalta arviointiperusteet uudistettiin ja ovat tällä hetkellä suuntaa-antavasti seuraavat:

- harrasteliikunta, sekä kilpailullinen että ei-kilpailullinen (55 %),
- huippu-urheilu (25 %) sekä
- järjestö- ja seuratoiminta (20 %).

Uudet tulosalueet pohjautuvat elämänkaarimalliin ikäryhmiin perustuvan jaottelun sijaan. Harrasteliikunnan voidaan katsoa pitävän sisällään aiemmista arviointiperusteista sekä lasten ja nuorten että aikuisten liikunnan. Harrasteliikunta jaetaan ei-kilpailulliseen ja kilpailulliseen harrasteliikuntaan. Kilpailullisuus on siis huippu-urheilun tulosalueen lisäksi osana harrasteliikuntaa. Ei-kilpailullisen liikunnan näkökulma korostaa liittojen jäsenseurojen roolia ei-kilpailullisen harrasteliikunnan edistämiseksi ja niiden kykyä rekrytoida uusia liikkujia. Sen arviointi keskittyy liittojen harrasteliikunnan toimintoihin ja niiden laatuun, ja arviointikriteereinä ovat muun muassa lajiliiton strategia ei-kilpailullisen liikunnan edistämiseksi ja lajia harrastavien määrä seuroissa. Kilpailullista aspektia harrasteliikunnassa perustellaan lajiliittojen osalta niiden toiminnan painottumisella. Arviointiperusteissa todetaan, että harrastamisen ja kilpailemisen välinen raja ei ole täysin selvä ja että kyse on enemmänkin siitä, miten kilpailu määritellään. Suurimman osan erityisesti lasten ja nuorten kilpailutoiminnasta mainitaan olevan harrasteliikuntaa. Kilpailullisen harrasteliikunnan arviointikriteerejä ovat esimerkiksi kilpailutoiminnan ja osallistujien määrät, kilpailulisenssien määrä sekä valmentaja- ja ohjaajakoulutus. Huippu-urheilun arvioinnissa keskitytään liiton urheilullisiin tuloksiin ja niitä tukeviin toimiin. Järjestö- ja seuratoiminnan arvioinnissa huomio kiinnitetään lajiliittojen alaisten seurojen tukemiseen ja liiton yleiseen toimintaan ja talouteen. Järjestöjen toiminnan moninaisuutta kuvaa kuvio 11.

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa **seuratoiminnan kehittämistukea** paikallisen liikuntatoiminnan kehittämiseen neljä miljoonaa euroa vuonna 2016. Seuratuki on tarkoitettu valtionavustukseksi nimenomaan silloin, kun seura haluaa kehittää lasten ja nuorten matalan harrastuskynnyksen toimintaa. Seuratuen avulla mahdollistetaan liikunnan monipuolista harrastamista sekä edistää yhdenvertaisia ja saavutettavia liikunnan harrastusmahdollisuuksia. Seuratuen avulla voidaan myös vahvistaa toiminnan laatua ja yhteisöllisyyttä sekä tukea vapaaehtoistyötä. Tavoitteena on myös, että seuratuki mahdollistaa syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten harrastaminen urheiluseurassa, ehkäisee drop outia pitämällä nuoret mukana toiminnassa urheilijoina, liikkujina ja seuratoimijoina, sekä edistää maahanmuuttajalasten kotouttamista liikunnan avulla. Seuratuen piirissä olevassa toiminnassa harrastuksen perustoiminnan hinta lapselle ja nuorelle on riittävän edullinen, eikä ylitä 50 euroa kuukaudessa.

Liikkuva koulu -ohjelma on osa hallituksen osaamisen ja koulutuksen kärkihanketta. Hallituksen tavoitteena on saada jokainen peruskouluikäinen lapsi ja nuori liikkumaan tunnin päivässä. Tämä toteutetaan laajentamalla Liikkuva koulu -ohjelma valtakunnalliseksi. Liikkuvan koulun tavoitteena on aktiivisempi ja viihtyisämpi koulupäivä. Jokainen koulu voi toteuttaa liikkuvampaa koulupäivää omalla tavallaan. Ohjelmassa levitetään hyviä, jo kokeiltuja käytäntöjä esimerkiksi pidennetystä välitunnista ja kolmannen sektorin kanssa tehdystä yhteistyöstä. Osana pedagogiikan uudistamista lisätään muualla kuin luokassa tapahtuvaa liikunnallista oppimista. Koulutilojen liikuntakäyttöön liittyviä esteitä puretaan ja kolmannen sektorin mahdollisuuksia toimia koulujen tiloissa aamu- ja iltapäivisin lisätään. Lisäksi käynnistetään kokeilu Liikkuvan koulun laajentamiseksi myös toiselle asteelle, ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin. Toimenpiteelle on varattu kärkihankerahoitusta 21 M€ kolmelle vuodelle.

Koulupäivän aktiivinen toimintakulttuuri ja koulupäivän yhteydessä tapahtuva liikunta lisää lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta tavoittaessaan koko ikäluokan taustasta riippumatta. Ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota vähän liikkuvien ja heikommissa sosiaalisessa asemassa olevien liikkeen lisäämiseen. Koulupäivän yhteydessä järjestetty liikunta pienentää lasten ja nuorten liikunnan kustannuksia ollessaan käyttäjälle maksutonta tai voimakkaasti subventoitua.

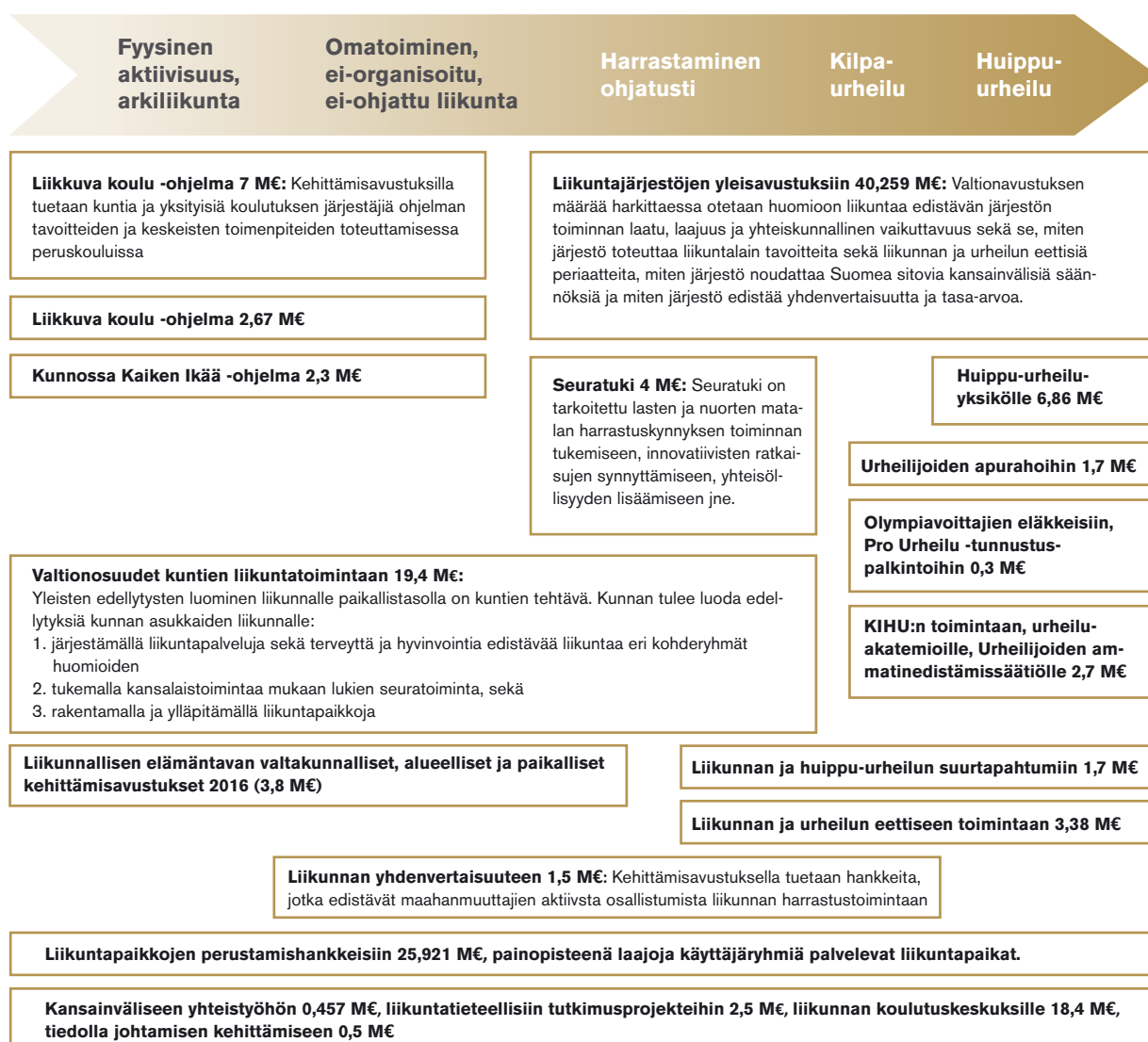
Opetus- ja kulttuuriministeriö luo edellytyksiä liikunnan ja urheilun harrastamiseen **avustamalla ja ohjaamalla liikuntapaikkarakentamista**. Avustuksilla edistetään erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista, hankkimista, peruskorjaamista ja varustamista. Myönnettyt avustukset kohdennettiin perusliikuntapaikkoihin, uimahalleihin, jäähalleihin ja liikuntahalleihin. Valo ry:n selvityksen mukaan Suomeen on rakennettu 2000-luvulla 750 lähiliikuntapaikkaa, joista peräti 80 prosentissa on mukana valtionavustusta.

Liikunnallisen elämäntavan valtakunnallisilla, alueellisilla ja paikallisilla kehittämisavustuksilla (3,8 M€, v. 2016) tuetaan eri ikä- ja väestöryhmiin kohdentuvia terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan kehittämishankkeita, joiden avulla lisätään suomalaisen väestön liikuntaa liikuntasuosittelun mukaisesti ja liikunnallisen elämäntavan omaksumista osaksi arkea. Avustukset voivat kohdentua yksittäisiin kohderyhmiin, kuten varhaiskasvatus, koulu, ikäihmiset ja erityisryhmät tai vaihtoehtoisesti yhdistää eri ikä- ja kohderyhmiä, kuten luontoliikunta tai perheliikunta. Ne voivat myös kohdentua sukupuolten tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden edistämiseen terveyttä ja hyvinvointia edistävässä liikunnassa.

Kehittämisavustus kunnille maahanmuuttajien kotouttamiseen liikunnan avulla kohdennetaan hankkeisiin, jotka edistävät maahanmuuttajien aktiivista osallistumista liikunnan harrastustoimintaan. Avustuksia voidaan myöntää maahanmuuttajalasten ja -nuorten liikuntaan, perheliikuntaan, aikuisten maahanmuuttajien terveyttä edistävään liikuntaan sekä edellytysten luomiseen urheilu- ja liikuntaseurojen maahanmuuttajille tarkoitettulle toiminnalle. Erityiskohderyhmänä ovat naiset ja tytöt sekä vaikeimmin tavoitettavat ryhmät.

Liikunnan koulutuskeskukset (urheiluopistot) järjestävät liikunta-alan ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä vapaatavoitteista koulutusta. Suomessa on 11 valtakunnallista ja kolme alueellista liikunnan koulutuskeskusta. Vapaan sivistystyön koulutuksessa liikunnan koulutuskeskukset järjestävät mm. urheilijoiden valmennukseen liittyvää koulutusta sekä urheiluseurojen ohjaajien, valmentajien ja seurahenkilöstön koulutusta yhteistyössä liikuntajärjestöjen kanssa. Lisäksi ne toimivat koko väestölle tarkoitettuina kunto- ja terveysliikunnan koulutuskeskuksina. Opistot saavat koulutustehtävänsä perusteella valtionrahoitusta usean eri lain nojalla (lait ammatillisesta perus- ja lisäkoulutuksesta sekä vapaasta sivistystyöstä). Vapaan sivistystyön koulutustoimintaansa liikunnan koulutuskeskukset saavat suoriteperusteista valtionosuutta. Lisäksi ne voivat saada valtionavustusta kokeilu- ja kehittämishankkeisiin sekä rakentamiseen. Valtionosuudet jaetaan laskennallisesti, eikä vapaan sivistystyön laissa ei rajata koulutuksen kohderyhmiä. Valtionosuus kohdistuu melko tasaisesti eri väestö- ja ikäryhmiin. Vapaansivistystyön valtionosuus koulutuskeskuksille maksetaan pääosin veikkausvoittovaroista ja on viime vuosina ollut yhteensä noin 18 miljoonaa euroa. Tavoitteelliseen huippu-urheiluun (lasten, nuorten ja aikuisten leiritys/koulutus) valtionosuuksista suuntautuu tällä hetkellä n. 45 %. Harkinnanvaraisessa opistojen hankerahoituksessa on erillinen opintoteteli-avustus valituille erityisryhmille (maahanmuuttajat, työttömät). Opintoteteliavustusten tarkoituksena on nimenomaan huojentaa em. kohderyhmien koulutukseen liittyviä ylimääräisiä kuluja (hakeva toiminta, maksujen subventoiminen tai poistaminen jne.)

Kokonaisuus on yleispiirteissään kuvattu kuviossa 9.

Kuvio 9. Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntatoimen valtionavustusmuotoja

3.3 Seuratoiminnan käytännöt harrastamisen kustannusten näkökulmasta

3.3.1 Lajikohtaiset kustannukset seurakyselyn perusteella

Seurakentän ratkaisut ovat keskeisessä roolissa harrastamisen kustannusten muovaajina. Tämän vuoksi työryhmä piti tärkeänä seuratoimijoiden kuulemista kyselyn muodossa työryhmän johtopäätösten tueksi. Toteutettu kysely on työryhmämuistion liitteenä 1. Työryhmän kyselyyn saatiin määräaikaan mennessä 1 457 vastausta noin sadasta eri lajista. Kysely lähetettiin liittojen kautta seuroille vastattavaksi. Lisäksi linkkiä välitettiin sosiaalisessa mediassa ja esimerkiksi Helsingin kaupungin Liikuntavirasto lähetti kyselylinkkiä helsinkiläisille seuroille. LIKES-tutkimuskeskus on auttanut työryhmää seurakyselyn analysoinnissa.

Eniten vastauksia tuli jalkapalloseuroilta (337), jääkiekkoseuroilta (278) ja uintilajeilta (130). Yli sadan vastaajan lajeja olivat myös yleisurheilu (127) salibandy (125). (Taulukko 1)

Taulukko 1. Eri lajien vastaajamäärät

Laji	Vastaajia yht.
jalkapallo	337
jääkiekko	278
uintilajit	130
yleisurheilu	127
salibandy	125
suunnistus	99
koripallo	99
hiihto	96
lentopallo	89
ratsastus	84
taito- tai muodostelmaluistelu	82

Maakunnittain vastauksia saatiin eniten Uudeltamaalta. Yhden lajin erikoisseuroja vastaajista oli 77 prosenttia ja yleisseuroja 22 prosenttia. Kasvattajaseuraksi ilmoittautui vastaajista 74 prosenttia ja huipulle tähtääväksi 26 prosenttia. Vastaajista neljännes toimii seuran puheenjohtajana ja 23 prosenttia johtokunnan/hallituksen jäsenenä. Valmentajia vastaajista oli 15 prosenttia ja muita seuraaktiiveja 13 prosenttia.

Vastaajia pyydettiin valitsemaan, onko seura harrasteliikuntaorientoitunut (myöhemmin harrasteseura) vai kilpaurheiluorientoitunut (kilpaseura). Seurat jakaantuivat vastauksissa lähes tasan: kilpaseuroja oli 51 prosenttia ja harrasteseuroja 49 prosenttia. Tämän profiloinnin perusteella on tarkasteltu harrastamisen hintaan vaikuttavia tekijöitä ja niissä esiintyviä eroavaisuuksia mainittujen seuratyyppien kesken.

Kilpaseurat ovat kyselyn vastausten perusteella keskimäärin suurempia kuin harrasteseurat. Kilpaseuroissa oli myös suhteellisesti enemmän 15–18-vuotiaita nuoria ja selvästi useammin palkattua työvoimaa (49 %). Kaikki vastaukset huomioiden 41 prosentissa seuroja oli palkattu työntekijä.

Taito- ja muodostelmaluistelussa, uintilajeissa ja jääkiekossa oli enemmän vastaajia kilpaseuroista kuin harrasteseuroista. Karatessa, voimistelussa, ratsastuksessa ja lentopallossa oli puolestaan enemmän vastaajia harrasteseuroista. Keskimäärin seuroissa oli hieman alle 400 jäsentä. Suurin osa vastanneista seuroista oli aika pieniä, alle 500 jäsenen seuroja (75 %). Suurin osa seuroista voisi ottaa

lisää harrastajia toimintaan mukaan (77 % vastaajista). Seurojen arvioiden mukaan toimintaan mahtuisi keskimäärin 60 uutta harrastajaa.

Seuratoimijoita pyydettiin arvioimaan näkemyksiä murrosikäisen kilpaharrastajan kustannuksista. Asiaa kysyttiin seuraavasti: ”Kuvittele seuranne tyypillinen 15-vuotias harrastaja, joka harrastaa seurassanne niin intensiivisellä/kilpailullisella tasolla kuin mahdollista. Osaatko arvioida hänen harrastuksensa kokonaiskustannukset? Kustannuksiin lasketaan jäsen- ja kausimaksut, mahdolliset joukkueen erilliset maksut, vakuutus, kilpailukulut, leirit, matka- ja majoituskulut, vaatetus ja välineet.”

Kyselyn vastaajista 80 prosenttia pystyi arvioimaan kustannukset. Arviot harrastuksen kokonaiskustannuksista vuodessa vaihtelivat 0 ja 50 000 euron välillä. Keskimäärin kustannuksiksi arvioitiin 2 800 euroa vuodessa. Kaikki vastaajat eivät ole hahmottaneet kysymyksenasettelua kyselyn alkuperäisen tarkoituksen mukaisesti. Lajeista kallein on ratsastus, jossa hintaa nostavat välineet ja se, omistaako harrastaja itse hevosen vai ei. Toinen ratsastuksessa hintaa nostava tekijä on kilpailujärjestelmä- ja matkat. Keskimäärin ratsastus harrastuksena maksaa vuositasolla 10 641 euroa. Kustannusten vaihteluväli on 800 eurosta enimmillään 50 000 euroon.

Taito- ja muodostelmaluistelu maksaa vuodessa keskimäärin 5 172 euroa: pienimmillään 140 euroa ja enimmillään 20 000 euroa. Merkittävin harrastamisen hintaa nostava tekijä taitoluistelussa on maksulliset tilat.

Jääkiekko maksaa keskimäärin vuositasolla 3 000 euroa: pienimmillään 100 euroa ja enimmillään 15 000 euroa. Jääkiekossa harrastamisen hintaa nostavat eniten maksulliset tilat. Uintilajeissa keskimääräinen harrastamisen kustannus on 2 787 euroa vuositasolla. Pienimmillään kustannukset ovat 130 euroa ja enimmillään 9 000 euroa. Uinnissa suurin hintaa nostava tekijä on kilpailujärjestelmä ja toiseksi suurin maksulliset tilat.

Jalkapallo tai futsal kustantaa vuositasolla keskimäärin 1 856 euroa - pienimmillään 80 euroa ja enimmillään 12 500 euroa. Eniten harrastamisen hintaa nostavat jalkapallossa maksulliset liikuntatilat. Hiihdossa 15-vuotiaan harrastajan kustannukset ovat vuodessa keskimäärin 1 799 euroa - pienimmillään 25 euroa ja enimmillään 10 000. Hiihdossa harrastamisen hintaa nostavat eniten kilpailujärjestelmä- ja matkat.

Yleisurheilussa vuosikustannukset ovat keskimäärin 1 706 euroa. Pienimmillään kustannukset ovat vastanneiden mukaan vain 25 euroa ja enimmillään 16 500 euroa. Yleisurheilussa suurin hintaa nostava tekijä on maksulliset tilat. Suunnistuksen vuosikustannusten keskihinta on 1 496 euroa - pienimmillään 100 euroa ja enimmillään 8 000 euroa. Suunnistuksessa eniten harrastamisen kustannuksiin vaikuttavat kilpailujärjestelmä- ja matkat. Suurin osa kyselyyn vastanneista suunnistusseuroista oli yleisseuroja. Suunnistuksen erikoisseuroissa eniten kustannuksia nosti harrastamisen korkea intensiteetti.

Salibandyn keskimääräinen vuosikustannus on 1 468 euroa. Pienimmillään harrastaminen maksaa 80 euroa ja enimmillään 12 500 euroa. Salibandyssa harrastamisen hintaan vaikuttaa eniten maksulliset tilat.

Koripallossa vuosikustannukset ovat keskimäärin 1 339 euroa. Kyselyn vastausten perusteella hinta on pienimmillään 0 euroa ja enimmillään 6 500 euroa. Kustannuksia eniten nostavat maksulliset liikuntatilat.

Lentopallossa vuosikustannukset ovat keskimäärin 1 315 euroa. Pienimmillään kustannukset ovat 100 euroa ja enimmillään 8 000 euroa. Lentopallossa harrastamisen hintaa nostavat eniten kilpailujärjestelmä- ja matkat.

Lajikohtaisesta tarkastelusta on havaittavissa, että kaikissa lajeissa vuosikustannusten haitari on suuri ja kaikissa lajeissa on myös edullista liikkuu. Vuosikustannuksien muodostumisessa yhden lajin sisällä vaikuttavat vastaajan kotikunta, lajin olosuhteet ja seuran tekemät valinnat ohjaaja- ja valmentajapalkkioiden osalta, palkatun henkilöstön määrä sekä harjoituskertojen viikkomäärä (harastuksen intensiteetti) (Taulukko 2).

Taulukko 2. Kustannukset lajeittain (top 11 vastaajamäärässä)

Laji	Keskimäärin	Hinta väh.	Hinta enint.	Vastaajia yht.
Ratsastus	10 641	800	50 000	58
Taito- tai muodos- telmaluistelu	5 172	140	20 000	78
Jääkiekko	3 000	100	15 000	226
Uintilajit	2 787	130	9 000	110
Jalkapallo tai futsal	1 856	80	12 500	273
Hiihto	1 799	25	10 000	64
Yleisurheilu	1 706	25	16 500	94
Suunnistus	1 496	100	8 000	72
Salibandy	1 468	80	12 500	93
Koripallo	1 339	0	6 500	85
Lentopallo	1 315	100	8 000	64

3.3.2 Yhteenvetoa seurakyselystä

Työryhmän kyselyn mukaan harrastaminen on selvästi kalliimpaa seuroissa, jotka mielsivät itsensä kilpaseuroiksi. Harrasteseuroissa hinta on keskimäärin 2 200 euroa ja kilpaseuroissa 3 300 euroa vuodessa.

Suurimmat erot kustannuksissa kilpaseuran ja harrasteseuran välillä syntyvät harrastamisen intensiteetin eli ohjattujen harjoituskertojen määrän aiheuttamissa kustannuksissa, kilpailujärjestelmästä ja niihin liittyvistä matkakustannuksista sekä seuran työntekijöiden palkkakustannuksista.

Yhteisenä selkeänä nimittäjänä kustannuksissa molempia seuratyyppejä koskien ovat maksulliset liikuntatilat. Kilpaseurat saavat harrasteseuroja enemmän sponsorointituottoja. Sponsorointituotot olivat kilpaseuroilla neljänneksi yleisin tekijä pitämään harjoituksen hintaa kurissa. Tärkein oli vapaaehtoistyö, joka oli merkittävin myös harrasteseuroilla.

Työryhmän kyselyyn vastanneiden seurojen osalta ilmenee, että eniten palkattuja seuratyöntekijöitä on Kanta-Hämeen seuroissa (56 %), myös Uudenmaan (51 %) ja Varsinais-Suomen (50 %) seuroista puolella vastanneista on palkattua työvoimaa.

Kysely nostaa esille alueellisia eroja. Edullisinta harrastaminen on Keski-Pohjanmaalla, Kainuussa, Etelä-Karjalassa ja Pohjois-Karjalassa. Keski-Pohjanmaan seurat ilmoittavat, että harrastamisen hintaa pitävät kurissa parhaiten vapaaehtoistyö, talkoot ja ohjaustyö, josta ei makseta tunti- tai kulukorvauksia. Kainuussa talkootyö vaikuttaa hintaan alentavasti eniten, seuraavaksi eniten vaikuttaa vapaaehtoistyö ja kolmanneksi edulliset tai ilmaiset liikuntatilat.

Uudellamaalla on kalleinta harrastaa. Harrastamisen hintaa nostavat eniten maksulliset liikuntatilat, kilpailujärjestelmä- ja matkat sekä ohjaustapahtumien palkat tai kulukorvaukset. Eniten maksuja ovat joutuneet viimeisen viiden vuoden aikana korottamaan seurat Satakunnassa (74 %), Uudellamaalla (73 %) ja Lapissa (73 %).

Maakunnallisia/alueellisia harrastamisen kustannuksia verratessa on huomioitava lajit, joita vastaan ne seurat edustavat. ”Ei kuntien omistamissa”-tiloissa järjestettävä toiminta on lähtökohtaisesti seuroille kalliimpaa, koska yksityiseltä vuokrattavat tilat ovat maksullisia myös lasten ja nuorten liikunnassa. Kunnista 59 prosenttia antaa omassa omistuksessaan olevat tilat seurojen käyttöön maksutta alle 18-vuotiaiden toimintaan.⁵⁹ Kuntien taksapolitiikka liikuntatilojen suhteen vaihtelee maakunnittain ja kuntakoon mukaan. Maaseutumaisissa kunnissa on enemmän ratkaisuja, joissa seuroille tarjotaan alle 18-vuotiaiden toimintaan maksuttomat tilat. Kuntien merkitystä harrastamisen hinta -kokonaisuudessa arvioidaan kattavammin luvussa 3.5.

Huomioitavaa on, että kuntien liikuntatilojen subventaatio on merkittävä silloinkin, kun kunta perii seuroilta nimellistä käyttömaksua tiloista. Liikuntapaikkojen perustamiseen ja ylläpitoon laskettavien investointien, ylläpitokustannuksien ja henkilöstökustannuksien jyvityksen jälkeen liikuntapaikoista perittävä todellinen kustannus olisi huomattavasti suurempi kuin, mitä kunnat yleensä käyttäjiltä perivät. Moni kunta on todennut, että nimelliset tilavuokrat ovat välttämättömiä, koska se on keino tehostaa tilojen käyttöä. Kuntataloudessa tilojen ylläpitäminen, kunnossapito, peruskorjaaminen ja henkilöstökulut muodostavat liikuntatoiminnan merkittävimmät kustannukset.

3.3.3 Seuratoimijoiden näkemykset tekijöistä hintojen takaa

Lähemmin kyselyyn vastanneista seuroista voidaan tarkastella 11 lajia, joista on tullut eniten vastauksia. Nämä lajit ovat jalkapallo, jääkiekko, uintilajit, yleisurheilu, salibandy, suunnistus, koripallo, hiihto, lentopallo, ratsastus, taito- tai muodostelmaluistelu.

Näissä 11 lajin seuroissa on yleisesti tarkasteltuna palkattuja päätoimisia työntekijöitä. Muissa lajeissa palkattuja on yli puolella seuroista, paitsi ratsastuksella (5 %) ja hiihdolla (34 %), suunnistuksella (47 %) ja yleisurheilulla (47 %). Koripalloseuroista 47 prosentilla on jokin järjestelmä, jolla voidaan joustaa lasten ja nuorten harrastamaksuissa, jos perhe ei pysty niitä maksamaan. Tilanne on lähes sama lentopalloseuroissa. Taito- tai muodostelmaluisteluseuroissa tällaisia järjestelyjä on vähiten, 11 prosentilla vastaajista.

Lajeittain arvioituna keskeisimmät harrastamisen hintaa nostavat tekijät ovat maksulliset liikuntatilat: taito- ja muodostelmaluistelu (82 %), jääkiekko (76 %), jalkapallo (74 %), salibandy (64 %), yleisurheilu (60 %), koripallo (55 %) ja uintilajit (47 %). Suunnistuksessa eniten hintaa nostavat kilpailujärjestelmät ja –matkat (62 %), tilanne on sama hiihdossa (55 %) ja lentopallossa (56 %).

Seuratoimijoiden näkemyksen mukaisesti kustannuksiin alentavasti voidaan vaikuttaa parhaiten vapaaehtoistyöllä, talkoilla sekä ohjaustyöllä, josta ei makseta tunti- tai kulukorvauksia. Tämä kolmen kärki oli vastauksissa seuraavilla lajeilla: jalkapallo, yleisurheilu, suunnistus ja hiihto. Jääkiekko- sekä taito- ja muodostelmaluisteluseuroilla vastaavan kärkikolmikoon muodostivat vapaaehtoistyö, talkoot ja sponsorointitulot. Vastaavasti uintilajeissa, salibandyssä, koripallossa ja lentopallossa vapaaehtoistyö, talkoot ja edulliset tai ilmaiset tilat koettiin kustannuksiin alentavasti vaikuttaviksi tekijöiksi. Ratsastusseuroille tapahtumien tai koulutusten järjestäminen on vapaaehtoistyön ja talkoiden jälkeen kolmanneksi merkittävin hintaan alentavasti vaikuttava tekijä.

Kaikissa 11 lajin seuroissa hintoja on jouduttu korottamaan viimeisen viiden vuoden aikana. Eniten korotuksia ilmoittivat joutuneensa tekemään taito- ja muodostelmaluisteluseurat, uintilajit ja jääkiekkoseurat. Keskeisin syy hintojen nostamiseen oli kaikilla näillä kolmella lajilla harjoitus-tilojen maksujen korottaminen. Hintoja näissä lajeissa voi myös nostaa yksityisten tilojen käyttö. Kuntien liikuntatoiminnassa uimahallit ja jäähallit muodostavat poikkeuksen siinä, että osassa kuntia näissä tiloissa lasten ja nuorten liikuntavuorotkin ovat maksullisia ja hintoja on jouduttu myös korottamaan. Kunnat ovat nostaneet jonkin verran uimahallien rata- ja kertamaksuja sekä jäähall-

⁵⁹ Kuntien peruspalveluiden arviointi 2015. <http://patio.fi/raportit>

lien tuntihintoja tarkasteluvälillä 2007 ja 2015.⁶⁰ Esimerkiksi jäähalleissa yhdistysten tuntihinta oli noussut keskimäärin noin 10 euroa. Pieni osa kunnista ei peri omistamiensa jäähallienkaan osalta alle 18-vuotiaille suunnatuista vuoroista käyttömaksua seuroilta. Joissakin kunnissa uintivuoroihin on tullut korotuksia.

Toiseksi eniten hintojen nostamiseen näissä em. kolmessa lajissa ovat vaikuttaneet valmentajien palkkaaminen, harjoituskertojen lisääminen ja varainhankinnan väheneminen. Lajeittain ei ole eroja siinä, miten seurojen varainhankinta nykyisin onnistuu. Parhaiten varainhankinnassa ilmoittavat onnistuneensa yleisurheiluseurat, hiihtoseurat ja suunnistusseurat – kaikki siis yksilölajien seuroja. Huonoin tilanne varainhankinnan osalta on taito- ja muodostelmaluisteluseuroilla. Kaikkien lajien vastaajat ovat yhtä mieltä siitä, että seuratoiminnan tulee olla kaikille mahdollista ja vähävaraisia varten täytyy kehittää erilaisia avustusmuotoja. Vajaa kolmannes seuroista on järjestänyt jollain tapaa vähävaraisten perheiden auttamisen tai tukemisen harrastusmaksuista selviämiseen.

Pääsääntöisesti kaikkien seurojen olemassa oleviin ryhmiin mahtuu uusia harrastajia mukaan.

Seurat ovat tietoisia siitä, miten hyvin tai huonosti he pystyvät tarjoamaan kaikille halukkaille harrastuksen maksukyvyistä riippumatta. Pahin tilanne on taitoluistelun ja ratsastuksen seuroissa; yli puolet seuroista ilmoittaa, etteivät voi tarjota kaikille halukkaille harrastusmahdollisuuksia. Vastaava luku jääkiekkoseurojen osalta on 43 prosenttia. Edellä mainitut lajit ovat kolmen kärjessä myös kysymyksessä ”Seuramme ei tavoittele kaikille mahdollista harrastamista, olemme tiedosta-neet, että harrastusmaksut seurassamme voivat olla joillekin liian korkeita”.

3.3.4 Mitä seuratoimijoiden mielestä tulisi tehdä?

Seurat ovat huomioineet toiminnassaan harrastamisen kustannuksista käytävän keskustelun. Kyse-lyyn vastanneista seuroista 59 prosenttia ilmoittaa kehittäneensä toimintaa, jotta harrastusmaksuja voitaisiin alentaa tai ne eivät nousisi.

Valtion roolissa seurat näkevät merkittävimpana vapaaehtoistyön (96 % vastaajista) ja talkootyön (94 %) verottomuuden turvaamisen. Vapaaehtoistyöhön ja varainhankintaan kohdistuva veropoliitiikka (verottomuus, verovapaus) on seurojen mukaan keskeinen keino lisätä seuratoiminnan elinvoimaisuutta ja edistää seurojen taloutta. Seurat pitävät tärkeänä myös sitä, että seuroissa tehtävä pienimuotoinen myyntityö tulisi saada arvolisäverovapaaksi. Myös verovapaiden korvausten maksamisen ylärajaa (nyt 2 000e/vuosi) tulisi korottaa.

”Talkoilla kerättyjä varoja pitäisi saada/voida jyvittää talkootyössä mukana olleille ilman verotuspelkoa. Loisi ryhtiä talkoisiin ja niihin osallistumiseen, kun talkoista poissaolevat eivät saisi tuottoa ”siivellä”.”

Yli puolet seuroista kannattaa sitä, että valtio myöntää suoraa seuratukea. Siinä, tulisiko valtion jakaa enemmän tukea kilpa- ja huippu-urheiluun kuin harraste- ja terveysliikuntaan, seuravastaukset eroavat jonkin verran sen mukaan, onko kyseessä harraste- vai kilpaseura.

Seuran kilpa- tai harrasteorientoituminen näkyy siinä, miten seurat avoimissa vastauksissaan kommentoivat esimerkiksi valtion tuen ohjaamista valtakunnan tasolla. Osa vastaajista kommentoi, että valtion tulisi tukea suuria menestyslajeja ja osa taas, että valtion tulisi kohdistaa tukea pienten liittojen toimintaan, jotta ne pystyvät kehittymään ja kasvamaan. Osa seuroista esitti tyytymättömyyttä siihen, että valtio tukee liittoja, jotka keräävät kaikista palveluista ja koulutuksista maksut seuroilta.

⁶⁰ Kuntien peruspalveluiden arviointi 2015. <http://patio.fi/raportit>

Seurat eivät ole tyytyväisiä valtion liikuntapolitiikkaan tai eivät osaa tai halua ottaa asiaan kantaa: kilpaseuroista tyytymättömiä oli 48 prosenttia ja harrasteseuroista 38 prosenttia. Väittämään ”Olen tyytyväinen valtion liikuntapolitiikkaan” seurat vastasivat yleisimmin ”en osaa sanoa” ja ”ei samaa, eikä eri mieltä”.

”Valtion suitsittava lajiliittojen paisumista.”

”Valtion rahat menevät byrokraatiaan”.

Seuroilta tulee kannatusta menettelylle, jonka mukaisesti lajien kilpailujärjestelmät muutettaisiin lasten toiminnassa siten, että kilpailu- ja turnausmatkat rajataan tietyille lähialueille ja/tai turnausmuotoisiksi. Kilpaseuroista tätä mieltä on 46 prosenttia ja harrasteseuroista 48 prosenttia. Seuroilta tulee kannatusta myös sille, että lajien kilpailulisenssimaksuja ja lajien kilpailulupamaksuja pitäisi alentaa. Lajiliitoilta toivotaan lasten harrastamiseen väljempiä olosuhdevaatimuksia. Liittonsa tai liikuntajärjestönsä toimintaan kilpaseuroista ovat tyytyväisiä 43 prosenttia ja harrasteseuroista 48 prosenttia.

Seurat näkevät, että kuntien tulee jakaa avustuksia (85 %) sekä tämän lisäksi tarjota alle 18-vuotiaille liikuntatiloja maksuttomasti (80 %). Kuntien toivotaan myös rakentavan enemmän kaikille sopivia liikuntatiloja. Seurat toivovat, että kunnat avustaisivat erikseen niitä seuroja, jotka eivät voi käyttää kunnan omistamia tiloja. Seuransa kotikunnan toimintaan tyytyväisiä kilpaseuroja on 34 prosenttia ja tyytyväisiä harrasteseuroja on 40 prosenttia.

Osassa kuntia liikuntatilojen käytössä on tehostamista. Seurojen avoimissa vastauksissa tuli useampia huomioita siihen, että liikuntapaikat tulisi olla vuokrattavissa ympärivuotisesti sekä pitempään iltaisin (klo 16–23). Muutamassa kommentissa alakoululaisten harrastamista esitettiin liitettäväksi osaksi koulupäivää. Innovatiivisinta näkemystä edusti ehdotus, jonka mukaisesti kunta palkkaisi työntekijöitä, jotka olisivat seurojen apuna esimerkiksi erilaisten tilaisuuksien, kilpailujen ja tapahtumien järjestämisessä.

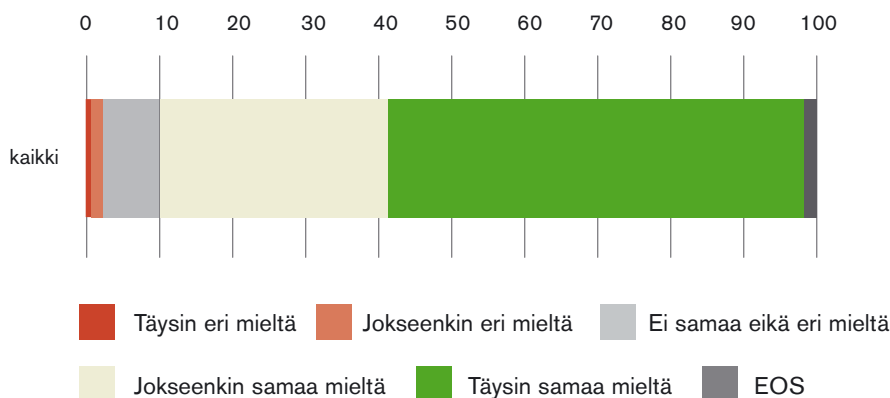
Vain pieni osa vastaajista on sitä mieltä, että seuratoiminnan tulee perustua kokonaan vapaaehtoisuuteen. Kilpaseuroista näin vastasivat 20 prosenttia ja harrasteseuroista 28 prosenttia. Selkeä enemmistö molemmista seuratyypeistä on sitä mieltä, että seuratoiminnassa tarvitaan sekä palkattuja että vapaaehtoisia. Vapaaehtoistyön ja talkootyön merkitystä ja arvostusta tulisi seurojen mielestä kuitenkin lisätä.

Seuratoiminnassa voidaan parhaiten vaikuttaa muun muassa harrastamisen kustannuksiinkin, kun seurassa on luotu selkeät koko seuraa koskevat toimintaohjeet ja pelisäännöt (kuvio 10 seuraavalla sivulla). Niiden avulla seura voi vaikuttaa perheisiin ja mahdollisesti sieltä tuleviin vaatimuksiin. Tosin kyselyyn vastanneista seuroista kaikki eivät ole kokeneet, että lasten vanhemmat asettaisivat toiminnalle sellaisia vaatimuksia, jotka nostaisivat kustannuksia. Vain 20 prosenttia vastanneista seuroista allekirjoitti väitteen, että vanhempien vaatimukset seuratoimintaa kohtaa voivat vaikuttaa kustannuksia nostavasti. Eniten tätä ilmenee taitoluisteluseuroissa, jalkapallossa ja jääkiekossa.

Kilpaseuroista 47 prosenttia on sitä mieltä, että suuri osa harrastamisen hinnasta muodostuu seuran keräämistä maksuista, ei perheiden valinnoista esimerkiksi varusteiden ja kulkutapojen suhteen. Harrasteseuroissa tilanne tämän suhteen on tasaisempi: 37 prosenttia arvioi, että suuri osa harrastamisen hinnasta johtuu seuran keräämistä maksuista ja 41 prosenttia on sitä mieltä, että perheiden valinnoista.

Seurat arvioivat, että perheiden esittämiin vaatimuksiin voidaan seuratasolla vastata silloin, kun seura viestii arvoistaan, toimintatavoistaan ja sovitusta seuratoiminnan pelisäännöistä avoimesti ja selkeästi. Kyselyn vastauksissa tuotiin esiin myös avoimuus sen suhteen, paljonko toiminta eri ikäluokissa maksaa ja mihin rahat ohjautuvat.

Seuratoiminnassa tulee luoda selkeät koko seuraa koskevat toimintaohjeet ja pelisäännöt, joissa on mukana myös harrastamisen kustannuksiin vaikuttavia tekijöitä

Kuvio 10. Seuratoimijoiden näkemys yhteisten pelisääntöjen laadinnasta

Seuroilla on luonnollisesti valinnanvapaus siihen, millaista toimintaa ne järjestävät jäsenistölleen. Osa vastaajista voi korottaa harrastamisen kustannuksia. Tämän seurat tiedostavat kyselyn perusteella hyvin. Seurat ovat valmiita panostamaan nykyistä enemmän harraste- ja terveysliikuntaan; kilpaseurat vähän vähemmän kuin harrasteseurat. Seurat ovat aika laajasti sitä mieltä, että seuratoiminnan tulisi olla kaikille mahdollista ja täten vähävaraisia varten pitäisi kehittää erilaisia avustusmuotoja.

Seurojen tai seuran sisällä joukkueiden/ryhmien talouteen vaikuttavat erilaiset toimenpiteet. Tyyppisintä seuratoiminnassa on erilainen varainhankinta joko seuralle tai joukkueelle. Varainhankinta on seuroille nykyisin osaltaan haastavaa. 45 prosenttia seuroista ilmoittaa, ettei varainhankinta ole tuottoisaa tai onnistunut. Yksi neljännes ei osaa ottaa kantaa, onko varainhankinta tuottoisaa vai ei, ja 24 prosenttia seuroista ilmoittaa sen olevan tuottoisaa. Seurojen mielestä lasten vanhempien tulee osallistua varainhankintaan ja talkootyöhön.

Seurat toivovat julkista tukea matalan harrastuskynnyksen toimintaan lapsille ja nuorille, terveysliikuntaan sekä liikuntapaikkojen ylläpitämiseen ja liikuntapaikkojen vuokrahintojen alentamiseen. Sekä valtion suoraa seuratukea että kunnan jakamaa järjestöavustusta kannatetaan. Muutama seura toivoisi tukea matkakuluihin, koska erityisesti syrjäseuduilla matkakustannukset muodostuvat suureksi. Valtion tukea tai ohjausta toivotaan siihen, että liikuntatilat olisivat maksuttomia alle 18-vuotiaiden toiminnassa. Innovatiivisimpia esityksiä julkiseen tukeen olivat esitykset liikuntaseteleiden jakamisesta suoraan käyttäjille. Tuki liikuntapaikkarakentamiseen saa kannatusta seurojen avoimissa vastauksissa.

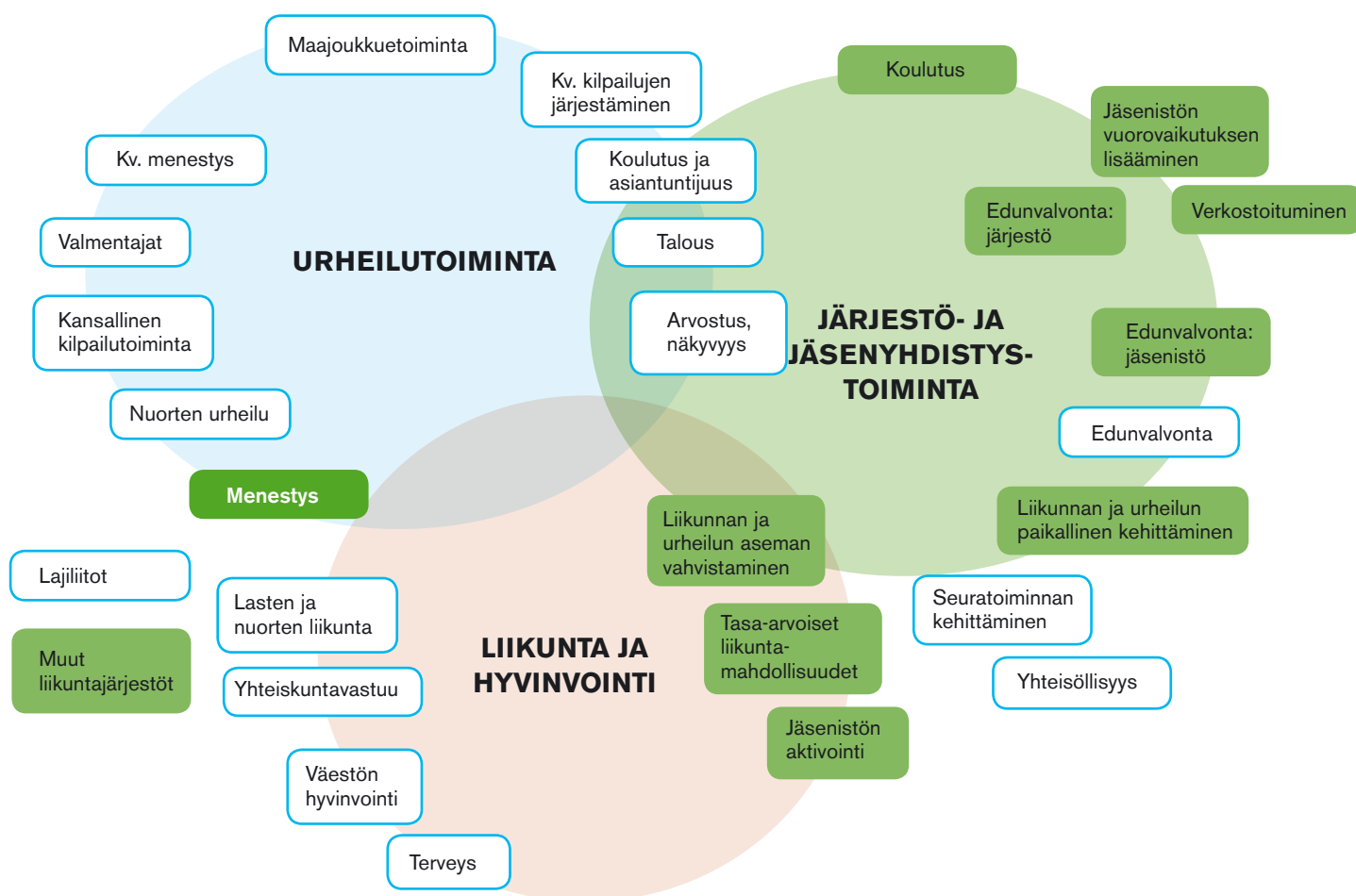
"Määrärahoja tulisi kohdentaa lähtökohtaisesti mahdollisimman pysyviin ja vaikuttaviin kohteisiin. Näitä ovat ensisijaisesti olosuhteet ja suorituspaikat. Suora raha on tehotonta ja lämmittää tasan sen hetken, kun sitä on."

3.4 Liikuntaa edistävien järjestöjen käytännöt kustannusten alentamiseksi

Liikuntalain (390/2015) mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtionavustuksia liikuntaa edistävälle järjestöille. Ennen valtionavustuksen saamista järjestö tulee hyväksyä valtionapukelpoiseksi liikuntaa edistäväksi järjestöksi. Valtionapukelpoisia järjestöjä on tällä hetkellä yli 120.

Myöntäessään valtionavustuksia määrän harkinnassa otetaan huomioon liikuntaa edistävän järjestön toiminnan laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä se, miten järjestö toteuttaa liikuntalain tavoitteita sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita, miten järjestö noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä ja miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

LIKES-tutkimuskeskuksen ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen (KIHU) toteuttamat selvitykset osoittavat, että liikuntaa edistävien järjestöjen toiminnan luonne ja tehtäväkuvat vaihtelevat merkittävästi järjestöryhmittäin ja myös samaan järjestöryhmään kuuluvien järjestöjen välillä.⁶¹

Kuvio 11. Järjestöjen sääntöjen ja strategian mukaiset tavoitteet

⁶¹ Lehtonen, Kati ja Mäkinen, Jarmo. Liikuntajärjestöjen valtionavustusjärjestelmän kehittäminen ja tietopohjan vahvistaminen 2015. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 310.

Liikuntaa edistävien järjestöjen toiminnan laatu vaikuttavat jäsenseurojen toiminnan talouteen ja sitä kautta harrastamisen hintaan. Työryhmä päätti toteuttaa kyselyn lajiliitoille ja muutamille muille valtakunnallisille järjestöille. Liitoille lähetetyn kyselyn (liite 2) tavoitteena oli selvittää, millaisia maksuja seuroille muodostuu lajin toimintakulttuurista johtuen, miten liittojen palvelujärjestelmä tukee seurojen toimintaa ja miten liitot näkevät oman roolinsa vaikuttaa harrastamisen kustannuksiin. Kysely lähetettiin 70 lajiliitolle ja siihen saatiin vastauksia 48 lajiliitolta.

3.4.1 Lajiliittojen merkitys harrastamisen hinta -kysymyksessä vastaajien mukaan

Liitot tukevat jäsenseurojaan monipuolisesti. Varsinaisen ydintoiminnan tukitoimiksi luokiteltavia palveluja liitot tarjoavat seuroille seuraavasti: erilaiset toimistopalvelut (29 vastaajaa), jäsenrekisteripalvelut (37), konsultointi lausunnoissa tms. (35), sparrausapu hankeavustuksissa (40), viestintä (37) ja materiaalin tuotanto (37). Ydintoimintaan liittyvää seurojen tukipalvelua liitot tarjoavat seuraavasti: seurakäynnit (40), koulutus (45), valmennusryhmätoiminta (44), leiritoiminta (39), kilpailujen myöntäminen ja niissä avustaminen (45) sekä taloudellisen tuen/avustuksien myöntäminen liiton omista varoista (25). Näihin liittyy joillakin lajeilla myös olosuhdeapu, kilpailukaluston hankinta, vuokraaminen ja muu varustetuki.

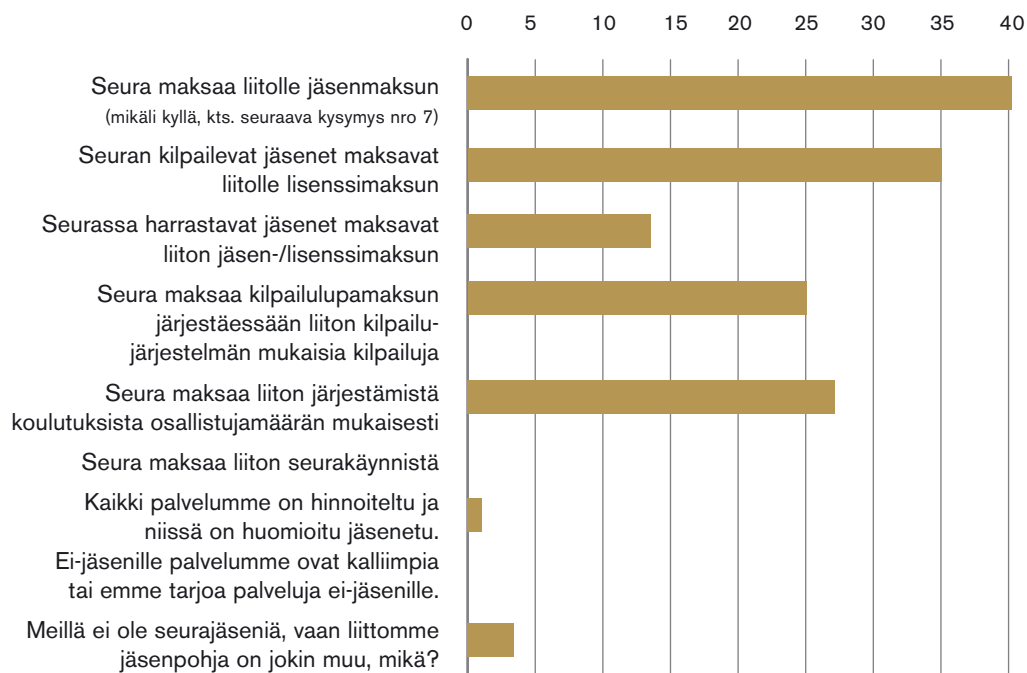
Liittojen palvelut ovat jäsenseuroilleen pääsääntöisesti maksullisia (39 vastaajaa). Yhdeksän liittoa ilmoitti kyselyssä, että heidän palvelunsa ovat seuroille maksuttomia.

Liittoja pyydettiin ilmoittamaan tai arvioimaan (ellei täsmällisesti ole tiedossa), euromääräinen panostus vuositason seurojen palveluihin. Osa liitoista pystyy ilmoittamaan seurapalvelujen kustannukset ja tuotot täsmällisesti. Suurin osa liitoista ei kuitenkaan ole luokitellut kustannuksia siten, että asia selviäisi nopeasti tai lainkaan. Suurimpien liittojen euromääräinen panostus on miljoonia euroja, kun taas pienimpien osalta puhutaan muutamasta tuhannesta eurosta. Moni liitto ilmoitti, että asiaa on vaikea täsmällisesti ilmoittaa, koska henkilöstön palkoista ja työajasta vaihteleva osuus kuuluu seurapalveluihin muiden satsausten lisäksi. Moni liitto myös totesi, että käytännössä kaikki muu työ huippu-urheilua lukuun ottamatta on seurapalveluiksi laskettavaa. Työntekijän aika- ja palkkaresurssin lisäksi suurimmilla liitoilla on monikanavaisia tapoja tukea seuratoimintaa. Esimerkiksi seurakoulutus, erilaiset kerho- ja kilpailutoiminnan tuet, nuorisovalmennuksen tuet ja seuraluokittelupalkinnot.

Liitot keräävät jäsenmaksuja seuroilta ja lisenssimaksuja suoraan harrastajilta hiukan toisistaan poikkeavalla tavalla. Seuroilta perittävä jäsenmaksu on yleisin tapa (41 vastaajaa). Näistä vastaajista puolet (20) ilmoittaa, että seuran jäsenmaksu on kaikille samansuuruinen. Jäsenmaksu perustuu 14 liitossa seuran kokoon eli seuran jäsenmäärään ja neljässä liitossa jäsenmaksu perustuu seuran lisenssien määrään. Näiden lisäksi yhdellä liitolla on käytössä seurojen luokitteluperusteet, joilla seurat jaetaan kolmeen jäsenmaksuluokkaan. Yhdellä liitolla jäsenmaksun suuruus perustuu seuran joukkuemääriin.

Kaikilla liitoilla ei ole seurajäsenyyttä. Suurista liitoista Golfliiton toiminta eroaa siinä, että Golfliitossa jäsenyyshuolto on suora henkilöjäsenyys. Ne golfin harrastajat, jotka osallistuvat liiton järjestämään toimintaan, maksavat osallistumisestaan liitolle (kilpailulisenssi ja jäsenmaksu).

Siinä, miten lisenssimaksuja kerätään, on eroavaisuuksia. Seuran kilpailevat jäsenet maksavat liitolle lisenssimaksun, on yleisin tapa (36). Joissakin liitoissa lisäksi seurassa harrastavat jäsenet maksavat liiton jäsen- tai lisenssimaksun (13).

Kuvio 12. Liittomme kerää erilaisia maksuja jäsenseuroiltaan/jäsenyhdistyksiltään seuraavasti

Kilpailujärjestelmän osalta moni liitto (27) on uudistamassa tai lähdössä uudistamaan liiton järjestelmää siten, että nuorimmissa ikäluokissa kilpailumatkat/turnaukset järjestetään tietyllä läheisyysperiaatteella. Vastanneista 27 liittoa ilmoittaa, että heidän kilpailujärjestelmänsä on hyvä nykyisellään, eikä sen uudistamisella tai muuttamisella voitaisi merkittävästi vaikuttaa harrastamisen hintaan. Kuusi liittoa ei osannut vastata kilpailujärjestelmäkysymykseen.

Harrasteliikunnan näkökulmasta hinta ei ole ongelma suurimmassa osassa lajeista (36 vastaajaa). Sen sijaan kilpaurheilussa kustannukset saattavat jo vaikuttaa harrastajamääriin selvästi laajemmin eri lajeissa (20).

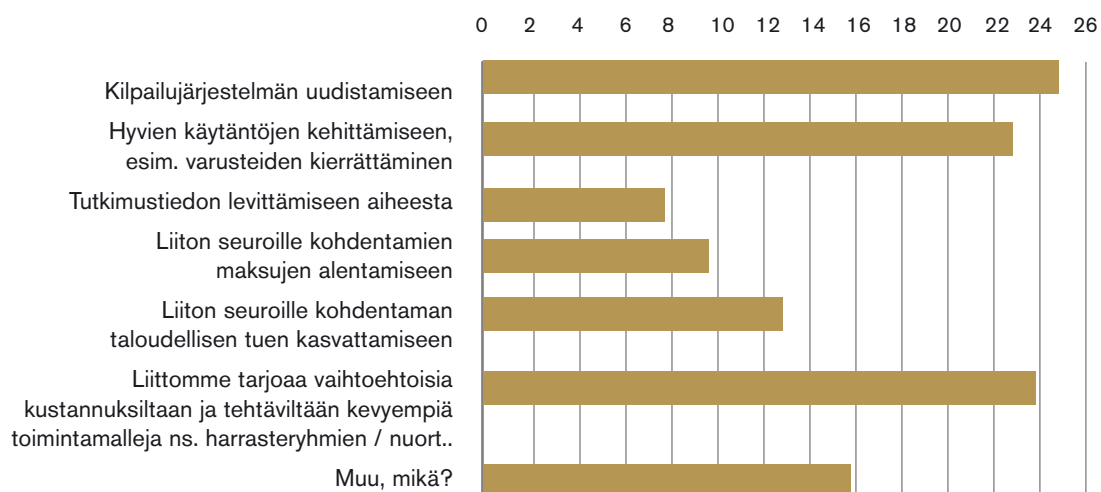
Vastaajista 32 ilmoittaa, että ovat toiminnassaan jo huomioineet harrastamisen kustannukset ja lähteneet kehittämään toimintatapoja, joilla voidaan kustannuskehitykseenkin vaikuttaa. Näitä toimintatapoja ovat muun muassa kilpailujärjestelmän uudistaminen (26), erilaisten, kevyempien toimintamallien tarjoaminen (24) sekä hyvien käytäntöjen kehittäminen, esim. varusteiden kierrättäminen (23). Liitot ovat myös alentaneet seuroille kohdennettuja maksuja (10) sekä lisänneet seuroille kohdennettua taloudellista tukea (13). Muita tapoja vaikuttaa asiaan ovat muun muassa välinarajoitukset, alueellisen kilpailutoiminnan lisääminen, vähävaraisten harrastajien tukipaketti, jäsenien vakuuttaminen, ilmainen kilpailulisenssi alle 12-vuotiaille sekä lähtökohtaisesti edullinen tai ilmainen toiminta.

Kilpailujärjestelmän muutoksissa edenneet liitot ilmoittavat, että uudistuksessa on nimenomaan kiinnitetty huomiota kilpailujen etäisyyksiin, esimerkiksi toteuttamalla läheisyysperiaatetta tai kilpailutoimintaa alue-/piiritasolla. Uudistuksiin pohditaan myös ohjeistuksia seuroille ulkomaan leirien ja – kilpailumatkojen osalta. Uimaliitto esimerkiksi on säännöissään kieltänyt kalliiden uimasujen käytön alakouluikäisten kilpailuissa.

Yksilölajeissa kilpailujärjestelmällä ei voida välttämättä samalla tavalla vaikuttaa etäisyyksiin ja sitä kautta matkakustannuksiin. Kilpailukalenterista jokainen harrastaja voi valita kisatapahtuman miltä tahansa paikkakunnalta, eikä juniori-ikäisille optimaaliseen kisamatkaan välttämättä aina päästä. Osaa lajeista harrastetaan vain osassa Suomea, mikä puolestaan määrittää sen, millaiseksi kilpailumatkat muodostuvat. Esimerkiksi käsipalloa harrastetaan Suomessa pienenä lajina etu-

päässä akselilla Porvoo-Helsinki-Turku Riihimäki, jolloin kilpailujärjestelmään ei juurikaan voida vaikuttaa, mutta vastaavasti etäisyydet ovatkin pienet. Sen sijaan on myös lajeja, joiden vähäinen harrastajamäärä on sijoittunut eri puolille Suomea ja etäisyydet kilpailuihin ovat merkittävät, mutta kilpailujärjestelmällä ei asiaan voida vaikuttaa.

Ratsastusliitto käynnisti vuonna 2014 hankkeen, jossa tuetaan vähävaraisia lapsia ja nuoria ratsastusharrastuksessa. Lapset ja nuoret saavat ilmaiseksi alkeiskurssin (arvo 500 euroa/10 ratsastuskertaa). Kustannukset hankkeessa jaetaan liiton ja toteuttavan tallin kesken 50/50. Hankkeen kautta yli 300 lasta on päässyt lajin pariin. Jatkokursseja tuetaan erityisellä rahoituslippaalla, johon kuka tahansa voi tehdä lahjoituksen. Lipas toteutetaan yhteistyössä Hope-yhdistyksen kanssa. Myös Pelastakaa Lapset ry ja Parasta Lapsille ovat mukana hankkeen hyväntekeväisyyspuolella.

Kuvio 13. Liittojen toimenpiteet harrastamisen kustannuksiin vaikuttamisessa

Liittojen (37) mielestä perheiden esittämiin vaatimuksiin voidaan seuratasolla vastata silloin, kun seura viestii arvoistaan, toimintatavoistaan ja sovituista seuratoiminnan pelisäännöistä avoimesti ja selkeästi.

Liittoja pyydettiin esittämään ratkaisuja, miten liitto voi vaikuttaa siihen, että lasten vanhemmat osallistuisivat seuran varainhankintaan ja erilaiseen talkootyöhön tai miten liitto voisi lisätä vapaaehtoistyön arvostusta.

Yhdeksi ratkaisukeinoksi nähdään ns. matalan kynnyksen tuomari- ja toimitsijakoulutus, joka toteutetaan esimerkiksi siten, että kilpailutapahtumien kestoja lyhennetään. Vapaaehtoisia on helppompaa saada mukaan lyhytkestoisempiin tapahtumiin ja projektimuotoisempaan toimintaan. Vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen on monin tavoin muuttunut ja havainnot osoittavat, että vapaaehtoisia saadaan paremmin sitoutettua yksilön omista lähtökohdista, ei niinkään yhdistyksen lähtökohdista, tapahtuvaan toimintaan. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vapaaehtoisia voi saada hyvin organisoituihin ja sopivan kokoiisiin yhden hetken ja yhden paikan tehtäviin. Ensisi- jaista onkin uudistaa vapaaehtoistoimintaa ja talkootyön muotoja siten, että toiminnalle on erilaisia malleja, tasoja ja kestoja. Vapaaehtoistyötä edistää hyvä johtaminen eli selvä tehtävä, innostaminen ja kouluttaminen/perehdyttäminen tehtävään sekä yhteisen tavoitteen tiedostaminen (sisäinen motivaatio).

Vapaaehtoistyötä voidaan edesauttaa ja sen arvostusta lisätä tukemalla lajin ”respect”-kulttuuria. Se voi tapahtua monialaisesti viestimällä, konsultoimalla seuroja, esimerkin johdattamana tai hyvistä käytännöistä viestimällä. Liiton työkalut lisätä vapaaehtoistyön arvostusta ovat ennen kaik-

kea viestinnällisiä, erilaisia markkinointitempauksia ja kampanjoita. Lisäksi talkootyöläisten palkitsemiset nostavat vapaaehtoistyötä esiin. Ennen kaikkea vapaaehtoistoiminnan edistäminen, uudistaminen ja vapaaehtoisten määrän lisääminen vaativat suunnitelmallista työtä. Tähän liittotasolla voidaan kehittää koulutusta. Samalla vahvistetaan kansalaistoimintaa ja yhteisöllisyyttä.

Sekä seurat, liitot että kunnat arvioivat vastauksissaan, ettei seuratoiminta voi enää perustua pelkästään vapaaehtoisuuteen. Kaikissa kyselyryhmissä vähemmälle jää pelkästään vapaaehtoistoimintaan perustuva seuratoiminta. Liitoista 45 ilmoittaa, että seuratoiminnassa tarvitaan sekä palkattuja työntekijöitä että vapaaehtoisia.

Liittovastauksissa (46) nähdään, että harrastamisen kustannuksiin voidaan vaikuttaa, kun seuratoimintaan luodaan selkeät koko seuraa koskevat toimintaohjeet ja pelisäännöt, joihin harrastamisen hinta asiana sisältyy. Samalla tavalla voidaan vaikuttaa perheistä mahdollisesti tuleviin vaatimuksiin. Osa liitoista (30) on sitä mieltä, että seurojen tulisi nykyistä enemmän panostaa harraste- ja terveysliikuntaan ja lähes kaikki (44) ovat sitä mieltä, että seuratoiminnan tulee olla kaikille mahdollista, jolloin vähävaraisia varten täytyy kehittää erilaisia avustusmuotoja tai vastaavasti toiminnassa tulee olla edullisia vaihtoehtoja. Liittojen (43) mukaan seurat kuitenkin määrittävät toimintansa itse ja osa seurojen valinnoista voi olla harrastamisen hintaan korottavasti vaikuttavia.

Liittojen omat vaikutuskeinot seuratoimijoihin sisältävät monipuolista vaikuttamista, linjauksia ja toimintaa. Kilpailutoiminta toteutetaan siten, että otteluita pelataan saman päivän aikana useampia tai järjestetään turnausmuotoisesti. Liitto voi tehdä eri-ikäisiin kohdistuvia suosituksia tai linjauksia, joiden avulla ohjataan esimerkiksi ulkomaille suuntautuvia kisamatkoja ja leiritointia sekä sitä, minkä ikäisille kotimaan leirejä järjestetään urheiluopistoilla ja minkä ikäisille kotipaikkakunnalla.

Seurojen väliseen yhteistyöhön kannustaminen vaikuttaa moniin kustannuksiin. Koulutuksen kautta päästään myös hyviin tuloksiin kustannusvaikuttamisen osalta: vaikka kouluttaminen maksaa, sen nähdään tuottavan itsensä takaisin. Hyvien käytänteiden jakaminen ja niistä viestiminen on yksi muoto. Ryhmävalmentaminen ja yhteiset varustehankinnat ovat myös kustannuksia alentavia toimintamuotoja. Yhdessä lajissa on käytäntönä, että pysyäkseen harjoitusryhmässä perheen on kerättävä vuoden aikana tietty määrä talkoopisteitä eli tehtävä vapaaehtoistyötä. Liittotason ehdotuksia ovat myös liiton tuki juniorivalmentajille, sateenvarjoseuratoiminta ja harrastelijasarjojen toiminnan lisääminen.

"Mielestäni seurojen tulisi tehdä selkeitä linjauksia ja valintoja, mihin asioihin haluavat keskittyä, jolloin voidaan myös kehittää toimintamalleja ja ratkaisuja kustannuksiin. Liitolla on suuri mahdollisuus vaikuttaa seurojen tekemiin linjauksiin ja toiminnanohjaukseen. Suurin osa liittojen linjauksista koskee kuitenkin pelaajapolkuja huipulle tai huippu-/talenttivalmentamista. Harvalla liitolla on linjauksia siihen, miten seurojen tulisi toimia harrastuspohjan laajentamiseksi, kustannusten hillitsemiseksi tai matalan kynnyksen hauskan harrastustoiminnan aikaansaamiseksi. Myöskään seuroissa junioreiden/lapsiharrastajien ei tulisi maksaa kilpaurheilijoiden kustannuksia."

"Suomessa on hurjasti todella hienoja urheilulajeja ja seuroja, joissa harrastamista voi tehdä hyvinkin pienellä kululla ja joissa harrastamisen hinta ei ole noussut. Näitä kannattaisi tuoda vahvemmin esiin eikä toivotta harrastamisen kohonneista kustannuksista ikään kuin kaiken kattavana totuutena."

3.4.2 Mitä eri toimijoiden tulisi tehdä? – Liittojen edustajien näkemyksiä

Liitot ovat yhtä mieltä siitä, että kuntien tulee jakaa seuroille avustuksia (45 vastausta). Myös kunnan osoittamat maksuttomat tilat alle 18-vuotiaiden toimintaan saa kannatusta (40). Kuntien tulisi liittojen mielestä rakentaa enemmän kaikille lajeille sopivia liikuntatiloja (36) ja avustaa erikseen niitä seuroja, jotka eivät voi käyttää kunnan omistamia tiloja (34).

Liittojen mielestä kuntien tulee painottaa liikuntavuorojen jakamisessa enemmän harraste- ja terveysliikuntaa kuin kilpa- ja huippu-urheilua. Painotus on kuitenkin hiuksen hienosti harraste-puolen suuntaan. Näissä kahdessa väittämässä tulee ensimmäisen kerran eniten tai toiseksi eniten vastauksia ”ei samaa, eikä eri mieltä”- kohtaan. Avoimissa vastauksissa todetaankin, ettei tässä tulisi nähdä vastakkainasettelua, vaan parempi olisi pohtia yhdessä seurojen kanssa, miten kuntalaiset saadaan entistä enemmän liikkumaan ja miten seurat pysyisivät elinvoimaisina yksikköinä paikkakunnalla.

Liittojen mielestä kuntien kanssa tehtävää yhteistyötä tulisi lisätä nykyisestä (43).

”Kuntien tulee kaikilla tavoin olla tasapuolisia liikunnan tukemisessa ja avustamisessa.”

Liittojen mielestä valtion tehtävänä on turvata vapaaehtoistyön ja talkootyön verottomuus (48). Myös kunnille maksettavaa valtionosuutta tulisi liittojen mukaan korottaa (31). Valtion jakama suora seuratuki saa kannatusta 33 vastauksessa. Liitot ovat hiukan enemmän sen kannalla, että valtion tulisi jakaa enemmän tukea harraste- ja terveysliikuntaan (45) kuin kilpa- ja huippu-urheiluun (28). Liittojen tyytyväisyys valtion liikuntapolitiikkaan jakaantuu lähes tasan kaikkiin kategorioissa tyytyväiset-tyytymättömät-ei osaa sanoa.

Tyytyväisyyttä tai tyytymättömyyttä aikaansaavat liitoille samat asiat. Osa on tyytyväinen liitoille jaettuun tukeen, osa ei. Osa on tyytyväinen seuratuksen jakamistapaan, osa ei.

Yleisesti kuitenkin seuratoiminnan kehittäminen nähdään tärkeänä ja sen tukeminen myös. Valtion liikuntapolitiikalta odotetaan läpinäkyvyyttä ja selkeämpiä kriteerejä. Osa liitoista näkee, että valtion tulisi tukea niitä lajeja, joita kunnat eivät esimerkiksi olosuhteiden osalta voi tukea tai ei tue. Halutaan myös, että tyttöjen ja poikien lajit ovat samalla viivalla. Pienet lajiliitot pitävät pienten lajiliittojen valtionavustuksien kasvattamista merkittävänä, koska moni näistä lajeista on sellaisia, joihin nuori löytää tiensä. Pienten liittojen olemassaololle valtionavustus on elintärkeä verrattuna suurten lajien liittoihin.

”Tämä on hankala kysymys. Käytännön kokemukset tukevat liikuntavälineiden hankinnan tukemista.”

Yritystoiminta liittyy harrastamisen hintaan siltä osin, että seuratoiminnassa tarvitaan monenlaisia palveluja, välineitä ja varusteita, joita yrityksiltä ostetaan. Yritystoiminnan puolelta voi siis löytää ratkaisuja harrastamisen kustannusten alentamiseen. Onhan kilpailulisenssien yhteydessä myytävä vakuutuskin aikoinaan kilpailutettu vakuutusyhtiöillä ja päädytty yhden firman kanssa kaikkien tarpeita tyydyttävään ratkaisuun. Sittemmin ns. lisenssivakuutusmonopoli on purettu, mutta kilpailulisenssivakuutus toimii esimerkkinä urheilun tarpeisiin räätälöidystä tuotteesta.

Liitoilta kysyttiin ehdotuksia siihen, miten yksityinen sektori eli yritykset voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi. Perinteisen sponsoritoiminnan ja yhteistyökumppanuuden lisäksi tuli seuraavia ehdotuksia:

- lasten ja nuorten liikunnan tukeminen on yritykselle hyvä tapa tehdä yhteiskuntavastuullista työtä
- liikuntapaikkarakentamisen yhteistyömahdollisuudet
- yksityisten urheilutilojen antaminen nuorison käyttöön iltapäivisin
- erilaisia paketteja eri vuorokauden aikoihin, kuten monet kuntosalirytykset ovat tehneetkin
- kustantamalla tai rakentamalla olosuhteita (esim. Angry Birds-puistot)
- tukemalla/palkitsemalla (esim. liikuntaseteleillä) sellaisia työntekijöitä, jotka osallistuvat nuorisotoimintaan seuroissa
- verotuksen keinoin voisi kannustaa urheilun tukemiseen enemmän (esim. Unkarin malli)
- työntekijöiden ja näiden perheiden liikunnan tukeminen
- yksityisten urheilutilojen hinnoittelu voisi olla halvempaa juniori-ikäisille
- tukemalla lasten ja nuorten liikunnan välinehankintoja

3.5 Kuntien toiminta harrastamisen kustannusten näkökulmasta

Kunnat ovat merkittäviä liikuntapalvelujen tuottajia ja liikunnan toimintaedellytysten luojia. Liikuntalain (390/2015) 5 §:n mukaan yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla on kuntien tehtävä. Kunnan tulee luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen. Kunnan tehtävä on tukea kansalaistoimintaa, mukaan lukien seuratoiminta, sekä rakentaa ja ylläpitää liikuntapaikkoja. Yleisten edellytysten luominen liikunnalle tulee tehdä kunnan eri toimialojen yhteistyönä ja kehittämällä paikallista, kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä sekä huolehtimalla tarvittaessa muista paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivista toimintamuodoista. Lisäksi kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevista keskeisistä päätöksissä osana kuntalain (410/2015) 22 §:ssä säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksista ja arvioida asukkaistensa liikunta-aktiivisuutta osana terveydenhuoltolain (1326/2010) 12 §:ssä tarkoitettua terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Liikuntalain asettamien tavoitteiden toteutumista aluehallintovirasto tukee resurssi- ja informaatio-ohjauksella aluetasolla.

Valtakunnan tasolla kuntien liikuntatoimen käyttömenot ovat viime vuosina kasvaneet, ollen vuonna 2014 yhteensä noin 700 miljoonaa euroa. Kunnat käyttävät vuosittain liikunnan edistämiseen kaikkiaan siis n. 145 euroa/asukas. Kuntien liikuntatoiminnan toimintamenot muodostuvat (a) henkilöstömenoista kuten palkoista, palkkioista ja henkilösivukuluista, (b) ulkoisista ja sisäisistä vuokrista, (c) asiakas- ja muiden palveluiden ostoista, (d) avustuksista, (e) materiaalikustannuksista sekä (f) muista käyttömenoista. Liikuntapaikkojen rakentamiseen ja peruskorjaukseen liittyvät investointimenot ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana pysyneet selvästi yli 100 miljoonan euron tasolla. Kunnallisen liikuntatoimen piirissä työskentelee noin 5 000 työntekijää.⁶² Kuntien olosuhteet ja liikuntakiinteistöt (suunnittelu, rakennuttaminen, kunnossapito, ylläpito ja tehokkaan käytön mahdollistaminen) luovat perustan väestön laaja-alaiselle liikunnalle.

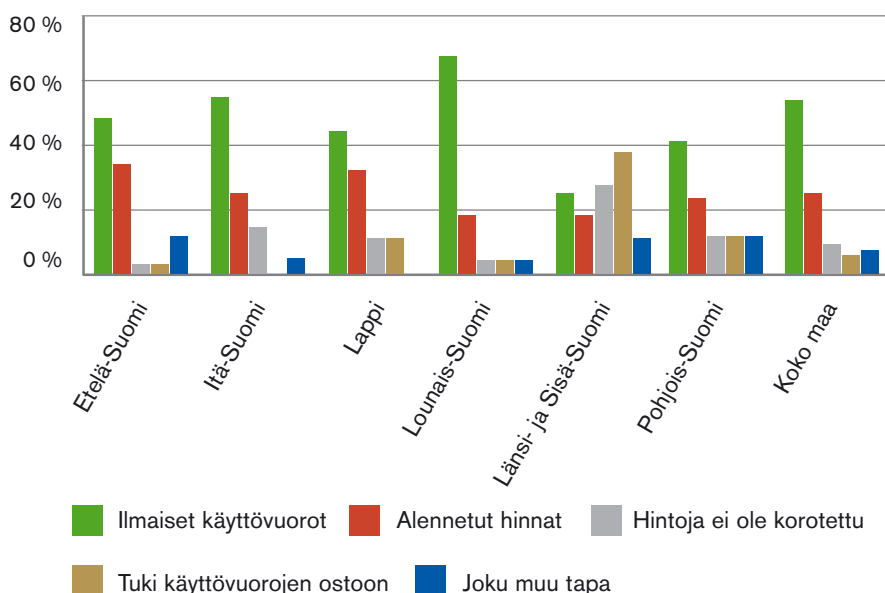
Tutkimukset antavat viitteitä siitä, että liikunnan asema osana kuntien strategista suunnittelua on vahvistumassa ja kuntien johto tiedostaa aiempaa paremmin liikunnan merkityksen kuntalaisten

⁶² Liikuntatoimi tilastojen valossa. Perustilastot vuodelta 2014.; Kuntaliitto Nykytilan määrällinen tarkastelu. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/kulti/nuoriso/nuorisoluvut/Sivut/default.aspx>

terveydelle ja hyvinvoinnille.⁶³ Liikunnan edistäminen osana kuntien strategista suunnittelua on yleistynyt.⁶⁴ Noin kaksi kolmesta kuntastrategiasta (63 prosenttia) nostaa esiin liikuntakysymykset. Hyvinvointipolitiikkaa kuvaavissa laajoissa hyvinvointikertomuksissa kuvaukset kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta olivat yleistyneet merkittävästi. Vuonna 2014 miltei puolet kunnista (46 %) raportoi kuvauksen sisältyvän hyvinvointikertomukseen, kun vuonna 2010 näin teki vain 16 prosenttia kunnista.

Ymmärrys siitä, että liikunnan edistäminen kuuluu kunnassa kaikkien hallinnonalojen vastuulle, on kasvanut. Tästä kertoo liikunnan edistämisen käsittelyn yleistyminen eri hallinnonalojen omissa suunnitelmissa. Myös liikunta-aktiivisuuden seuranta on parantunut selvästi. Vuonna 2010 noin 38 prosenttia kunnista ilmoitti seuraavansa lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta vähintään kahden vuoden välein, vuonna 2014 luku oli kasvanut 62 prosenttiin. Jotta liikunnan edistäminen olisi kuntalaisten tarpeista lähtevää, tulisi päätöksenteon tukena olla säännöllistä seurantatietoa eri-ikäisten kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta.

Kuntien peruspalveluiden arviointi⁶⁵ osoittaa, että kuntien rooli harrastamisen hinta -keskustelun näkökulmasta avautuu moninaisena ja merkittävänä. Keskeisimmin asiaan vaikuttavat kuntien tarjoamat ilmaiset tai kohtuuhintaiset tilat (ks. kuvio 14).

Kuvio 14. Lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen kustannusten nousu on huomioitu AVI-alueilla vuonna 2015

Jo olemassa oleva tietopohja (mm. kuntien peruspalveluiden arviointi, TEA-viisari) tunnistaen työryhmä päätti toteuttaa kyselyn (liite 3) kuntatoimijoille harrastamisen hinta -näkökulmaan keskittyen.

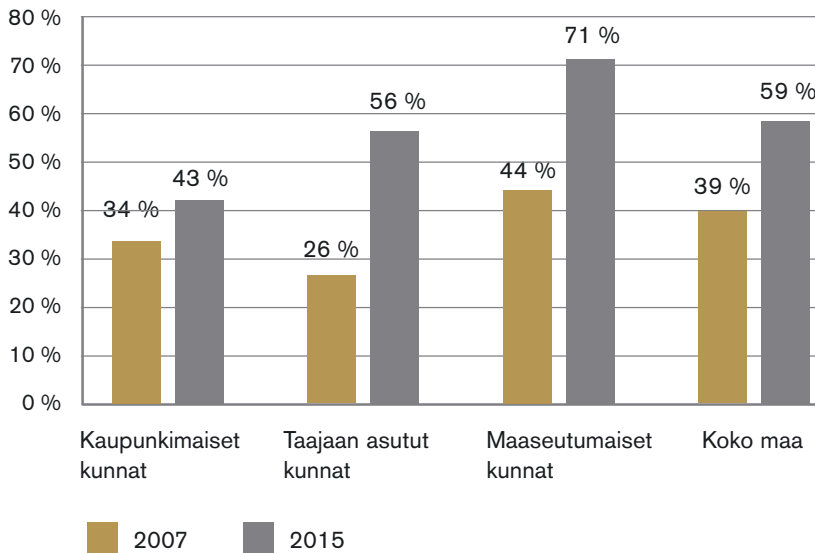
Työryhmän kyselyyn kunnille saatiin 158 vastausta, mikä on 53 prosenttia Manner-Suomen kunnista. Eniten vastauksia maakunnittain tarkasteltuna tuli Pohjois-Pohjanmaalta (16), Varsinais-Suomesta (15), Uudeltamaalta (13) ja Pohjois-Savosta (13). Maakunnallinen väestökattavuus vastanneiden kuntien osalta on seuraava: Pohjois-Pohjanmaa 76 prosenttia, Varsinais-Suomi 37 prosenttia, Uusimaa 91 prosenttia ja Pohjois-Savo 85 prosenttia.

63 Helakorpi, Satu ym. Liikunnan edistämisen strateginen johtaminen : Kunta-, alue- ja väestötaso. Työpaperi: 2016_013. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

64 Hakamäki, Pia ym. Liikunnan edistäminen kunnissa 2010–2014 : Seurantaraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:18; 1799-0351

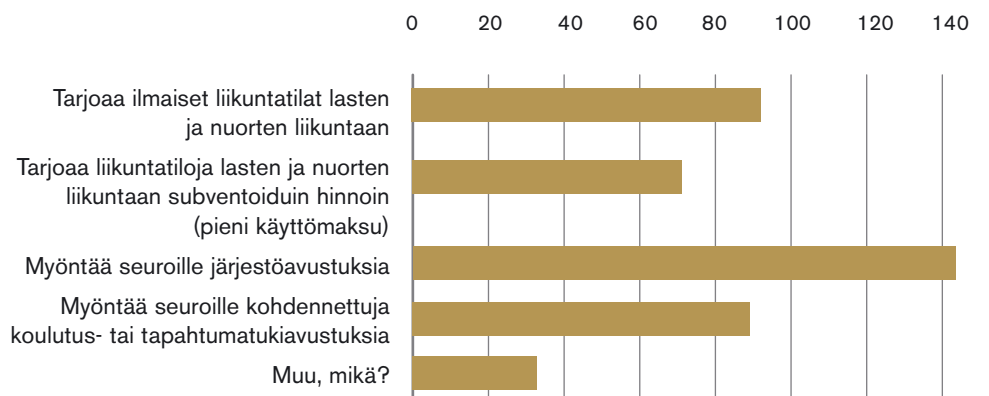
65 Kuntien peruspalveluiden arviointi http://www.patio.fi/suodatus?e=106491&m=18751&t=18756#_patibrowser_WAR_patibrowserportlet_109706

Suurin osa vastanneista kunnista jakaa järjestöavustuksia seuroille (151) ja tästä vastaajaryhmästä maksuttomat liikuntatilat lasten ja nuorten liikuntaan löytyy 98 kunnasta. Tämä on linjassa Peruspalvelujen arviointi 2015-tuloksen kanssa. Siinä toteutettu vuosien 2007 ja 2015 välinen tarkastelu osoittaa, että suuntaus maksuttomien liikuntatilojen tarjoamisessa on yleistynyt erikokoisissa kunnissa (ks. kuvio 15).

Kuvio 15. Ilmaiset liikuntapaikat lapsille ja nuorille kunnissa vuonna 2007 ja 2015

Yli 90 kuntaa jakaa myös kohdennettuja koulutus- ja tapahtumatukia. Näiden yleisimpien avustusmuotojen lisäksi kunnissa avustetaan seuratoimintaa myös erillisellä tilatuella/vuokratuella, suunnistuskarttatuella, lasten ja nuorten valmennustuella, maksuttomina seurakoulutuksina, pallokenttöillä, markkinointituella, sekä tekemällä ostopalveluja toiminnasta tai liikunta-alueiden hoidosta. Osa kunnista (60) tukee erillisellä avustuksella niiden seurojen toimintaa, joille kunnalla ei ole tarjota kunnallisia tiloja/olosuhteita.

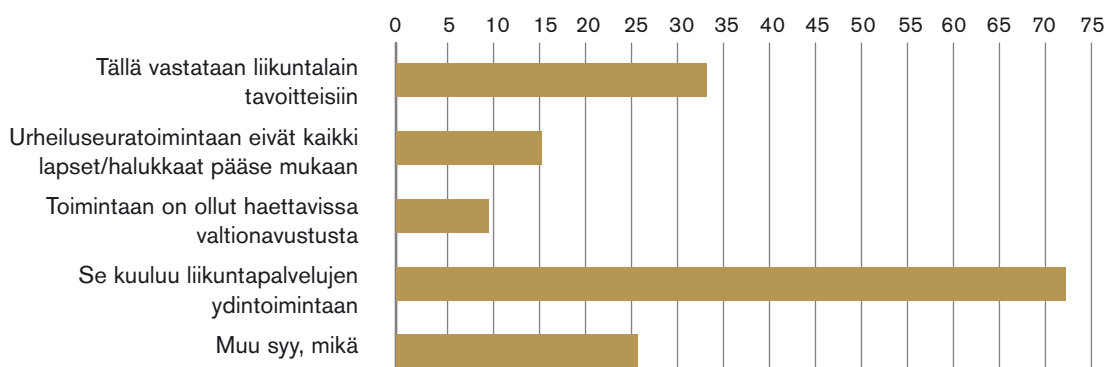
Kuvio 16. Kuntien tuki liikunta- ja urheiluseuroille

Kunnat järjestävät itse maksutonta liikuntaa lapsille ja nuorille (134), etupäässä alakouluikäisille (94), mutta myös yläkouluikäisille (36). Tästä toiminnasta osa kunnista perii pienen osallistumismaksun, suurempi osa järjestää toiminnan ilmaiseksi. Yleisin maksutapa on osallistumisen kertahinta, mutta myös lukukausihinta on käytössä. Kertahinta vaihtelee kahdesta eurosta viiteen euroon. Lukukausihintojen vaihteluväli on 5–60 euroa.

Kunnan järjestämä toiminta on etupäässä monipuolista lajitoimintaa tai liikuntakerho-tyyppistä toimintaa. Uimakoulu on yleisin yhteen lajiin keskittyvistä toiminnoista. Kuntien järjestämiin ryhmiin sopii tulijoita mukaan.

Kunnat ilmoittavat järjestävänsä lasten ja nuorten liikuntaa, koska se kuuluu liikuntapalvelujen ydintoimintaan (72) ja silloin toteutetaan lakisääteisiä tavoitteita (34). Osa kunnista (16) täydentää omilla lasten ja nuorten liikuntaryhmillä seurojen tarjontaa: kaikki halukkaat eivät pääse urheiluseuratoimintaan mukaan. Kunnan oma toiminta sijoittuu myös välittömästi koulupäivän jälkeen, jolloin seuroilla ei välttämättä ole toimintaa.

Osa kunnista järjestää satunnaisesti toimintaa, kuten esimerkiksi loma-aikoina. Kunnan palvelut täydentävät myös alueellista saavutettavuutta: toimintaa järjestetään niissä osissa kuntaa, jossa ei urheiluseuroilla ole toimintaa. Lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen saattaa kunnissa olla myös strateginen painopiste (kuvio 17).

Kuvio 17. Kuntamme järjestää lasten ja nuorten liikuntatoimintaa, koska

Koulujen yhteydessä sijaitsevat liikuntasalit ovat urheiluseurojen käytössä pääsääntöisesti kouluaikoina arki-iltais. Osassa kuntia viikonloppukäyttö on rajallisempaa ja koulujen loma-aikoina tilat ovat pääsääntöisesti poissa käytöstä. Koulujen salitilojen ympärivuotinen ja kokoviikkoinen käyttö lisäisi urheiluseurojen mahdollisuuksia lisätä ryhmiä tai kehittää toimintaa, koska lisätiloja ei tarvitse tällöin vuokrata yksityisiltä.

Työryhmän kyselyssä kunnilta kysyttiin, mitä pitäisi tehdä, jotta kunnassanne koulujen liikuntasalit olisivat 100 %:lla käyttöasteella koulutuntien jälkeen. Yleisimmin tarvetta olisi ilta- ja viikendaiväaikaan (klo 15–17) sijoittuvalle ammattitaitoiselle ohjaajalle. Osa kunnista ilmoittaa, että käyttökelpoiset isommat liikuntasalit ovat jo korkealla käyttöasteella, pienemmät sen sijaan eivät kaikille lajeille tai ikäryhmille kelpaa. Osa kunnista sijoittaisi klo 15–17 ajalle esimerkiksi ikäihmisten ryhmiä, jolloin käyttöastetta saataisiin paremmaksi. Digitalisaatio nähdään yhdeksi keinoksi lisätä käyttöastetta. Sähköinen varauskalenteri voisi olla myös yksittäisten kuntalaisten käytössä varata tyhjiä tila-aikoja. Kunnat, joissa koulujen yhteydessä olevat tilat ovat klo 15 eteenpäin liikuntapalvelujen hallinnassa, on käyttöaste korkealla tasolla. Koulujen loma-aikana käyttöä voisi lisätä seurojen omavalvontatoiminnan turvin. Osassa kuntia viikonloppujen käyttöaste jää selvästi pienemmäksi ja on noin 50 prosenttia.

"Hollolan sivistyslautakunta teki vuoden 2016 alussa merkittävän päätöksen liittyen lasten harrastuskustannusten hillitsemiseen. Elokuun 2016 alusta alle 18-vuotiaiden junioreiden maksut laskevat nykyisestä tasosta vielä keskimäärin noin 30 %, esim. jäähallin juniorihinta laskee nykyisestä 80 eurosta noin 50 euroon / tunti."

"Yleisesti ottaen tähän toimintaan on meillä liian vähän resursseja."

Kuntia pyydettiin vastaamaan seuraavaan kysymykseen:

Kuvittele 13-vuotias nuori, joka harrastaa jossain kuntanne seurassa lajiaan kaksi kertaa viikossa 1,5 tuntia kerrallaan. Osaatko arvioida yksittäisen seuraharrastajan kustannukset kuntanne perusliikuntatiloissa tällä viikkoharrastusmäärällä (kustannus, joka siis kunnan osalta aiheutuu tälle harrastajalle)?

Vastaajista 108 osasi arvioida. Vastaukset vaihtelivat seuraavasti:

- a) koulun liikuntasalissa 0-51 euroa
- b) kunnan urheiluhallissa 0-84 euroa
- c) kunnan uimahallissa 0-36 euroa
- d) kunnan tekonurmikentällä 0-27 euroa
- e) kunnan nurmikentällä 0-80 euroa
- f) kunnan hiekkakentällä 0-60 euroa
- g) kunnan jalkapallohallissa 0-20 euroa
- h) kunnan urheilukentällä 0-27 euroa
- i) kunnan jäähallissa 0-600 euroa

Kysymyksen kautta saadaan näkymää siitä, millaiseksi yksittäisen harrastajan hinta muodostuu olosuhteiden osalta eri lajeissa. Kunnan omistamien tai hallinnoimien tilojen osalta vaihteluväli on suuri, mutta kalliimman ääripään kuntia on kussakin olosuhdekategoriassa vain yksi. Vastaukset osoittavat, ettei lasten ja nuorten liikuntaharrastamisen kustannuksiin kuntien tilavuokrilla voi olla kovin merkittävää vaikutusta, jos esimerkiksi nuori voi harrastaa lajiaan kolme tuntia viikossa ilmaiseksi. Harrastamisen kustannukset kertyvät tällöin suurimmalta osin seuratoiminnan kuluista eli ohjaus- ja valmennustoiminnasta, välineistä ja varusteista, kilpailujärjestelmistä ja matkakuluista. Poikkeuksen tähän saattaa muodostaa jonkin yksittäisen kunnan osalta esim. jäävuoron hinta taitoluistelussa.

3.5.1 Mitä eri toimijoiden tulisi tehdä? – Kuntien edustajien näkemyksiä

Kuntien mielestä valtion tulee turvata vapaaehtoistyön (141) ja talkootyön verottomuus (145). Se, tulisiko valtion kohdentaa tukeaan nykyistä enemmän kilpa- ja huippu-urheiluun tai harraste- ja terveysliikuntaan hajaantuu jonkin verran kuntien vastauksissa. Enemmän kuitenkin painotetaan harraste- ja terveysliikuntaa. Valtion toivotaan korottavan kunnille maksettavaa valtionosuutta. Valtion jakamaa seuratukea kannatti 79 vastaajaa. Valtion liikuntapolitiikkaan ei oltu oikein tyytyväisiä, mutta ei tyytymättömiäkään.

"Kuntien valtionosuutta nostamalla raha ei välttämättä ohjaudu liikuntatoimintaan."

"Harrastemaksuihin merkittävästi vaikuttavat tekijät löytyvät muualta kuin valtion ja kuntien toimista. Tukemalla toimintaa tai järjestelmää ainoastaan hyväksytään olemassa oleva asian tila. Lähes kaikkia urheilulajeja voisi jo nyt harrastaa edullisesti, mikäli odotukset kilpailumenes-tyksestä, sarjatoiminnan sisällöstä ja lajien vaatimuksista olisivat nykyistä pienemmät. Esimerkiksi lahjoittamalla miljoona euroa vähävaraisille jääkiekkoperheille on toki hienoa mutta se ei ratkaise itse ongelmaa vaan ruokkii sitä, toisin sanoen hyväksytään korkeat kustannukset ikään kuin annettuna asiana."

Kunnille suunnatussa kyselyssä saatiin laajasti avoimia vastauksia ja kommentteja. Kunnat näkevät, että harrastusmaksut aiheutuvat suurelta osin seurojen toiminnasta. Jos halutaan edullista matalan harrastuskynnyksen toimintaa, sitä voivat tarjota nimenomaan kunnat. Muutama vastaaja totesi, että seurat toimivat lajiensa linjausten mukaisesti ja toiminnan painopiste on kilpaurheilussa ja huipulle tähtäävässä toiminnassa ja näin voikin olla. Kunta vastaa laajemmin kaikkien liikuttamisesta.

Avoimissa vastauksissa otettiin kantaa siihen, että valtionosuus kunnille tulisi tulla korvamerkitynä liikuntatoimintaan, jolloin sillä olisi enemmän vaikutusta. Liikuntapaikkarakentamisen tuki nähtiin tärkeänä ja sitä tulisi lisätä.

Lajien kilpailujärjestelmien muuttaminen lähialueajatteluun sai kannatusta kuntien (112) näkemyksissä. Lisenssimaksujen alentamista kannatti 98 vastaajaa ja kilpailulupamaksujen alentamista 99 vastaajaa. Kunnat tekevät vaihtelevalla menestyksellä yhteistyötä lajiliittojen kanssa. Hyvää yhteistyötä kokevat tekevänsä 69 kuntaa, neutraalisti tähän vastasi 60 kuntaa. Muiden liikuntajärjestöjen kanssa yhteistyö on asteen parempaa.

Lajien osalta olosuhdevaatimukset nähtiin osin ongelmallisena. Kunnan on helpompi toteuttaa monitoimitiloja, jotka soveltuvat suurille käyttäjäryhmille ja useille eri lajeille. Avoimissa vastauksissa tuotiin esiin, että lasten liikunnassa ei tarvitsisi korostaa kilpaurheilua, vaan tärkeämpää on madaltaa kynnystä liikkua joka päivä. Ohjatun liikunnan harjoitusintensiteetti on liian korkea liian varhain ja samassa suhteessa olosuhdevaatimukset kasvavat ja tätä kautta kustannukset myös. Lajitoiminnassa mennään kuntien mukaan liian aikaisin mukaan sarjatoimintaan ja kilpailutoiminnan kustannuksella menetetään lajiharrastajia.

Kunnat näkevät liikuntalakiin kirjatun mukaisesti, että heidän tulee tukea seuroja jakamalla avustuksia. Maksuttomien liikuntatilojen käyttöä alle 18-vuotiaille kannattaa 108 vastaajaa. Kunnat näkevät, että heidän tulee rakentaa enemmän kaikille lajeille sopivia liikuntatiloja ja painottaa avustuksissaan enemmän harraste- ja terveysliikuntaa.

Avoimissa vastauksissa todettiin muun muassa se, että kuntien nykyinen taso liikuntapaikkojen tarjonnassa ja taloudellisessa tukemisessa on kohtuullinen. Olosuhteiden päivittämisessä ja kehittämisessä riittää urakkaa. Näkemystä on myös siitä, että kuntatasolla huippu-urheilun tukemista tulisi harkita tarkasti ja tästä vapautuva raha ohjata lasten ja nuorten liikuttamiseen.

Seurojen välinen yhteistyö nähdään yhtenä ratkaisuna esimerkiksi olosuhdevaatimuksiin: seuroja tulisi kannustaa edistämään lajien tarjontaa yhdessä ilman seurasidonnaisuutta. Kuntatasolta ei pystytä vaikuttamaan eri lajiliittojen toimintaan, sarjajärjestelmiin eikä olosuhdevaatimuksiinkaan. Myös seurojen nähdään toimivan itsenäisesti harrastusmaksujen osalta ja kunnan vaikutusmahdollisuudet tähän ovat rajalliset.

Myös kunnat (137) ovat sitä mieltä, että seuratoimintaan luodut selkeät koko seuraa koskevat toimintaohjeet ja pelisäännöt ovat keino vaikuttaa harrastamisen hintaan. Seura voi toimintaohjeiden ja pelisääntöjen avulla vaikuttaa myös mahdollisesti perheistä tuleviin vaatimuksiin.

Kuntien avoimissa vastauksissa nostetaan esiin vapaaehtoistoiminnan merkitys ja sen arvostuksen nostaminen. Tarvitaan kampanjointia ja näkyvyyttä, jolla nostetaan vapaaehtoistyötä esille. Koska pelkona on, että vapaaehtoistoiminta tulevaisuudessa vähenee, tarvitaan sen kehittämistä. Myös yhteisöllisyyden merkitystä tulee kasvattaa. Kuntakentässä nähdään kunnan tehtäväksi huolehtia siitä, että myös vähävaraiset pääsevät mukaan seuratoimintaan. Seuran tehtäväksi tämä on liian raskas. Peruslajeissa ei kustannuksien tulisi olla kenellekään liian korkeat. Seuratoiminnan kustannukset tulisi tehdä avoimeksi ja selväksi, mihin raha käytetään.

"Onko seurojen paikallistasolla tapahtuva hallinnointi kasvanut liian suureksi? Seuratoiminnan kustannukset tulisi tehdä läpinäkyvämmäksi eli mihin seuroissa raha menee."

3.6 Kirjalliset kuulemiset

Harrastamisen yhteiskunnallisen viitekehyksen hahmottamiseksi ja liikuntakulttuurin ”ulkopuolisen näkemyksen” hahmottamiseksi työryhmä päätti toteuttaa kirjallisen kuulemisen, joka toimitettiin seuraavalla jakelulla: Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Kansaneläkelaitos (KELA), Nuorisotutkimusseura ry, Folkhälsan, 4H-liitto, Suomen Partiolaiset ry ja Kirkkohallitus. Työryhmä sai yhteensä 6 vastausta.

Kysyttäessä kuultavilta tahoilta ”ovatko he tehneet havaintoja liikuntaharrastamisen kustannusten noususta” selkeimmin esille nousee lasten ja nuorten arjen polarisaatio, pienituloisten lapsiperheiden arjen inhimilliset ongelmat ja perheiden lisääntynyt tarve hakea lasten harrastetoimintaan avustuksia mm. stipendijärjestelmistä ja rahastoista. Selkeänä erottelevana käännekohtana osa kuultavista piti lasten ja nuorten liikuntaan liittyvää tasoryhmäajattelua: mitä vanhemmasta lapsesta on kysymys, sitä totisempaa ja kalliimpaa harrastaminen on. On myös mahdollista, että osa perheistä ei edes yritä löytää lapselleen harrastusta seuratoiminnan parista kustannukset tiedostaen, vaan etsii harrastemahdollisuuksia muiden toimijoiden parista.

Erityisesti Nuorisotutkimusverkosto on tuottanut aiheesta tutkittua tietoa. Tutkimukset ovat kohdentuneet nuorten vapaa-aikaan, työttömiin tai monikulttuurisiin nuoriin, huippu-urheilijoihin, kuntalaisten kuulemiskäytäntöihin sekä lasten ja nuorten liikuntasuhteeseen.

Harrastamisen kustannusten kohoaminen nähdään yhteiskunnallisena ongelmana monella eri tavoin. Se nivoutuu kysymykseen palveluiden yhdenvertaisesta saavutettavuudesta, lasten oikeuksien toteutumisesta, kansanterveysongelmista, monikulttuuristen nuorten marginalisoitumisesta ja yhteiskunnan jakautumisesta hyvä- ja huono-osaisiin.

Kirkkohallitus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) ja Suomen Partiolaiset raportoivat jo nykyisellään toimintoja, joilla pyritään takaamaan kaikille lapsille mahdollisuus harrastaa. Tavoitetta edesautetaan ennen kaikkea tarjoamalla lapsiperheille matalan kynnyksen palveluita ja myöntämällä perheille taloudellista tukea.

Kysymykseen ”Miten ja kenen toimesta harrastamisen kohonneisiin kustannuksiin tulisi mielestänne vaikuttaa”, vastaukset ovat suhteellisen yksiselitteisiä. Kuntien toiminnassa korostetaan maksuttomien tilojen ja lähiliikuntapaikkojen merkitystä. Koulujen yhteydessä tulisi toteuttaa harrastetoimintaa matalin kustannuksin. Aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä kerhotoiminnan maksut tulisi kyetä pitämään alhaisina. Osa hakijoista piti tärkeänä tukijärjestelmien selkeyttämistä: toimintakenttä näyttää vapaaehtoisten ja paikallisyhdistysten näkökulmasta sekavalta, eikä tukia välttämättä osata hakea. Lasten ja nuorten tarpeita tulisi kuulla herkemällä korvalla: harrastuksia tulisi voida vain kokeilla ilman liiallista totisuutta ja sitoutumista. Järjestöjen välistä yhteistyötä korostetaan.

Muiden esille tulleiden näkökulmien mukaan valtion liikuntapoliittinen tuki tulisi läpinäkyvin periaattein kohdentaa enenevästi harrastemuotoiseen liikuntaan ja samalla puuttua toiminnan liikaan kilpailullisuuteen. Tämä linjaus on myös liikuntalain hengen mukainen. Liiallinen ja liian nuorena yksipuolisesti tapahtuva harjoittelu johtaa helposti fyysisiin vammoihin. Seuroja tulisi ohjeistaa kuvaamaan toimintansa sisällöt ja hinnat rehellisesti perheille. Perheitä tulisi kannustaa ja valistaa liikkumaan omatoimisesti. Nuorisotutkimusverkoston mukaan vanhempien kanssa harjoitettu liikunta korreloi vahvasti myöhemmän iän liikunta-aktiivisuuden kanssa.

3.7 Yhteenvetoa kyselyistä

Työryhmän tuli muodostaa liikunta-alan toimijoita kuulemalla ja olemassa olevaa tietopohjaa hyödyntämällä kokonaiskäsitys eri lajien ja liikuntamuotojen kustannuksista sekä harrasteliikunnassa että tavoitteellisessa kilpaurheilussa alueelliset näkökulmat huomioiden. Harrastamisen kustannusten alentamiseen vaikuttavia ratkaisuja on selvitetty jo ennen tämän työryhmän työskentelyä. Riikka Lahti (ym.) ovat koonneet yhteenvedon jo toteutetuista paikallisen tason ratkaisumalleista, valtakunnallisten toimijoiden linjauksista ja erilaisten hankkeiden kokemusten esittelystä (kuvio 18). Koosteen havainnot kulkevat sopusoinnussa nyt toteutettujen kyselyiden tulosten kanssa.

Kuvio 18. Ratkaisumalleja kustannusten alentamiseen
(Lähde: Ratkaisuja liikunnan ja urheilun harrastamisen taloudellisten esteiden vähentämiseksi.
Ehdotuksia yhdenvertaisten harrastamisen mahdollisuuksien edistämiseksi (Nuori Suomi ry 2012)

Työryhmän toteuttamien kyselyiden ristiintaulukointi (taulukko 3) osoittaa, että kustannuksiin vaikuttavat syyt tunnistetaan jo melko hyvin. Osa esitetyistä toimenpiteistä on sellaisia, joita jo nykyisellään toteutetaan. Esimerkiksi kunnat tarjoavat jo mittavassa määrin liikuntatilat maksutta lasten ja nuorten liikunnan käyttöön. Harrastamisen hintojen nousu vaikuttaa ongelmalta, jonka syy perustuu aina muiden – ei omaan toimintaan.

Taulukko 3 Kyselyiden keskeiset esitykset

	Kenen tulisi tehdä?			
Mitä tulisi tehdä?	Kunnat	Seurat	Järjestöt	Valtio
Kuntien mielipide	Kuntien tulee jakaa seuroille avustuksia sekä tarjota liikuntatilat alle 18-vuotiaille maksettua.	Seuratoiminnan tulee olla kaikille mahdollista. Seuran tulee laatia selkeät toimintaohjeet ja pelisäännöt sisältäen näkökulman kustannuksista.	Lajiliittojen tulee sallia lasten harrastamiseen väljemmät olosuhdevaatimukset. Lajien kilpailujärjestelmiä tulee muuttaa lasten osalta niin, että kilpailu- ja turnausmatkat rajataan tietyille lähi-alueille.	Valtion tulee turvata talkootyön ja vapaaehtoistoiminnan verottomuus.
Seurojen mielipide	Kuntien tulee jakaa seuroille avustuksia sekä tarjota liikuntatilat alle 18-vuotiaille maksettua.	Seuran tulee laatia selkeät toimintaohjeet ja pelisäännöt sisältäen näkökulman kustannuksista. Seuratoiminnan tulee olla kaikille mahdollista.	Kilpailulisenssi- ja lupamaksujen alentaminen.	Valtion tulee turvata talkootyön ja vapaaehtoistoiminnan verottomuus.
Järjestöjen mielipide	Kuntien tulee jakaa seuroille avustuksia. Kuntien tulisi tehdä enemmän yhteistyötä liikuntajärjestöjen ja lajiliittojen kanssa.	Seuran tulee laatia selkeät toimintaohjeet ja pelisäännöt sisältäen näkökulman kustannuksista. Seuratoiminnan tulee olla kaikille mahdollista.	Lajien kilpailujärjestelmiä tulee kehittää ja uudistaa läheisyysperiaatteella.	Valtion tulee turvata talkootyön ja vapaaehtoistoiminnan verottomuus. Valtion tulee jakaa tukea enemmän harraste- ja terveysliikuntaan.

4 Kansalais- ja seuratoimintaa koskevan tarpeettoman sääntelyn purkaminen

4.1 Tausta

Työryhmän tuli tehdä esitykset seura- ja kansalaistoimintaa koskevan tarpeettoman sääntelyn purkamiseksi. Se kuuli esitystä laatiessaan kulttuuritapahtumien järjestämiseen liittyvän sääntelyn ja byrokratian purkamisen tarpeita kartoittavan työryhmän havaintoja, tapasi suurten lajiliittojen edustajia (8 kpl) ja kysyi näkemyksiä sääntelyn purkamiseksi keskeisiltä liikuntajärjestöiltä. Lisäksi työryhmä hyödynsi seuraavia aineistoja:

- **Byrokratian ongelmat ja vapaaehtoistoiminta järjestöissä.** Järjestöbarometri 2014. Allianssi ry, Soste ry, Valo ry ja Raha-automaattiyhdistys. Kyselyyn vastasi 166 valtakunnallista nuoriso- ja kasvatus-, sosiaali- ja terveystyö- sekä liikuntajärjestöä.
- **Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen esteet ja kehittämistarpeet.** Raportti kyselystä ajalla 1.–15.9.2014. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta. KansalaisAreena ry. Kyselyyn vastasi yhteensä 217 yhteisöä.
- **Vapaaehtoistyö, talkootyö, naapuriapu – kaikki käy.** Vapaaehtoistoiminnan koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä selvittävän työryhmän loppuraportti. Valtiovarainministeriön raportti – 39/2015.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmaan on kirjattu: *Pärjäämme vähemmällä sääntelyllä. Järjestötyö ja vapaaehtoistoiminta ovat helpottuneet ja yhteisöllisyys lisääntynyt normeja purkamalla.*⁶⁶ Liikenne- ja viestintäministeri Anne Bernerin vastuulla on hallituksen kärkihanke ”Sujuvoitetaan säädöksiä”. Norminpurkuhankkeen tavoitteena on helpottaa yritysten toimintaa ja kansalaisten arkea sääntelyä keventämällä ja uudistamalla.⁶⁷

Kansalaistoiminnan esteiden purkaminen ja toimintaedellytysten vahvistaminen ovat olleet poliittisia painopisteitä jo pitkään.

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 15.4.1999: Kansalaisten osallisuutta lisäämällä ja syrjäytymistä ehkäisemällä vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa. Hallituskaudella opetusministeriö asetti 23.11.2001 työryhmän poistamaan kansalaistoiminnan esteitä.⁶⁸ Esitykset kohdistuivat säädöksiin, laintulkinnan selkeyttämiseen ja hallinnon keventämiseen. Työryhmän käsityksen mukaan kokonaisvaltainen kansalaistoiminnan ja yhteiskunnan välisen suhteen kehittäminen edellyttäisi laajan yhteiskuntapoliittisen ohjelman käynnistämistä yhteistyössä muiden viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallituksen ohjelma 17.4.2003: Kansalaisjärjestöissä tehtävä vapaaehtoistyö on yhteiskunnan tärkeä voimavara. Kansalaistoiminnan edellytyksiä vahvistetaan purkamalla sen esteitä. Kansalaisten osallisuuden vahvistamiseksi ja demokratian toimivuuden parantamiseksi kehitetään kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ja -muotoja sekä pyritään lisäämään äänestysaktiivisuutta hallituksen kansalaisvaikuttamista koskevan politiikkaohjelman mukaisesti.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007: Uudistetaan yhdistyslakia erityisesti hallintoa ja tilintarkistusta sekä päätöksentekoon osallistumisen tapoja koskevilta osin siten, että laki vastaa paremmin nykyaikaisen järjestö- ja kansalaistoiminnan vaatimuksia. Tue-

⁶⁶ Ratkaisujen Suomi Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015.

⁶⁷ <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/digitalisaatio/karkihanke3#toimenpide1>

⁶⁸ Kansalaistoiminnan esteiden poistamistyöryhmä. Työryhmän muistio 23:2002. Opetusministeriö

taan kansalaisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavaa toimintaa etenkin erityisryhmien osalta. Parannetaan kansalaisten toimintaedellytyksiä sekä mahdollisuuksia omatoimisuuteen ja osallistumiseen.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011: Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä vapaaehtois- ja vertaistuen, auttamistyön ja erityispalvelujen tuottajina vahvistetaan, resursointia parannetaan sekä varainhankintaa ja verovapautta selkeytetään. Järjestöt ovat yleishyödyllisiä ja voittoa tavoittelemattomia toimijoita, joilla on suuri merkitys suomalaiselle demokratialle ja ihmisten hyvinvoinnille. Erityisen tärkeää on taata kolmannen sektorin toimintaedellytykset kaikkein heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden ja ryhmien elämänmahdollisuuksien tukijana.

Kirjauksista huolimatta kansalaistoiminnan eriasteinen sääntely on vain lisääntynyt ja vapaaehtoistoimintaan liittyvä byrokratia erityisesti verotuksellisiin asioihin liittyen on lisääntynyt.

4.2 Kansalaisjärjestötoiminta liikunnan ja urheilun perustana

Urheilu- ja liikuntaseuroissa tapahtuva toiminta ja vapaaehtoistyö mahdollistavat merkittävän osan järjestetystä liikunta- ja urheilutoiminnasta. Kansalaistoiminta on käsitteenä laaja ja sillä ei ole yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Tämän työn yhteydessä kansalaistoiminnalla tarkoitetaan rekisteröityjen, yhdistysmuotoisten kansalaisjärjestöjen toimintaa, ei yhdistysten elinkeinotoimintaa.

Vapaaehtoistyöllä on erityisesti paikallistasolla tärkeä merkitys elämänlaadun, vaikuttamisen, identiteetin ja yhteisyyden kannalta. Vapaaehtoistoiminta jakautuu pääsääntöisesti liikunta- ja urheilutoiminnan järjestämiseen, varainhankintaan ja seurojen hallinnollisissa elimissä toimimiseen. Näillä toimilla on olennainen merkitys puhuttaessa mm. harrastamisen kustannuksista, yhdenvertaisesta mahdollisuudesta liikkua ja harrastaa liikuntaa. Vapaaehtoistyön taloudellista arvoa on vaikea laskea, mutta yleisellä tasolla on arvioitu sen olevan vuositasolla toista miljardia euroa.

Kansalaisten halu auttaa tai osallistua on säilynyt, mutta toiveet ja odotukset vapaaehtoistoiminnalle ovat osin muuttuneet. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen (2009) mukaan väestötasolla vapaaehtoistyön tekemisen yleisyys ei ole muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Eriytymistä on kuitenkin tapahtumassa. Lasten ja nuorten vapaaehtoistyö on vähentynyt huomattavasti, kun taas 65 vuotta täyttäneet tekevät vapaaehtoistyötä enemmän kuin kymmenen vuotta sitten.⁶⁹ Vanhempien vapaaehtoistoiminta on voimakkaasti sidoksissa lasten liikuntaharrastuksiin.⁷⁰

Ihmisten sitoutuminen pitkäjänteiseen ja aikaa vievään tekemiseen on kaiken aikaa haastavampaa. Vapaa-ajan tekemisen muotoja on paljon. Kun samanaikaisesti seuratoiminnan laatuvaatimukset ovat kasvaneet, harjoittelutahti kiristynyt ja -kaudet pidentyneet sekä seurojen hallinnolliset vaatimukset lisääntyneet, vapaaehtoistoiminta voi koitua monelle suureksi rasitteeksi – kehitys, jota liialla byrokratialla ei ole mielekäästä vauhdittaa. Sääntelyn järkevyydellä ja mielekkyydellä on olennainen yhteys siihen, miten houkuttelevana järjestötoiminta koetaan.

Sääntely vaikuttaa olennaisesti myös liikunta- ja urheiluseurojen varainhankintaan. Liikunta- ja urheiluseurojen tyypillisiä varainhankinnan keinoja ovat ilmoitusmyynti, arpajaiset, tapahtumajärjestäminen ja myyjäiset. Esimerkiksi tapahtumiin liittyvä lupien haku, järjestysmiesten hankkiminen ja turvallisuussuunnitelmien tekeminen on usein niin työlästä, että vapaaehtoistoiminnalla pyörivä seura ennemmin päättyy keräämään rahan maksuina jäseniltään.

Työryhmän tekemät havainnot osoittavat, että suhteellisen selvä yksimielisyys järjestöillä ja kansalaisilla on siitä, että tiettyä sääntelyä ja pelisääntöjä tarvitaan – kuitenkin kohtuuden rajoissa.

69 Suomalaiset tekevät melko paljon vapaaehtoistyötä. Hanifi, Riitta. Hyvinvointikatsaus 3/2011 - Teema: Kansalaisuus. Tilastokeskus syyskuu 2011.

70 Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 1455-268X (painettu), nro 49

4.3 Havaittuja käytännön ongelmia

Yleisenä havaintona työryhmä toteaa, että esille nousevat ongelmat sääntelyä koskien eivät useinkaan liity suoraan lakien, asetusten tai ohjeiden sisältöön, vaan pikemminkin niiden monimuotoiseen soveltamiseen ja tulkintaan. Toimijat eri paikkakunnilla tai eri virastoja koskien voivat saada toisistaan poikkeavia ohjeita tai vaatimuksia. Keskeistä onkin lisätä viranomaisten välistä yhteistyötä siten, että sääntely ja sen soveltaminen olisi yhdenmukaista. Tätä edesauttaisi se, että ajantasainen lainsäädäntö ja lupa-asiat sekä näitä koskevat ohjeet koottaisiin yhteen paikkaan. Toisena keskeisenä näkökulmana työryhmä katsoo, että kansalaistoiminnan tukikäytäntöjä kehitettäisiin siten, että hakemiseen, raportointiin ja valvontaan liittyvä hallinnollisen työn määrä olennaisesti vähenisi.

Järjestötoimijat ja vapaaehtoiset ovat usein epätietoisia siitä, miten lakeja ja lupa-asioita tulkitaan ja mistä neuvontaa on saatavilla.

Järjestöbarometri 2014 osoittaa, että avustusten hakemiseen, valvontaan ja seurantaan liittyvä hallinnollinen työ kuormittaa järjestöjä merkittävästi ja vie resursseja itse toiminnalta.

Työttömyysturvainsäädännön mukaan työn työnhakija voi työttömyysturvaa menettämättä tehdä yleishyödyllistä vapaaehtoistyötä samalla tavalla kuin työssäkäyvä. Työnhakijan tulee kuitenkin lain mukaan ilmoittaa olosuhteissaan tapahtuvista muutoksista työ- ja elinkeinotoimistoon tai työttömyysturvan maksajalle. Myös vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta tulisi siten ilmoittaa oman alueen TE-toimistoon, joka arvioi vapaaehtoistoiminnan vaikutuksen työttömyysturvaan aina tapauskohtaisesti. Verokäytännöt vaihtelevat verovirastojen välillä. Vapaaehtoistyö katsotaan toisinaan veronalaiseksi toiminnaksi. Talkootyöhön osallistuminen on joissakin yksittäistapauksissa voitu katsoa toiminnaksi, joka estää työttömyysetuuden maksamisen.

Selvitysten perusteella verotukseen liittyviä käytännön ongelmia aiheuttavat epäselvyydet vapaaehtoisten kulukorvausten verovapaudessa, sallituissa ja verovapaissa kiittämisen ja kannustamisen tavoissa sekä verovapaiden aterioiden tarjoamisessa. Verohallinnon ohjeen mukaan verotonta talkootyötä voi olla ainoastaan perinteinen vastikkeeton talkootyö. Myös vaihtotyö (ns. aikapankkityö) katsotaan lähtökohtaisesti veronalaiseksi. Verottajan näkökulmasta verovelvollisuuden syntymiseen ei vaikuta, saako vapaaehtoinen tulon rahana, tavarana tai palveluna. Palkkioiden – jotka pääsääntöisesti ovat pieniä – maksamiseen liittyvä hallinnollisen työn määrä on suuri. Havainnot osoittavat, että vapaaehtois pohjalta toimivien tuomareiden, valmentajien tai yhdistysten hallinnollisiin elimiin osallistuvien matkustuskulut ylittävät usein verottajan raja-arvot, eivätkä huomioi esimerkiksi alueellisia eroavaisuuksia.

Tapahtumajärjestämiseen liittyvän sääntelyn kehittämistarpeet liittyvät pitkälti vaihteleviin lupa-prosesseihin ja hallintokulttuuriin, epäyhteneväisiin käytäntöihin ja maksuihin. Kulttuuripuolen tapahtumakartoituksessa on havaittu tarve keventää muun muassa järjestyksenvalvontaa, pelastussuunnitelman laatimista, elintarvikkeiden tilapäistä myyntiä, melulupia ja alkoholin anniskelua koskevaa sääntelyä.

Urheilu-, tieto-, pilkki- ja muista kilpailuista saadut palkinnot ovat saajan veronalaista tuloa, jos palkinto on saatu sijoituksen tai suorituksen perusteella. Saajan on tällöin ilmoitettava palkinto tai voitto veroilmoituksella. Verohallinnon 20.10.2014 antaman ohjeistuksen mukaisesti kilpailun järjestäjä on velvollinen ilmoittamaan antamansa palkinnot ja voitot (myös sponsoreiden antamat palkinnot) vuosi-ilmoituksella. Palkinnoista ja voitoista annetaan vuosi-ilmoitus kuitenkin vain, jos palkinnon tai voiton määrä on vähintään 100 euroa kalenterivuodessa. Kilpailun järjestäjät ovat täten velvollisia seuraamaan kalenterivuoden aikana järjestämiensä kilpailujen osalta ylittääkö jonkun henkilön saamien palkintojen tai voittojen arvo 100 euroa, ja tarvittaessa jättämään vuosi-ilmoitus. Mikäli yksittäisen henkilön kaikkien palkintojen ja voittojen yhteenlaskettu arvo jää alle 100 euroon kalenterivuodessa, ei kilpailun järjestäjä ole velvollinen jättämään vuosi-ilmoitusta.

Käytännössä urheilija voi saada usealta järjestäjältä alle 100 euron palkinnon kalenterivuodessa ilman kilpailun järjestäjän ilmoitusvelvollisuutta. Palkinnonsaajalla on kuitenkin näissäkin tapauksissa aina velvollisuus ilmoittaa saamansa palkinnot ja voitot omalla veroilmoituksellaan. Joissakin lajeissa, joissa palkinnot maksetaan pääsääntöisesti tavaroina, ilmoituksia voi kertyä vuoden aikana kymmeniätuhansia.

5 Työryhmän esitykset

Liikuntalain tavoitteena on edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa ja vastaavasti edistää eriarvoisuuden vähentämistä. Harrastamisen lopettaminen tai aloittamatta jättäminen harrastamisen korkeiden kustannusten vuoksi eivät edistä valtion liikuntapolitiikan tavoitteiden toteutumista, vaan pikemminkin vauhdittavat osaltaan terveys- ja hyvinvointierojen kasvua ja liikunnallisesta elämäntavasta syrjäytymistä.

Eri liikuntamuotojen ja -tapojen kustannuksiin vaikuttaminen edellyttää ennen kaikkea eri toimijoiden yhdensuuntaisia päätöksiä ja toiminnan suunnittelua. Yhteistä tahtotilaa on vaikea saavuttaa, koska eri toimijoiden tavoitteet ja lähtökohdat eroavat merkittävästi toisistaan.

Tunnistaen liikunta- ja urheilukulttuurin kasvavan yhteiskunnallisen vastuun sekä toisaalta mahdollisuudet väestön hyvinvoinnin, terveyden ja sosiaalisen pääoman lisääjänä työryhmä esittää seuraavaa:

- 1) Liikuntakulttuurin toimijoiden tulee käydä arvokeskustelua siitä, mikä on sen rooli rakennettaessa sosiaalisesti ja inhimillisesti kestävä yhteiskuntaa.
- 2) Eri toimijoiden päätöksillä on vaikutuksia lasten ja nuorten liikuntaharrastukseen. Ne voivat olla positiivisia tai negatiivisia. Päätösten vaikutuksia kustannusten kehittymiselle tulee arvioida jatkossa kriittisesti ja samalla lisätä julkisten tukien kohdentumisen läpinäkyvää raportointia.
- 3) Työryhmä tiedostaa, että erityisryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret tarvitsevat liikkumisen ja harrastamisensa tueksi erityisiä tukitoimia. Suotuisaa integraatiokehitystä tulee vauhdittaa laaja-alaisessa yhteistyössä kuntien, järjestöjen, seurojen ja muiden toimijoiden kesken.

Valtionhallinto johtaa ja kehittää kokonaisuutta

- Väestön liikunta-aktiivisuuden edistäminen ei ole vain liikunta- ja urheilukulttuurin asia. Liikunnan asemaa kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksessä ja säädösvaikutusten arvioinnissa tulee vahvistaa määrätietoisella työllä, jota johtaa liikuntalain mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö. Lasten ja nuorten liikunnallinen elämäntapa varmistetaan varhaiskasvatuksessa päivähoidossa, esiopetuksessa, peruskouluissa ja toisen asteen opinnoissa mm. levittämällä Liikkuva koulu -konsepti kaikkiin Suomen peruskouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin sekä tukemalla koulupihojen liikuntaolosuhteiden kehittämistä.
- ”Jokaisella lapsella on vähintään yksi harrastus” on valtionhallinnon eri toimialojen tavoite ja sitä tuetaan lukuisin avustusmuodoin (mm. lakisääteinen aamu- ja iltapäivätoiminta, Opetushallituksen kerhotoiminnan kehittämistuki, Liikkuva koulu -tuki, valtion suora seuratus, nuorisopolitiikan harrastetoiminnan tuki, taide- ja kulttuuripoli-

tiikan avustukset, liikunnallisen elämäntavan edistämisen hanketuki, maahanmuuttajien kotouttamista liikunnan avulla edistävä hanketuki). Valtion nuorisoasiainneuvottelukunnan ja valtion liikuntaneuvoston tulee laatia vuoden 2017 loppuun mennessä kokonaisarviointi valtionhallinnon eri toimijoiden politiikkatoimien yhdensuuntaisuudesta, toimivuudesta ja vaikuttavuudesta.

- Harrastekustannuksia on osana toimeentulotukea korvattu kunnittain vaihtelevasti. Toimeentulotuen maksatuksen siirtyessä KELA:n vastattavaksi vuonna 2017 lasten ja nuorten harrastetoiminnan kulujen korvaamiseen tulee luoda valtakunnallisesti yhdenmukainen käytäntö, joka turvaa pienituloisissa perheissä elävien lasten osallistumismahdollisuudet.
- Vapaaehtoistyötä ja kansalaistoimintaa on kuormitettu lukuisilla hallinnollisilla menettelyillä, jotka eivät ole yhteiskunnan kokonaisedun mukaisia. Valtion tulee yhtenäistää ja järjestyttää nykyiset viranomaiskäytännöt (verotus, lupa-asiat) ja määritelmät koskien kansalaistoimintaa ja vapaaehtoistyötä. Verovapaiden kustannusten korvausten soveltamisalaa tulee järjestyttää sekä matkakustannusten enimmäismäärää korottaa. Ilmoittamisvelvollisuutta palkinnoista tulee kohtuullistaa.
- Osa sääntelyä koskevista ongelmista on syntynyt eri toimijoiden puutteellisen vuoro-vaikutuksen vuoksi. Kansalaistoiminnasta vastaavan oikeusministeriön tulee luoda yhteistyössä Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan (KANE), kansalaisjärjestötoimijoiden sekä asianosaisten viranomaisten kanssa foorumi, jossa käytännön toimijoiden ja viranomaisten näkökulmat kohtaavat ja jonka johtopäätökset toimitetaan asianosaisten päättäjien tietoisuuteen.
- Kansalaistoiminnan valtionavustuskäytännöt poikkeavat sektoreittain. Avustusten hakemiseen, valvontaan ja seurantaan liittyvä hallinnollinen työ kuormittaa järjestöjä ja vie resursseja itse toiminnalta. Tarkoituksenmukaista on kehittää viranomaisten käyttöön yhteinen valtionavustustoiminnan tietojärjestelmä sekä yhdenmukaistaa avustuskäytäntöjä yli sektorirajojen.
- Liikuntalain mukaisesti liikuntaa edistäville järjestöille myönnettävien valtioavustuksen määrän harkinnassa otetaan huomioon, miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee huomioida yhdenvertaisuus ja tasa-arvo myös taloudellisten osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta ohjatessaan järjestöjen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelua, myöntäessään valtionavustuksia sekä valvoessaan valtionavustuksen käyttöä.

Kuntien laadukas perustoiminta turvaa yhdenvertaisen harrastamisen

- Yli puolet kunnista on laatinut kirjalliset käyttövuorojen jakoperusteet. Jatkossa kaikkien kuntien tulee laatia virallisesti hyväksytyt liikuntapaikkojen käyttövuorojen jakoperusteet mukaan lukien koulujen liikuntatilat. Suositeltavaa on, että kunnat tarjoavat perusliikuntapaikat maksuttomasti tai nimellisin kustannuksin erityisesti lasten ja nuorten liikuntaan. Kuntien tulee myös seurata käyttövuoro- ja maksupolitiikan tavoitteiden ja painopisteiden toteutumista.

- Liikuntapaikkojen käyttöä tulee tehostaa iltapäivisin, illalla ja viikonloppuisin sekä ympärivuotisesti.
- Kunnat tukevat paikallista seuratoimintaa kansalaistoiminnan avustuksilla. Avustusperusteissa tulisi huomioida järjestöjen toiminta yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen liikunnan näkökulmasta.
- Kuntien tulee huomioida lasten ja nuorten liikunta seuratoimintaa laajempaan kokonaisuutena. Näkökulma tulee huomioida kuntien kansalaistoiminnan avustuksissa, liikuntatilojen jakoperusteissa sekä ohjattujen liikuntapalveluiden suunnittelussa.
- Kuntien tulee kehittää viestintää harrastusmahdollisuuksista siten, että lapsiperheet löytyvät tiedon kootusti yhdestä paikasta, esimerkiksi kunnan verkkosivuilta. Viestinnässä tulee huomioida mm. monikulttuuriset ja muut erityisryhmät.

Liikunnan kansalaistoiminnassa voi harrastaa ja toimia vapaaehtoisena

Liikuntaa edistävät järjestöt:

- Liikuntaa edistävien järjestöjen toimintaa on suositeltavaa kehittää lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysvaiheet tunnistuen. Monipuolinen ja laajirajat ylittävä liikunta ovat edellytyksiä liikunnallisen elämäntavan syntymiselle ja huippu-urheilijaksi kasvamiselle. Käytännöt ja toimenpiteet, jotka rajoittavat lasten monipuolista harrastamista eivät palvele liikuntakulttuurille asetettujen tavoitteiden toteutumista.
 - Lajiliittojen kilpailujärjestelmiä tulee kehittää kustannusvaikutukset huomioiden mm. suosien turnausmuotoisia viikonlopputapahtumia sekä rajaten tietyn ikäisten runsasta matkustamista niin Suomessa kuin ulkomaillekin.
 - Lajiliittojen lisenssikäytäntöjä on suositeltavaa kehittää monilajisuutta tukeviksi.
 - Lajiliittojen vaatimuksia lajien olosuhteiden ja varusteiden osalta tulee kohtuullistaa.
 - Jäsenseuroja tulee kannustaa yhteistyöhön siten, että lapsi voi halutessaan harrastaa kahta eri laji tai lapsella voi olla muita harrastuksia.
- Järjestöjen toiminnan läpinäkyvyyttä tulee lisätä tavoitteiden, talouden ja saatujen julkisten avustusten käytön suhteen.
- Vapaaehtoistoiminnan kiinnostavuuteen tulee panostaa uudistamalla mm. koulutus-toimintaa, viestintää ja kampanjointia.

Liikunta- ja urheiluseurat:

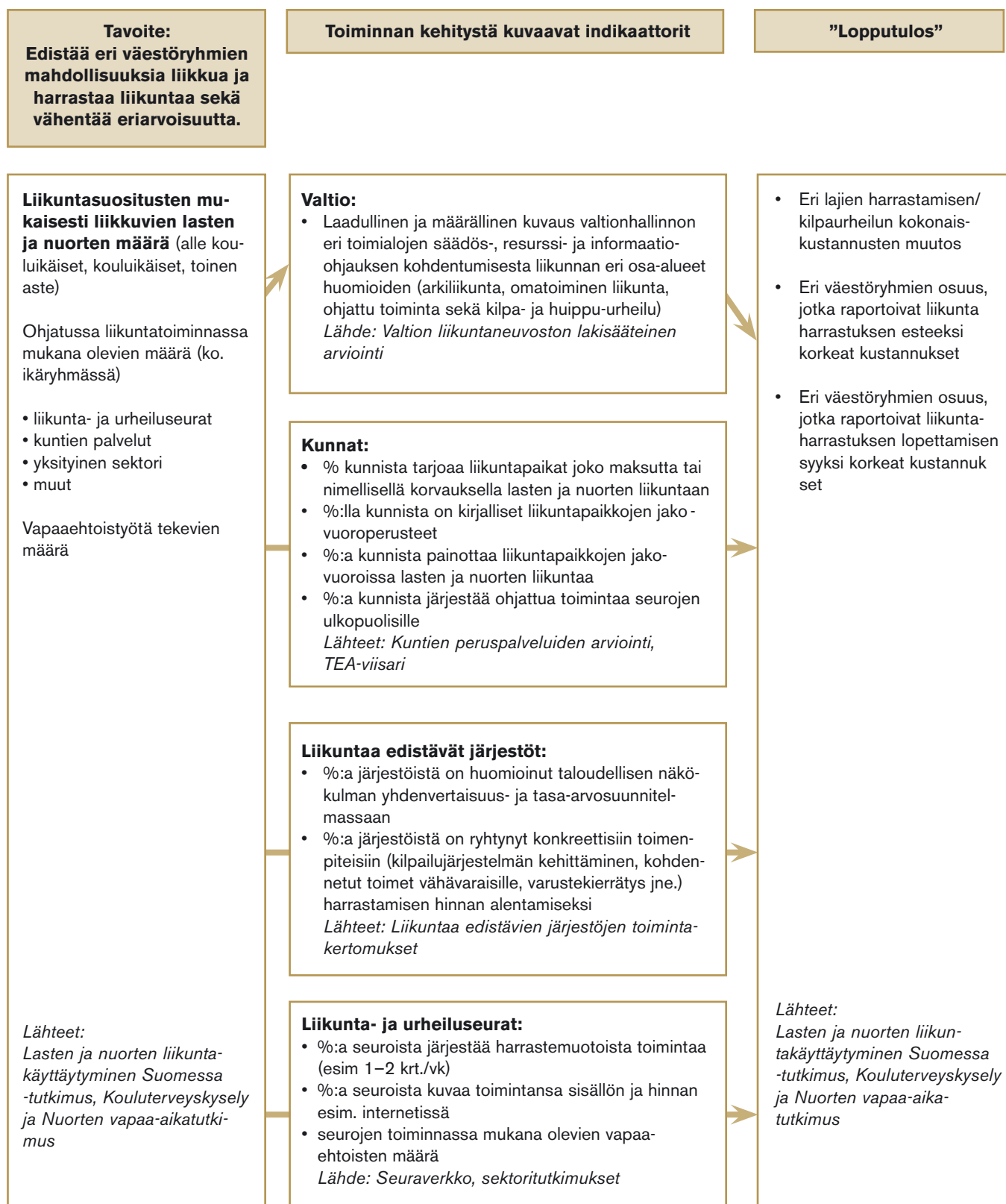
- Seurat laativat selkeät toimintaohjeet ja pelisäännöt, joissa on huomioitu myös harrastamisen kustannukset. Seura viestii arvoistaan ja toimintaohjeistaan avoimesti.
- Suositellaan, että jokainen liikunta- ja urheiluseura kuvaa toimintansa ”tuoteselosteena”, josta käyvät ilmi hinnat, hinnoittelun perusteet, toiminnan tavoitteet ja intensiteetti, ts. toiminnassa tavoitteena harrastaminen vai kilpaileminen. Kuntien ja valtion tulee edellyttää ko. menettelyä myöntäessään seuroille avustuksia.

- Seurojen on suositeltavaa tarjota nykyistä enemmän toimintaa, johon voi osallistua esimerkiksi kaksi kertaa viikossa. Tällöin kustannukset eivät muodostu esteeksi harrastaa.
- Vapaaehtoistoiminnan muotoja kehitetään ja arvostusta nostetaan vahvemmin esille yhteistyössä lajiliittojen ja muiden liikuntaa edistävien järjestöjen ja kumppaneiden kanssa.

Vapaaehtoistoiminnan edistäminen:

- Vapaaehtoistoiminnan houkuttavuutta tulee lisätä systemaattisessa yhteistyössä valtion, järjestöjen, kuntien ja seurojen välillä.
- OKM:n liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto käynnistää valmistelutyön, jonka tavoitteena on etsiä ratkaisuja vapaaehtoistoiminnan resursoinnin kehittämiseksi, tietopohjan vahvistamiseksi sekä houkuttelevuuden lisäämiseksi.
- Työryhmä pitää kannatettavana VM:n työryhmän (VM 39/2015) esitystä, jonka mukaisesti luotaisiin yhteinen vapaaehtois- ja kansalaistoimintaa koskeva tietoportaaali.
- Tietoisuutta työttömien mahdollisuudesta tehdä vapaaehtoistyötä työttömyysturvaa menettämättä on lisättävä. TE-toimistoille tulee laatia ohjeet, joita yhdenmukaisesti noudatetaan.

6 Mittarit hintakehityksen seurannalle

Kuvio 19. Mittarit hintakehityksen seurannalle

Harrastamisen hinta -kysely seuroille

Taustatiedot

1. Seuran kotikunta:

2. Seuran maakunta:

- ☐ Ahvenanmaa
- ☐ Etelä-Karjala
- ☐ Etelä-Pohjanmaa
- ☐ Etelä-Savo
- ☐ Kainuu
- ☐ Kanta-Häme
- ☐ Keski-Pohjanmaa
- ☐ Keski-Suomi
- ☐ Kymenlaakso
- ☐ Lappi
- ☐ Pirkanmaa
- ☐ Pohjanmaa
- ☐ Pohjois-Karjala
- ☐ Pohjois-Pohjanmaa
- ☐ Pohjois-Savo
- ☐ Päijät-Häme
- ☐ Satakunta
- ☐ Uusimaa
- ☐ Varsinais-Suomi

3. Asemani tai tehtäväni seurassa:

- ☐ Puheenjohtaja

☐ Johtokunnan tai hallituksen jäsen

☐ Valmentaja

☐ Ohjaaja

☐ Seura-aktiivi

☐ Palkattu työntekijä

☐ Muu, mikä:

4. Seura on:

☐ Yleisseura

☐ Yhteen lajiin erikoistunut seura

☐ Muu, mikä:

5. Seurassa harrastettavat lajit:

☐ Aikido

☐ Alppihiihto

☐ Amerikkalainen jalkapallo

☐ Ampumahiihto

☐ Ampumaurheilu

☐ Baseball tai softball

☐ Biljardi

☐ Casting

☐ Cheerleading

☐ Curling

☐ Darts tai tikkaurheilu

☐ Golf

☐ Hockey

☐ ITF Taekwon-do

☐ Ilmailu

☐ Jalkapallo

☐ Jousiammunta

☐ Judo

☐ Ju-jutsu

☐ Jääkiekko

☐ Jääpallo

☐ Karate

- ☐ Kaukalopallo
- ☐ Keilailu
- ☐ Kendo
- ☐ Kiipeily
- ☐ Koripallo
- ☐ Kyykkä
- ☐ Käsipallo
- ☐ Kuntoliikunta
- ☐ Lentopallo
- ☐ Liitokiekko
- ☐ Luistelu
- ☐ Lumilautailu
- ☐ Maastohiihto
- ☐ Melonta
- ☐ Miekkailu
- ☐ Moottoriurheilu
- ☐ Mäkihyppy
- ☐ Nykyaikainen 5-ottelu
- ☐ Nyrkkeily
- ☐ Paini
- ☐ Painonnosto
- ☐ Pesäpallo
- ☐ Potkunyrkkeily
- ☐ Purjehdus
- ☐ Pyöräilylajit
- ☐ Petanque
- ☐ Pöytätennis
- ☐ Ratagolf
- ☐ Ratsastus
- ☐ Ringette
- ☐ Saappaanheitto
- ☐ Salibandy
- ☐ Shakki
- ☐ Soutu
- ☐ Squash
- ☐ Sukellus

- ☐ Sulkapallo
- ☐ Suunnistus
- ☐ Taekwondo
- ☐ Taido
- ☐ Taitoluistelu
- ☐ Tanssi
- ☐ Tennis
- ☐ Triathlon
- ☐ Uinti tai uimahyppy
- ☐ Valjakkourheilu
- ☐ Vesihiihto
- ☐ Voimanosto
- ☐ Voimistelu
- ☐ Yleisurheilu
- ☐ Yhdistetty
- ☐ Jokin muu, mikä:

6. Seuramme on:

- ☐ Harrasteliikuntaorientoitunut
- ☐ Kilpaurheiluoirentoitunut

7. Seuramme on:

- ☐ Kasvattajaseura
- ☐ Huipulle tähtäävä seura

8. Seuramme on ensisijaisesti:

- ☐ Lasten ja nuorten liikuttaja
- ☐ Aikuisten liikuttaja
- ☐ Molempia yhtä paljon

Tietoa seuran toiminnasta

9. Seuran jäsenmäärä

Yhteensä:

Alle 15-vuotiaat:

15-18-vuotiaat:

10. Seurassa on palkattuja henkilöitä:

☐ Ei

☐ Kyllä, ohjaus- tai valmennustyöstä saa rahapalkkion.

☐ Kyllä, seurassa on osa-aikaista tai kokoaikaista henkilökuntaa. Henkilöstön määrä henkilötyövuosissa (esim. yksi kokoaikainen ja yksi puolipäiväinen työntekijä = 1,5 henkilötyövuotta):

11. Onko seuralla olemassa stipendijärjestelmää tai muuta järjestelyä, jolla voidaan joustaa lasten ja nuorten maksuissa, jos perhe ei pysty niitä maksamaan?

☐ Kyllä

☐ Ei

☐ En osaa sanoa

12. Voit halutessasi tarkentaa vastaustasi ylläolevaan kysymykseen ja kertoa lisää. Kokoamme mielellämme hyviä malleja yhteen!

13. Kuvittele seuranne tyypillinen 15-vuotias harrastaja, joka harrastaa seurassanne niin intensiivisellä / kilpailullisella tasolla kuin mahdollista. Osaatko arvioida hänen harrastuksensa kokonaiskustannukset? Kustannuksiin lasketaan jäsen- ja kausimaksut, mahdolliset joukkueen erilliset maksut, vakuutus, kilpailukulut, leirit, matka- ja majoituskulut, vaatetus ja välineet.

☐ En osaa arvioida

☐ Kyllä, kustannukset ovat vuositasolla noin (€):

14. Mitä seuranne harrastaja seuranne jäsenmaksulla saa? Entä mitä kuukausi- tai kausimaksuilla? Kerätäänkö seurassanne jäseniltä/harrastajilta useita erilaisia maksuja, vai pelkästään yksi maksu esimerkiksi kerran kaudessa?

Mikä vaikuttaa harrastamisen hintaan seurassanne eniten?

15. Mieti, mitkä tekijät tai valinnat nostavat harrastamisen hintaa seurassanne. Voit valita oman seuran kannalta 1–3 merkittävintä tekijää.

- ☐ Ohjaustapahtumien palkat tai kulukorvaukset
- ☐ Seuran työntekijöiden palkat
- ☐ Seuran hallinto
- ☐ Harrastamisen korkea intensiteetti (paljon treenejä, kilpailuorientaatio)
- ☐ Leirit
- ☐ Kilpailujärjestelmä ja -matkat
- ☐ Maksulliset liikuntatilat
- ☐ Seuran omistamien toimitilojen ylläpitokustannukset
- ☐ Lajiliiton asettamat olosuhdevaatimukset
- ☐ Välineet ja tekstiilit (ovat kalliita tai niitä tarvitaan paljon)
- ☐ Jäsenten tai perheiden asettamat laatuvaatimukset tai -odotukset
- ☐ Lajiliiton asettamat laatuvaatimukset tai -odotukset
- ☐ Jokin muu, mikä:

16. Voit halutessasi tarkentaa vastaustasi ylläolevaan kysymykseen ja kertoa lisää.

17. Mieti, mitkä tekijät tai valinnat pitävät harrastamisen hintoja kurissa seurassanne. Voit valita oman seuran kannalta 1–3 merkittävintä tekijää.

- ☐ Vapaaehtoistyö
- ☐ Ohjaustyö, josta emme maksa tunti- tai kulukorvauksia
- ☐ Seuran hallinto
- ☐ Talkoot
- ☐ Edulliset tai ilmaiset liikuntatilat
- ☐ Sponsorointituotot
- ☐ Muut avustukset
- ☐ Harrastamisen kevyt intensiteetti (vähän treenejä, harrasteorientaatio)
- ☐ Uusien jäsenien saaminen seuraan

- ☐ Kilpailujärjestelmä ja -matkat
- ☐ Välineet ja tekstiilit (ovat edullisia tai ei erityisvaatimuksia)
- ☐ Tapahtumien tai koulutusten järjestäminen (saamme tuloja seuralle)
- ☐ Talouden ja toiminnan suunnittelu
- ☐ Jokin muu, mikä:

18. Voit halutessasi tarkentaa vastaustasi ylläolevaan kysymykseen ja kertoa lisää.

19. Onko seurassasi ollut viimeisen viiden vuoden aikana tilanteita, joissa harrastusmaksuja on päädytty korottamaan?

- ☐ Ei, olemme alentaneet maksuja
- ☐ Ei, maksut ovat pysyneet samalla tasolla
- ☐ Kyllä, olemme nostaneet maksuja
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Jokin muu tilanne, millainen:

20. Jos olette korottaneet maksuja, mistä nousu on johtunut?

- ☐ Harjoitustilojen vaihtaminen
- ☐ Harjoitustilojen maksujen nouseminen
- ☐ Työntekijöiden palkkaaminen
- ☐ Ohjaajakorvauksien maksaminen
- ☐ Valmentajien palkkaaminen
- ☐ Talkootyön väheneminen
- ☐ Varainhankinnan väheneminen
- ☐ Yhteistyökumppaneiden väheneminen
- ☐ Koulutuksen lisääntyminen
- ☐ Seuran omien harjoitus- tai toimitilojen hankkiminen (ylläpitokustannukset)
- ☐ Harjoituskertojen lisääminen ryhmissä
- ☐ Lajiliiton maksujen nouseminen
- ☐ Vakuutushintojen nouseminen
- ☐ Jokin muu syy, mikä:

21. Voita isiinko seuranne olemassa oleviin harjoitusryhmiin ottaa lisää harrastajia?

☐ Ei, ryhmät ovat pääsääntöisesti täynnä

☐ Kyllä voitaisiin ottaa, uusia harrastajia mahtuisi ryhmiin yhteensä:

☐ En osaa sanoa

Harrastamisen hintaan vaikuttaminen

22. Vastaa seuraaviin väitteisiin asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Seuramme pystyy tarjoamaan harrastuksen jokaiselle maksukyvystä huolimatta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seuramme ei tavoittele kaikille mahdollista harrastamista. Olemme tiedostaneet, että harrastusmaksut seurassamme voivat olla joillekin liian korkeita.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olemme kehittäneet toimintaamme, jotta harrastusmaksuja voitaisiin alentaa tai ne eivät nousisi korkeammiksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mitä eri tahot voisivat tehdä mahdollistaakseen liikunnan harrastamisen urheiluseuroissa kaikille lapsille ja nuorille?

23. Valtio

Vastaa väitteisiin asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Valtion tulee jakaa suoraa seuratukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion tulee turvata vapaaehtoistyön verottomuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion tulee turvata talkootyön verottomuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion tulee jakaa valtiontukea enemmän kilpa- ja huippu-urheiluun kuin harraste- ja terveysliikuntaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tyytyväinen valtion liikuntapolitiikkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24. Voit halutessasi tarkentaa vastauksia tai pohtia, miten valtion tulisi jakaa liikunnan ja urheilun määrärahoja. Miten valtionavustusten avulla voisi puuttua siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi?

--

25. Urheilujärjestöt ja lajiliitot

Vastaa väitteisiin asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

[illegible]

26. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, mitä lajiliitot tai urheilujärjestöt voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi.

--	--

27. Kunnat

Vastaa väitteisiin asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

[illegible]

Kuntien tulee avustaa erikseen niitä seuroja, jotka eivät voi käyttää kunnan omistamia tiloja

Kuntien tulee painottaa liikuntavuorojen jakamisessa enemmän kilpa- ja huippu-urheilua kuin harraste- ja terveysliikuntaa

Olen tyytyväinen seuran kotikunnan liikuntatoimeen

28. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, miten kuntien tulisi avustaa liikuntaa ja urheilua. Miten kunnat voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi?

[illegible]

29. Urheiluseurat

Seuratoiminnan tulee perustua kokonaan vapaaehtoisuuteen

Seuratoiminnassa tarvitaan sekä palkattuja työntekijöitä että vapaaehtoisia

30. Urheiluseurat

Vastaa väitteisiin asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

Seuratoiminnassa tulee luoda selkeät koko seuraa koskevat toimintaohjeet ja pelisäännöt, joissa on mukana myös harrastamisen kustannuksiin vaikuttavia tekijöitä

Seura voi toimintaohjeiden ja pelisääntöjen kautta vaikuttaa perheisiin ja sieltä tuleviin vaatimuksiin

Vanhempien asettamat paineet seuratoimintaa kohtaan
kohtaan nostavat kustannuksia meidän seurassamme

Seura saa valita itse, millaista toimintaa järjestää. Osa Osa valinnoista voi olla harrastamisen hintaan korottavasti vaikuttavia

Seurojen pitäisi panostaa enemmän harraste- ja terveysliikuntaan kuin nykyään.

Seuratoiminnan tulee olla kaikille mahdollista. Vähävaraisia varten täytyy kehittää erilaisia avustusmuotoja.

Seuramme varainhankinta on tuottoisaa

Suurin osa harrastamisen hinnasta muodostuu perheiden valinnoista esim. varusteissa ja kulkutavoissa, ei seuran keräämistä maksuista.

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

31. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, miten urheiluseurat voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi. Miten esimerkiksi vapaaehtoistyötä ja sen arvostusta voisi kehittää?

32. Kotitaloudet

Vastaa väitteisiin asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

Perheiden esittämiin vaatimuksiin voidaan seuratasolla vastata silloin, kun seura viestii arvoistaan, toimintatavoistaan ja sovitusta seuratoiminnan pelisäännöistä avoimesti ja selkeästi.

1 2 3 4 5 En
osaa
sanoa

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Liikuntaa harrastavien lasten vanhempien tulee osallistua seuran varainhankintaan

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Liikuntaa harrastavien lasten vanhempien tulee osallistua talkootyöhön

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

33. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, miten kotitalouksissa voitaisiin vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi.

34. Yritykset

Miten yksityinen sektori eli yritykset voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi?

Harrastamisen hinta -kysely liitoille

Kysely lajiliitoille ja muille liikuntajärjestöille harrastamisen hinnasta

Taustatiedot

1. Vastaajan tiedot

Vastaajan nimi

Vastaajan titteli

2. Liitto

- ☐ AKK-Motorsport ry
- ☐ Finlands Svenska Idrott CIF RF
- ☐ Sukeltajaliitto ry
- ☐ Suomen Aikidoliitto ry
- ☐ Suomen Amerikkalaisen Jalkapallon Liitto ry
- ☐ Suomen Ampumahiihtoliitto ry
- ☐ Suomen Ampumaurheiluliitto ry
- ☐ Suomen Biljardiliitto ry
- ☐ Suomen Castingliitto ry
- ☐ Suomen Cheerleadingliitto ry
- ☐ Suomen Curlingliitto ry
- ☐ Suomen Frisbeegolfliitto ry
- ☐ Suomen Golfliitto ry
- ☐ Suomen Hiihtoliitto ry
- ☐ Suomen Hockeyliitto ry
- ☐ Suomen I.T.F. Taekwon-do ry
- ☐ Suomen Ilmailuliitto ry
- ☐ Suomen Jousiampujain Liitto ry
- ☐ Suomen Judoliitto ry
- ☐ Suomen Jääkiekkoliitto ry

- ☐ Suomen Jääpalloliitto ry
- ☐ Suomen Karateliitto ry
- ☐ Suomen Kaukalopallo- ja Ringetteliitto ry
- ☐ Suomen Keilailuliitto ry
- ☐ Suomen Kiipeilyliitto ry
- ☐ Suomen Koripalloliitto ry
- ☐ Suomen Krikettiliitto
- ☐ Suomen Käsipalloliitto ry
- ☐ Suomen Latu ry
- ☐ Suomen Lentopalloliitto ry
- ☐ Suomen Liitokiekkoliitto ry
- ☐ Suomen Luisteluliitto ry
- ☐ Suomen Lumilautaliitto ry
- ☐ Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry
- ☐ Suomen Miekkaile- ja 5-otteluliittoliitto ry
- ☐ Suomen Moottoriliitto ry
- ☐ Suomen NMKY:n Urheiluliitto ry
- ☐ Suomen Nyrkkeilyliitto ry
- ☐ Suomen Oriental Moodo-liitto ry
- ☐ Suomen Painiliitto ry
- ☐ Suomen Painonnostoliitto ry
- ☐ Suomen Palloliitto ry
- ☐ Suomen Pesäpalloliitto ry
- ☐ Suomen Petanque-Liitto SP-L ry
- ☐ Suomen Potkunyrkkeilyliitto ry
- ☐ Suomen Purjehdus ja Veneily ry
- ☐ Suomen Pyöräilyunioni ry
- ☐ Suomen Pöytätennisliitto ry
- ☐ Suomen Ratagolfliitto ry
- ☐ Suomen Ratsastajainliitto ry
- ☐ Suomen Rugbyliitto ry
- ☐ Suomen Saappaanheittoliitto ry
- ☐ Suomen Salibandyliitto ry
- ☐ Suomen Shakkiliitto ry
- ☐ Suomen Squashliitto ry
- ☐ Suomen Sulkapalloliitto ry

- ☐ Suomen Suunnistusliitto ry
- ☐ Suomen Taekwondoliitto ry
- ☐ Suomen Taitoluisteluliitto ry
- ☐ Suomen Tanssiurheiluliitto ry
- ☐ Suomen Tennisliitto ry
- ☐ Suomen Triathlonliitto ry
- ☐ Suomen Työväen Urheiluliitto ry
- ☐ Suomen Uimaliitto ry
- ☐ Suomen Urheiluliitto ry
- ☐ Suomen Vapaaotteliitto ry
- ☐ Suomen Vesihiihtourheilu ry
- ☐ Suomen Voimanostoliitto ry
- ☐ Suomen Voimisteluliitto ry
- ☐ WAU ry
- ☐ Muu, mikä?

Toimintatietoja

3. Liittomme tukee jäsenseurojaan/jäsenyhdistyksiään tällä hetkellä seuraavilla tavoilla

- ☐ toimistopalvelut (sis. taloushallintoa, lomakkeet, asiakirjat...)
- ☐ jäsenrekisteripalvelut
- ☐ sparrausapu hankeavustuksissa
- ☐ konsultointi lausunnoissa, lakiasioissa yms
- ☐ seurakäynnit (esim. seurojen kehittämishankkeiden sparraus, muu koulutus)
- ☐ materiaalin tuotanto (esim. kampanjoihin, koulutukseen)
- ☐ viestintä (esim. avustaminen viestintään liittyvissä asioissa)
- ☐ jäsenistölle suunnattu koulutus
- ☐ myöntämällä taloudellista tukea ja avustuksia liiton omista varoista
- ☐ myöntämällä kilpailuja seuroille ja avustaminen kisatapahtumissa
- ☐ liiton valmennusryhmätoiminta
- ☐ leiritoiminta
- ☐ jokin muu, mikä?

Edelliseen kysymykseen (nro 3) liittyen valitse oikea vaihtoehto

- ☐ osa jäsenpalveluistamme on maksullisia seuroille
- ☐ kaikki jäsenpalvelumme ovat ilmaisia seuroille
- ☐ kaikista jäsenpalveluistamme peritään jokin maksu

5. Edelliseen kysymykseen (nro 3) liittyen vielä (arvioi, ellei ole tarkkaa tietoa): Mikä on vuositasolla liittonne panostus seurojen palveluihin? Ilmoita menot ja tulot euroina.

6. Liittomme kerää erilaisia maksuja jäsenseuroiltaan/jäsenyhdistyksiltään seuraavasti

- ☐ seura maksaa liitolle jäsenmaksun (mikäli kyllä, kts. seuraava kysymys nro 7)
- ☐ seuran kilpailevat jäsenet maksavat liitolle lisenssimaksun
- ☐ seurassa harrastavat jäsenet maksavat liiton jäsen/lisenssimaksun
- ☐ seura maksaa kilpailulupamaksun järjestäessään liiton kilpailujärjestelmän mukaisia kilpailuja
- ☐ seura maksaa liiton järjestämistä koulutuksista osallistujamäärän mukaisesti
- ☐ seura maksaa liiton seurakäynnistä
- ☐ kaikki palvelumme on hinnoiteltu, ja niissä on huomioitu jäsenetu. Ei-jäsenille palvelumme ovat kalliimpia tai emme tarjoa palveluja ei-jäsenille
- ☐ meillä ei ole seurajäseniä, vaan liittomme jäsenpohja on jokin muu, mikä?

7. Jos seuranne maksaa liitolle jäsenmaksun, niin

- ☐ jäsenmaksu on kaikille seuroille samansuuruinen
- ☐ jäsenmaksu perustuu seuran kokoon eli seuran jäsenmäärään
- ☐ jäsenmaksu perustuu lisenssipelaajien määrään
- ☐ jäsenmaksu perustuu seurassa harrastavien liikkujien määrään
- ☐ jokin muu tapa, mikä?

8. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi yllä oleviin ja kertoa lisää

Harrastamisen hintaan vaikuttaminen

Vastaa seuraaviin väitteisiin asteikolla 1-5, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä. Lisäksi kohta "En osaa sanoa".

9. Kilpailujärjestelmä (asteikolla)

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Voimme liittona tarkastella kilpailujärjestelmäämme ja uudistaa järjestelmää siten, että esimerkiksi alle 12-vuotiaiden toiminnassa kilpailumatkat/turnaukset järjestetään tietyllä läheisyysperiaatteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olemme jo lähteneet uudistamaan kilpailujärjestelmäämme siten, että nuorimpien ikäluokkien toiminnassa kilpailumatkat/turnaukset järjestetään tietyllä läheisyysperiaatteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kilpailujärjestelmämme on jo pitkään toiminut siten, että nuorimpien ikäluokkien toiminnassa kilpailumatkat/turnaukset järjestetään tietyllä läheisyysperiaatteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kilpailujärjestelmämme on hyvä nykyisellään, eikä sitä ole tarpeen uudistaa. Harrastamisen hintaan järjestelmän muuttamisella tai uudistamisella ei voida merkittävästi vaikuttaa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Kilpailujärjestelmä (vaihtoehtoinen)

- ☐ Meillä ei ole kilpailujärjestelmää

11. Muu toiminta (asteikolla)

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Kustannukset ovat ongelma lajimme harrastamisen näkökulmasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kustannukset ovat ongelma lajimme kilpaurheilun näkökulmasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olemme huomioineet harrastamisen hinta-asian ja lähteneet kehittämään toimintatapoja, joilla kustannuskehitykseen voidaan vaikuttaa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. Edelliseen kysymyksen viimeiseen vaihtoehtoon liittyen: Toimenpiteet ovat keskittyneet erityisesti (valitse vaihtoehto, voi valita useamman)

- ☐ Kilpailujärjestelmän uudistamiseen
- ☐ Hyvien käytäntöjen kehittämiseen, esim. varusteiden kierrättäminen

- ☐ Tutkimustiedon levittämiseen aiheesta
- ☐ Liiton seuroille kohdentamien maksujen alentamiseen
- ☐ Liiton seuroille kohdentaman taloudellisen tuen kasvattamiseen
- ☐ Liittomme tarjoaa vaihtoehtoisia kustannuksiltaan ja tehtäviltään kevyempiä toimintamalleja ns. harrasteryhmien/nuorten höntsäryhmien toimintaan. (tuomari/toimitsijatehtävät).
- ☐ Muu, mikä?

13. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi yllä oleviin ja kertoa lisää

Mitä eri tahot voisivat tehdä mahdollistaakseen liikunnan harrastamisen urheiluseuroissa kaikille lapsille ja nuorille?

14. Kotitaloudet (asteikko)

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Perheiden esittämiin vaatimuksiin voidaan seuratasolla vastata silloin, kun seura viestii arvoistaan, toimintatavoistaan ja sovitusta seuratoiminnan pelisäännöistä avoimesti ja selkeästi.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntaa harrastavien lasten vanhempien tulee osallistua seuran varainhankintaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntaa harrastavien lasten vanhempien tulee osallistua talkootyöhön	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Esitä ratkaisuja, miten liitto voi vaikuttaa siihen, että lasten vanhemmat osallistuisivat seuran varainhankintaan ja erilaiseen talkootyöhön? Miten liitto voi lisätä talkootyön/vapaaehtoistyön arvostusta?

16. Urheiluseurat

Seuratoiminnan tulee perustua kokonaan vapaaehtoisuuteen

- ☐ Kyllä

- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

17. Seuratoiminnassa tarvitaan sekä palkattuja työntekijöitä että vapaaehtoisia

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

18. Urheiluseurat (asteikolla)

[illegible]

19. Esitä ratkaisuja, miten liitto voi vaikuttaa siihen, miten seuroissa toimitaan kustannuksia hillitsevästi?

	<div><div>▲</div><div>▼</div></div>
--	-------------------------------------

20. Kunnat (asteikko)

[illegible]

Kuntien tulee tarjota kaikenikäisille ilmaiset liikuntatilat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee rakentaa enemmän kaikille lajeille sopivia liikuntatiloja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee avustaa erikseen niitä seuroja, jotka eivät voi käyttää kunnan omistamia tiloja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee painottaa liikuntavuorojen jakamisessa enemmän kilpa- ja huippu-urheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee painottaa liikuntavuorojen jakamisessa enemmän harraste- ja terveysliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee tehdä enemmän yhteistyötä lajiliittojen ja liikuntajärjestöjen kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, miten kuntien tulisi avustaa liikuntaa ja urheilua. Miten kunnat voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi?

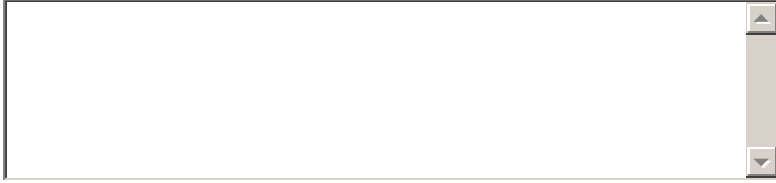
22. Valtio (asteikko)

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Valtion tulee jakaa suoraa seuratukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion tulee turvata vapaaehtoistyön verottomuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion tulee turvata talkootyön verottomuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion tulee jakaa tukea enemmän kilpa- ja huippu-urheiluun	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion tulee jakaa tukea enemmän harraste- ja terveysliikuntaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valtion tulee korottaa kunnille maksettavaa valtionosuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tyytyväinen valtion liikuntapolitiikkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

23. Voit halutessasi tarkentaa vastauksia tai pohtia, miten valtion tulisi jakaa liikunnan ja urheilun määrärahoja. Miten valtionavustusten avulla voisi puuttua siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi?

24. Yritykset

Miten yksityinen sektori eli yritykset voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi?

A rectangular text input field with a thin black border. On the right side, there is a vertical scrollbar with a grey track and a white slider, indicating that the text area can be scrolled vertically.

Harrastamisen hinta -kysely kunnille

Taustatiedot

1. Vastaajan tiedot

Nimi

Titteli

Kunta

2. Kunnan maakunta

- ☐ Ahvenanmaa
- ☐ Etelä-Karjala
- ☐ Etelä-Pohjanmaa
- ☐ Etelä-Savo
- ☐ Kainuu
- ☐ Kanta-Häme
- ☐ Keski-Pohjanmaa
- ☐ Keski-Suomi
- ☐ Kymenlaakso
- ☐ Lappi
- ☐ Pirkanmaa
- ☐ Pohjanmaa
- ☐ Pohjois-Karjala
- ☐ Pohjois-Pohjanmaa
- ☐ Pohjois-Savo
- ☐ Päijät-Häme
- ☐ Satakunta
- ☐ Uusimaa
- ☐ Varsinais-Suomi

3. Mihin seuraavista lajeista kunnastanne ei löydy kunnan tarjoamia/järjestämiä/hoitamia liikuntapaikkoja? (lajilistaus on lajiliittojen mukainen)

- ☐ Aikido
- ☐ Alppihiihto
- ☐ Amerikkalainen jalkapallo
- ☐ Ampumahiihto
- ☐ Ampumaurheilu
- ☐ Baseball tai softball
- ☐ Biljardi
- ☐ Casting
- ☐ Cheerleading
- ☐ Curling
- ☐ Darts tai tikkaurheilu
- ☐ Frisbeegolf
- ☐ Golf
- ☐ Hockey
- ☐ ITF Taekwon-do
- ☐ Ilmailu
- ☐ Jalkapallo
- ☐ Jousiammunta
- ☐ Judo
- ☐ Ju-jutsu
- ☐ Jääkiekko
- ☐ Jääpallo
- ☐ Karate
- ☐ Kaukalopallo
- ☐ Keilailu
- ☐ Kendo
- ☐ Kiipeily
- ☐ Koripallo
- ☐ Kyykkä
- ☐ Käsipallo
- ☐ Kuntoliikunta
- ☐ Lentopallo
- ☐ Liitokiekko
- ☐ Luistelu

- ☐ Lumilautailu
- ☐ Maastohiihto
- ☐ Melonta
- ☐ Miekkailu
- ☐ Moottoriurheilu
- ☐ Mäkihyppy
- ☐ Nykyaikainen 5-ottelu
- ☐ Nyrkkeily
- ☐ Paini
- ☐ Painonnosto
- ☐ Pesäpallo
- ☐ Potkunyrkkeily
- ☐ Purjehdus
- ☐ Pyöräilylajit
- ☐ Petanque
- ☐ Pöytätennis
- ☐ Ratagolf
- ☐ Ratsastus
- ☐ Ringette
- ☐ Saappaanheitto
- ☐ Salibandy
- ☐ Shakki
- ☐ Soutu
- ☐ Squash
- ☐ Sukellus
- ☐ Sulkapallo
- ☐ Suunnistus
- ☐ Taekwondo
- ☐ Taido
- ☐ Taitoluistelu
- ☐ Tanssi
- ☐ Tennis
- ☐ Triathlon
- ☐ Uinti tai uimahyppy
- ☐ Valjakkourheilu
- ☐ Vesihiihto

- ☐ Voimanosto
- ☐ Voimistelu
- ☐ Yleisurheilu
- ☐ Yhdistetty
- ☐ Jokin muu, mikä

Toimintatietoja

4. Kuntamme tukee liikunta- ja urheiluseuroja tällä hetkellä

- ☐ tarjoaa ilmaiset liikuntatilat lasten ja nuorten liikuntaan
- ☐ tarjoaa liikuntatiloja lasten ja nuorten liikuntaan subventoiduin hinnoin (pieni käyttömaksu)
- ☐ myöntää seuroille järjestöavustuksia
- ☐ myöntää seuroille kohdennettuja koulutus- tai tapahtumatukiavustuksia
- ☐ Muu, mikä?

5. Kuntamme tukee erillisellä avustuksella niiden seurojen toimintaa, joille kunnalla ei ole tarjota kunnallisia liikuntatiloja tai olosuhteita:

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

6. Kuntamme järjestää maksutonta liikuntaa lapsille ja nuorille

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

7. Jos vastasit edelliseen KYLLÄ, niin liikuntaryhmiä tarjotaan

- ☐ alle kouluikäisille
- ☐ alakouluikäisille
- ☐ yläkouluikäisille

8. Kuntamme järjestää liikuntaa lapsille ja nuorille pientä osallistumismaksua vastaan

- ☐ Kyllä

- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

9. Jos vastasit edelliseen KYLLÄ, niin

- ☐ kuukausihinta, mikä?
- ☐ lukukausihinta, mikä?
- ☐ kertahinta, mikä?

10. Kunnan järjestämä toiminta on

- ☐ yhden lajin toimintaa (jos, niin mikä laji?)
- ☐ monipuolista lajitoimintaa (liikuntakerho-tyyppinen)

11. Kuntamme järjestämässä lasten ja nuorten liikuntatoiminnassa

- ☐ ovat ryhmät täynnä
- ☐ ryhmissä on tilaa (tai vapaita paikkoja)
- ☐ ryhmiä joudutaan perumaan osallistujavähyden takia

12. Kuntamme järjestää lasten ja nuorten liikuntatoimintaa, koska

- ☐ tällä vastataan liikuntalain tavoitteisiin
- ☐ urheiluseuratoimintaan eivät kaikki lapset/halukkaat pääse mukaan
- ☐ toimintaan on ollut haettavissa valtionavustusta
- ☐ se kuuluu liikuntapalvelujen ydintoimintaan
- ☐ muu syy, mikä?

13. Mitä pitäisi tehdä, jotta kunnassanne koulujen liikuntasalit / liikuntatilat olisivat 100 %:lla käyttöasteella koulutuntien jälkeen?

14. Kuinka suureksi arvioisit kuntanne keskimääräisen vuosituen euroina liikunta- ja urheiluseuroille (sisältäen avustukset ja tilojen mahdollisesti alennetut tai ilmaiset käyttömaksut). Ilmoita arviosi vuosilta 2013-2015.

15. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi yllä oleviin ja kertoa lisää.

Liikuntapaikkamaksutietoa

16. Kuvittele 13-vuotias nuori, joka harrastaa jossain kuntanne seurassa lajiaan kaksi kertaa viikossa 1,5 tuntia kerrallaan. Osaatko arvioida yksittäisen seuraharrastajan kustannukset kuntanne perusliikuntatiloissa tällä viikkoharrastusmäärällä (kustannus, joka siis kunnan osalta aiheutuu tälle harrastajalle)?

- ☐ En osaa arvioida
- ☐ Kyllä (kts. seuraava kysymys)

17. Jos vastasit edelliseen KYLLÄ, niin kustannukset ovat

Tähän voit vastata niihin kohtiin, mitä tiloja/olosuhteita kunnalta löytyy.

koulun liikuntasalissa viikossa noin (€):

kunnan urheiluhallissa viikossa noin (€):

kunnan uimahallissa viikossa noin (€):

kunnan tekonurmikentällä viikossa noin (€):

kunnan nurmikentällä viikossa noin: (€):

kunnan hiekkakentällä viikossa noin: (€):

kunnan jalkapallohallissa viikossa noin (€):

kunnan urheilukentällä viikossa noin (€):

kunnan jäähallissa viikossa noin (€):

Harrastamisen hintaan vaikuttaminen

Vastaa seuraaviin väitteisiin asteikolla 1–5, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä. Lisäksi kohta "En osaa sanoa".

18. Mitä eri tahot voisivat tehdä mahdollistaakseen liikunnan harrastamisen urheiluseuroissa kaikille lapsille ja nuorille?

Valtio (asteikko 1-5)[illegible]

19. Voit halutessasi tarkentaa vastauksia tai pohtia, miten valtion tulisi jakaa liikunnan ja urheilun määrärahoja. Miten valtionavustusten avulla voisi puuttua siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi?

--	--

20. Urheilujärjestöt ja lajiliitot (asteikko 1-5)

[illegible]

Lajiliittojen pitäisi sallia lasten harrastamiseen väljemmät olosuhdevaatimukset	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Teemme lajiliittojen kanssa hyvää yhteistyötä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Teemme muiden liikunnan järjestöjen kanssa hyvää yhteistyötä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, mitä lajiliitot tai urheilujärjestöt voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi.

22. Kunnat (asteikko 1-5)

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Kuntien tulee jakaa seuroille avustuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee tarjota alle 18- vuotiaille ilmaiset liikuntatilat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee tarjota kaikenikäisille ilmaiset liikuntatilat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee rakentaa enemmän kaikille lajeille sopivia liikuntatiloja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee avustaa erikseen niitä seuroja, jotka eivät voi käyttää kunnan omistamia tiloja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee painottaa liikuntavuorojen jakamisessa enemmän kilpa- ja huippu-urheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee painottaa liikuntavuorojen jakamisessa enemmän harraste- ja terveysliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien tulee tehdä enemmän yhteistyötä lajiliittojen ja liikuntajärjestöjen kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

23. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, miten kuntien tulisi avustaa liikuntaa ja urheilua. Miten kunnat voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi? Tai mitä oma kuntanne voi tehdä hintojen nousun ehkäisemiseksi / pysäyttämiseksi?

24. Seuratoiminnan tulee perustua kokonaan vapaaehtoisuuteen

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

25. Seuratoiminnassa tarvitaan sekä palkattuja työntekijöitä että vapaaehtoisia

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

26. Urheiluseurat (asteikko 1-5)

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Seuratoiminnassa tulee luoda selkeät koko seuraa koskevat toimintaohjeet ja pelisäännöt, joissa on mukana myös harrastamisen kustannuksiin vaikuttavia tekijöitä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seura voi toimintaohjeiden ja pelisääntöjen kautta vaikuttaa perheisiin ja sieltä tuleviin vaatimuksiin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempien asettamat paineet seuratoimintaa kohtaan kohtaan nostavat kustannuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seura saa valita itse, millaista toimintaa järjestää. Osa Osa valinnoista voi olla harrastamisen hintaan korottavasti vaikuttavia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seurojen pitäisi panostaa enemmän harraste- ja terveysliikuntaan kuin nykyään.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seuratoiminnan tulee olla kaikille mahdollista. Vähävaraisia varten täytyy kehittää erilaisia avustusmuotoja.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suurin osa harrastamisen hinnasta muodostuu perheiden valinnoista esim. varusteissa ja kulkutavoissa, ei seuran keräämistä maksuista.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

27. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, miten urheiluseurat voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi. Miten esimerkiksi vapaaehtoistyötä ja sen arvostusta voisi kehittää?

28. Kotitaloudet (asteikko 1-5)

	1	2	3	4	5	En osaa sanoa
Perheiden esittämiin vaatimuksiin voidaan seuratasolla vastata silloin, kun seura viestii arvoistaan, toimintatavoistaan ja sovitusta seuratoiminnan pelisäännöistä avoimesti ja selkeästi.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntaa harrastavien lasten vanhempien tulee osallistua seuran varainhankintaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntaa harrastavien lasten vanhempien tulee osallistua talkootyöhön	☐	☐	☐	☐	☐	☐

29. Voit halutessasi tarkentaa vastauksiasi tai pohtia, miten kotitalouksissa voitaisiin vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi.

30. Yritykset

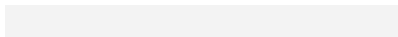
Miten yksityinen sektori eli yritykset voisivat vaikuttaa siihen, etteivät harrastusmaksut nousisi liian korkeiksi?

31. Jos olette korottaneet maksuja, mistä nousu on johtunut?

- ☐ Harjoitustilojen maksujen nouseminen
- ☐ Varainhankinnan väheneminen
- ☐ Harjoituskertojen lisääminen ryhmissä
- ☐ Talkootöiden väheneminen
- ☐ Työntekijöiden palkkaaminen
- ☐ Valmentajien palkkaaminen
- ☐ Yhteistyökumppaneiden väheneminen
- ☐ Ohjaajakorvauksien maksaminen

- ☐ Seuran omien harjoitus- tai toimitilojen hankkiminen
- ☐ Vakuutushintojen nouseminen
- ☐ Koulutuksen lisääntyminen
- ☐ Harjoitustilojen vaihtaminen
- ☐ Jokin muu syy, mikä?

(Sivu 0 / 4)

Kirjallinen kuuleminen

Opetus- ja kulttuuriministeri Grahn-Laasonen on asettanut työryhmän selvittämään, miten lasten liikunnan harrastamisen kohonneita kustannuksia voidaan alentaa. Liikuntaharrastamisen ja kilpaurheilun kustannukset liikunta- ja urheiluseuroissa ovat keskimäärin nousseet. Kansainvälisten vertailujen mukaan Suomessa perheiden varakkuuden yhteys lasten liikunta-aktiivisuuteen on voimakas. Työryhmä kuulee tehtävänantonsa tueksi eri asiantuntijoita ja sidosryhmiä, sekä toteuttaa kyselyjä ja kuulemisia.

Työryhmän tehtävänä on muun muassa muodostaa liikunta-alan toimijoita kuulemalla ja olemassa olevaa tietopohjaa hyödyntämällä kokonaiskäsitys eri lajien ja liikuntamuotojen kustannuksista sekä harrasteliikunnassa että tavoitteellisessa kilpaurheilussa alueelliset näkökulmat huomioiden. Lisäksi tehtävänä on hakea yhteistyössä järjestöjen ja kuntien kanssa konkreettisia ja yleisesti sovellettavia malleja hintojen alentamiseksi.

Toteutamme kirjallisen kuulemisen, jossa tiedustelemme Teiltä seuraavia asioita. Hyödynnämme saatuja vastauksia laatiamme lopullista työryhmämuistiota. Voitte vastata niihin kysymyksiin, joihin koette osaamisellanne tai toiminnalle olevan vaikutusta. **Toivomme, että lähetätte vastaukset 9.6.2016 mennessä sähköpostilla osoitteisiin minna.paajanen@minedu.fi ja sari.virta@minedu.fi.**

- 1) Oletteko toiminnassanne tehneet havaintoja liikuntaharrastamisen kustannusten noususta? Millaisia havaintoja olette tehneet?
- 2) Oletteko tuottaneet dokumentoitua tutkimustietoa, selvityksiä tai raportteja, joista kävisi ilmi, että harrastamisen kustannukset olisivat nousseet? Voitte listata tutkimukset oheen. Jos tutkimus löytyy internetistä, toivomme että liitätte vastaukseenne linkin.
- 3) Mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia näette harrastamisen kohonneilla kustannuksilla olevan lasten ja nuorten sekä perheiden hyvinvointiin Suomessa?
- 4) Oletteko tehneet toimenpiteitä, jotka mahdollistavat perheiden laaja-alaisen osallistumisen myös liikuntaharrastuksiin?
- 5) Miten ja kenen toimesta harrastamisen kohonneisiin kustannuksiin tulisi mielestänne vaikuttaa? Toimenpiteitä voi listata esim. seuraavia toimijoita koskien: seuratoiminta, kunnat, valtio (kaikki toimialat), muut yhteisöt.
- 6) Muut huomiot

Leena Harkimo
Työryhmän puheenjohtaja
leena@leenaharkimo.fi

Sari Virta
Työryhmän sihteeri
ylitarkastaja
opetus- ja kulttuuriministeriö
p. 0295 330 377
sari.virta@minedu.fi

Minna Paajanen
Työryhmän sihteeri
pääsihteeri
valtion liikuntaneuvosto
p. 0295 330 239
minna.paajanen@minedu.fi

Jakelu: Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL), sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Kansaneläkelaitos (KELA), Nuorisotutkimusseura ry, Folkhälsan, 4H-liitto, Suomen Partiolaiset ry ja Kirkkohallitus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN 978-952-263-407-8 (PDF)

ISSN 1799-0351 (PDF)